

**PUBLIC
PROFITS**

Public Profits Sp. z o.o.

ul. Paderewskiego 8
61-770 Poznań

Dział Badań:
ul. Grochowska 29a
60-277 Poznań
tel. 061 868 33 21
fax 061 860 95 81

www.publicprofits.pl
biuro@publicprofits.pl

NIP 782-11-21-903
Regon 630582129

RAPORT Z BADAŃ

***„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE -
aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz
propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej
zasady”***

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego

Spis treści

Wykaz skrótów	4
Streszczenie raportu	5
Summary of report	11
1. Wprowadzenie	17
Komplementarność przedmiotowa	19
Kryterium komplementarności bezpośredniej	19
1. Cele badania ewaluacyjnego	20
2. Pytania ewaluacyjne zastosowane w badaniu	20
3. Opis zastosowanej metodologii	24
3.1. Metody triangulacji zastosowane w badaniu	24
3.2. Główne założenia metodologiczne - etapy realizacji badania ewaluacyjnego	24
3.3. Szczegółowy opis metod i technik badawczych zastosowanych w badaniu	24
3.3.1. Analiza danych zastanych (desk research)	24
3.3.2. Zogniskowany wywiad grupowy	26
3.3.3. Panel ekspertów	26
3.3.4. Wywiady telefoniczne (CATI) z projektodawcami	27
3.3.5. Indywidualne wywiady pogłębione (IDI) z projektodawcami	29
3.3.6. Pogłębione wywiady telefoniczne z członkami KOP	30
3.3.7. Studium przypadku	30
3.3.8. Ocena wniosków o dofinansowanie	30
3.3.9. Analiza mocnych i słabych stron	31
4. Wyniki prowadzonych badań	32
4.1. Obszary potencjalnej komplementarności międzyprogramowej w województwie dolnośląskim	32
4.1.1. Potencjalne obszary komplementarności międzyprogramowej/ międzyfunduszowej	32
4.1.2. Powiązanie PO KL z celami Strategii Rozwoju WD i innymi dokumentami strategicznymi oraz wynikami prowadzonych badań	40
4.2. Mechanizmy zapewniające komplementarność, wdrażane na poziomie województwa dolnośląskiego i ich ocena	49
4.2.1. Wymiar instytucjonalny i systemowy	49
4.2.2. Programowanie i wybór projektów - kryteria wyboru projektów oraz projekty systemowe	52

4.2.3.	Ocena członków KOP - stadium wyboru projektów komplementarnych.....	62
4.2.4.	Główne bariery w realizacji projektów komplementarnych.....	66
4.3.	Komplementarność w rozumieniu i odbiorze projektodawców i potencjalnych projektodawców komponentu regionalnego PO KL	73
4.4.	Zasada komplementarności we wnioskach o dofinansowanie (projekty konkursowe dla Priorytetów VI, VII, IX).....	85
4.5.	Studium przypadku wybranych województw.....	98
4.5.1.	Studium przypadku województwa mazowieckiego.	98
4.5.2.	Studium przypadku województwa wielkopolskiego	104
4.6.	Podsumowanie i wnioski końcowe z prowadzonych badań	109
4.7.	Analiza SWOT	114
4.8.	Rekomendacje	116
	Spis wykresów i tabel	132
	Aneks	133
	Załącznik 1. Spis kryteriów stosujących komplementarność bezpośrednią stanowiących podstawę do wyboru wniosków o dofinansowanie poddanych analizie	133
	Załącznik 2. Narzędzia - scenariusze i kwestionariusze wywiadu użyte w badaniu	136

Wykaz skrótów

DSI	Dolnośląska Strategia Innowacji
DRG	Dolnośląska Rada Gospodarcza
EFFROW	Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EQUAL	inicjatywa wspólnotowa (dofinansowana z EFS)
ESF	Europejski Fundusz Społeczny
FGI	Zogniskowany Wywiad Grupowy
FS	Fundusz Spójności
ICT	Technologie Informacyjne i Komunikacyjne
IDI	Indywidualny Wywiad Pogłębiony
IP	Instytucja Pośrednicząca
IP2	Instytucja Pośrednicząca drugiego stopnia / Instytucja Wdrażająca
IZ	Instytucja Zarządzająca
KE	Komisja Europejska
KOP	Komisja Oceny Projektów
LGD	Lokalna Grupa Działania
LPR	Lokalny Program Rewitalizacji
LSR	Lokalna Strategia Rozwoju (opracowywana przez LGD)
MPiPS	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
NSRO	Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia
PO	Programy Operacyjne
PO IG	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
DSI	Dolnośląska Strategia Innowacji
RPO WD	Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego
SPO RZL	Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich
SR WD	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego
SzOP	Szczegółowy Opis Priorytetów
ZM DSI	Zespół Monitorujący Dolnośląską Strategię Innowacji
ZPORR	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego

Streszczenie raportu

Niniejsza część dokumentu stanowi streszczenie raportu dotyczącego badania ewaluacyjnego pn. „Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej zasady”.

1. Główny cel badania oraz metody realizacji badania i analizy danych

Głównym celem prowadzonego badania była ocena stanu i perspektyw komplementarności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie dolnośląskim z innymi programami UE realizowanymi w tym województwie.

W ramach badania wykorzystano następujące metody realizacji badań:

- **Analiza dokumentów** (*desk research*) - pod uwagę wzięta została dokumentacja programowa i realizacyjna w ramach PO KL, a także literatura przedmiotu, badania, analizy, ekspertyzy zgodne z przedmiotem badanych zagadnień, publikacje MRR;
- **Analiza wniosków o dofinansowanie** składanych w ramach konkursów, w których stosowane były kryteria strategiczne premijujące komplementarność bezpośrednią;
- **Indywidualne wywiady pogłębione** (IDI, ang. *Individual In - Depth Interviews*), przeprowadzone wśród projektodawców, którzy zastosowali zasadę komplementarności w realizowanych przez siebie projektach (łącznie 10 wywiadów);
- **Indywidualne wywiady telefoniczne** z przedstawicielami KOP (łącznie 10 wywiadów);
- **Zogniskowany wywiad grupowy** (FGI, ang. *Focus Group Interviews*), w którym udział wzięli przedstawiciele IP PO KL, IZ RPO WD i PROW (łącznie 8 respondentów);
- **Panel ekspertów**, z udziałem 5 ekspertów (w tym przedstawiciela MRR) przeprowadzony w formie wywiadów pogłębionych;
- **Studia przypadków**, w ramach, których przeanalizowane zostały przypadki województw mazowieckiego i wielkopolskiego;
- **Wywiady telefoniczne ze wspomaganie komputerowym** - CATI (ang. *Computer-Assisted Telephone Interviewing*) z projektodawcami i potencjalnymi projektodawcami komponentu regionalnego PO KL (na próbie N-311, uwzględniającej podział na poszczególne Priorytety PO KL).

W ramach badania wykorzystano następujące metody analizy zebranych danych:

- Analiza danych jakościowych;
- Analiza danych ilościowych;
- Ocena według wybranych kryteriów ewaluacyjnych;

- Analiza SWOT.

2. Wnioski z prowadzonych badań

Na podstawie wyników badania podjęto następujące wnioski:

1. Występują braki informacyjne w zakresie pojęcia komplementarności, jak również stosowania tej zasady na wszystkich etapach tworzenia projektów komplementarnych, w szczególności, jeśli chodzi o projektodawców i potencjalnych projektodawców komponentu regionalnego PO KL, ale również w jednostkach odpowiedzialnych za wdrażanie i programowanie PO KL.
2. Obecnie komplementarność występuje we wnioskach o dofinansowanie składanych w ramach komponentu regionalnego PO KL w dużym stopniu z chęci otrzymania dodatkowych punktów i zwiększenia szans na otrzymanie dofinansowania. Większość objętych badaniem wniosków traktuje kryterium komplementarności powierzchownie. Bardzo często kryterium komplementarności jest wpisane do wniosku bez wyjaśnienia, w jaki sposób będzie realizowana zasada komplementarności, w jaki sposób wnioskowany projekt nawiązuje do inwestycji zrealizowanych/realizowanych ze źródeł EFRR, lub na czym dokładnie ma polegać wykorzystanie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL.
3. W trakcie prowadzonych badań zarówno projektodawcy, jak również przedstawiciele KOP mówili o potrzebie promowania dobrych praktyk w zakresie stosowania zasady komplementarności.
4. Na poziomie instytucjonalnym głównie wewnątrz jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie komponentu regionalnego PO KL oraz RPO WD, ale także wdrażających PROW i EWT, w województwie dolnośląskim istnieje system komunikowania i podejmowane są próby dialogu celem wskazania pewnych obszarów komplementarności. Instytucjom wdrażającym brakuje jednak realnych możliwości współdziałania ze względu na zaawansowanie stanu wdrażania programów operacyjnych.
5. W województwie dolnośląskim komplementarność była i jest zapewniana głównie poprzez zastosowanie kryteriów strategicznych w ramach 4 Priorytetów komponentu regionalnego PO KL. Mechanizm ten nie jest w pełni skuteczny, gdyż w niewielkim stopniu generuje projekty rzeczywiście komplementarne. Na obecnym etapie komplementarność, w przypadku większości projektów jest sferą przypadku, a nie przemyślanej strategii projektodawcy.

6. W województwie dolnośląskim komplementarność była i jest zapewniana dodatkowo poprzez projekty systemowe realizowane w ramach Priorytetu IX. Na obecnym etapie wdrażania programu projekty systemowe stanowią dużą szansę dla rzeczywistego stosowania zasady komplementarności, ze względu na możliwość zaplanowania działań wpisujących się w tę zasadę, poprzez odpowiednie kryteria dostępu. Obecnie możliwości, jakie posiadają projekty systemowe w stosowaniu tej zasady nie są w pełni wykorzystane.
7. Na podstawie analiz dokumentów można stwierdzić, że największe potencjalne możliwości dla PO KL w zakresie realizacji projektów komplementarnych występują w połączeniu z RPO WD, zwłaszcza w sferze przedsiębiorczości, nauki, badań i innowacji oraz w sferze edukacyjnej.
8. Kryteria komplementarności terytorialnej, przedmiotowej zawarte w Planach działania komponentu regionalnego PO KL pozwalają na osiągnięcie celów strategicznych rozwoju regionu Dolnego Śląska. Uzasadnienie wyboru danego obszaru/środowiska, do którego ma być skierowane wsparcie powinno być poprzedzone badaniami, analizami i prognozami dla danego obszaru.
9. Obecnie w niewystarczającym stopniu jest podkreślana waga komplementarności wewnątrzfunduszowej i jednookresowej. Taka komplementarność potencjalnie jest możliwa, jeśli chodzi o Priorytet III i IX PO KL. Ze względu na stan wdrażania komponentu centralnego nie jest realnie możliwa na obecnym etapie wdrażania do zastosowania, konieczne jest jednak monitorowanie sytuacji w kolejnych latach i wykorzystanie efektów Priorytetu III w Priorytecie IX PO KL.
10. Obecny system monitorowania działań/projektów komplementarnych jest niewystarczający.
11. Obecnie brakuje badań, analiz, prognoz, na podstawie, których można byłoby określić, w których obszarach jest możliwość łączenia sfery „miękkiej” z inwestycjami „twardymi”. Badania powinny zostać przeprowadzone w obecnym okresie programowania, a ich wyniki powinny posłużyć do zaplanowania i określenia celów wsparcia komplementarnego w przyszłości.
12. Obecne dokumenty strategiczne dla regionu są na zbyt dużym stopniu ogólności i wymagają większego zoperacjonalizowania. Poszczególne dokumenty strategiczne powinny zostać uszczegółowione pod kątem spójności celów i wskazania konkretnych obszarów działań komplementarnych.

W kolejnym okresie programowania należałoby zastanowić się nad wdrożeniem następujących rozwiązań:

1. Naborem portfeli projektów obok pojedynczych przedsięwzięć. Takie rozwiązanie wymaga jednak wypracowana mechanizmów wspólnej oceny wniosków, a także spójnego systemu wskaźników. Projekty powinny wykazywać przemyślane strategiczne podejście, powinny być dedykowane obszarowo lub przedmiotowo. Realizacja tego typu przedsięwzięcia wymagałaby również poświęcenia szczególnej uwagi i wsparcia ze strony jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie PO, jak również bardzo dobrego skomunikowania pomiędzy pracownikami tych jednostek.
2. Wsparcie w ramach EFS powinno zostać zorganizowane i zaprogramowane na poziomie regionów na wzór obecnych RPO, co w efekcie doprowadzi do większej spójności podejmowanych działań.
3. W kolejnym okresie programowania przy założeniu istnienia różnych jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie programów operacyjnych, konieczne byłoby stworzenie jednolitego systemu komunikowania pomiędzy tymi jednostkami. Jednocześnie powinien zostać wprowadzony nowy system administrowania gremiów zewnętrznych opiniujących rozwiązania i dokumenty dotyczące komplementarności. W tym celu mogłaby zostać wydzielona w UMWD oddzielna komórka organizacyjna odpowiedzialna za programowanie, monitorowanie i wdrażanie działań komplementarnych w regionie, a także strategię rozwoju województwa lub można wykorzystać dotychczas istniejące jednostki organizacyjne w ramach Urzędu.

3. Rekomendacje

Uzyskane w trakcie badania wyniki i informacje oraz analiza zebranego materiału pozwoliły na przedstawienie pewnych rozwiązań i rekomendacji, które powinny przyczynić się do usprawniania wdrażania zasady komplementarności na poziomie województwa dolnośląskiego.

1. Rekomendujemy przeprowadzenie badania/analizy/prognozy, na podstawie, której będzie możliwe stworzenie diagnozy województwa w zakresie możliwości i potrzeb w podejmowaniu działań komplementarnych w regionie. Na podstawie badań/analiz/prognozy powinno być możliwe określenie, w których obszarach jest możliwość łączenia sfery „miękkiej” z inwestycjami „twardymi” w województwie dolnośląskim. Badania powinny zostać przeprowadzone w obecnym okresie programowania, a ich wyniki powinny posłużyć do zaplanowania i określenia celów wsparcia komplementarnego w przyszłości.

2. Zasada komplementarności powinna być promowana w ramach działań informacyjno-promocyjnych skierowanych do projektodawców/potencjalnych projektodawców różnych programów wdrażanych regionalnie i centralnie.
3. MRR powinno wydać podręcznik/przewodnik dotyczący komplementarności adresowany do przedstawicieli różnych Programów z poszczególnych funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, jak również projektodawców i potencjalnych projektodawców tychże Programów. Podręcznik powinien wyjaśniać samo pojęcie komplementarności, ale też wskazywać ścieżki/ możliwości stosowania tej zasady w praktyce (dobre praktyki/ negatywne przykłady i nieprawidłowości stosowania). Jednym z elementów podręcznika powinno być wskazanie, że genezą dla działań komplementarnych powinno być jasne określenie celów i zapotrzebowania w danym regionie.
4. Konieczne jest promowanie dobrych praktyk w zakresie wdrażania zasady komplementarności na poziomie projektów, tak aby członkowie Komisji Oceny Projektów podczas oceny nie mieli wątpliwości, co do intencji wprowadzenia danego kryterium i wymogów wobec projektodawcy, który deklaruje realizację działań komplementarnych w ramach swojego projektu.
5. Podczas szkoleń dla członków Komisji Oceny Projektów powinny być przedstawione i wyjaśnione kryteria strategiczne pozwalające na dokonanie oceny projektów komplementarnych.
6. Należy wskazywać projektodawcom, w którym punkcie wniosku o dofinansowanie należy opisywać komplementarność. Taka informacja powinna być zawarta w dokumentacji konkursowej i mieć charakter „miękkiej” rekomendacji.
7. Nadal kontynuowana powinna być dyskusja i spotkania w ramach Podgrupy do Spraw Koordynacji i Komplementarności Interwencji Współfinansowanych w latach 2007-2013 z poszczególnych funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności i działającej przy niej Grupy Roboczej ds. monitoringu, utworzonych w ramach UMWD.
8. Na obecnym etapie wdrażania Podgrupa do Spraw Koordynacji i Komplementarności Interwencji Współfinansowanych w latach 2007-2013 oraz działająca przy niej Grupa Robocza ds. monitoringu powinny poszukiwać możliwej do wdrożenia spójności programowej, jak również dążyć do wypracowania wniosków na przyszły okres programowania.
9. Na Podgrupie ds. Koordynacji i Komplementarności Interwencji Współfinansowanych pod dyskusję powinien zostać poddany temat utworzenia pełnej bazy projektów

komplementarnych z różnych PO wdrażanych regionalnie, celem monitorowania stosowania projektów/działań komplementarnych w regionie.

10. Konstruując kryteria strategiczne IP powinna wziąć pod uwagę następujące wytyczne:
 - a. Dążyć do jak największej precyzji w ich formułowaniu.
 - b. Przyznawanie punktów nie może występować na podstawie samego wskazania projektu/działania, jako komplementarnego, należy wymagać od projektodawców, aby wykazywali faktyczne powiązania z realizowanym projektem/inwestycją.
 - c. IP powinna kłaść większy nacisk na spełnienie komplementarności przedmiotowej i terytorialnej poprzez stosowanie kryteriów strategicznych. Obszarem na którym należy koncentrować kompleksowe działania są gminy/powiaty zapóźnione rozwojowo o niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Możliwość zastosowania tego typu kryteriów istnieje na poziomie Działań: 6.1, 6.2, 7.2, 8.1, 9.1, 9.3. Koncentracja przedmiotowa powinna być skierowana głównie do branż uznanych za kluczowe z punktu widzenia województwa. Wskazania na konkretne branże powinno być wynikiem przeprowadzenia aktualnych badań i analiz.
 - d. Pożądane jest premiowanie tych projektodawców, którzy we wniosku o dofinansowanie projektu deklarują ponowne wykorzystanie metod pracy, schematów postępowania, kompetencji, które zostały stworzone w ramach innych realizowanych przez nich projektów.
11. Zaleca się stosowanie projektów systemowych i wykorzystanie ich potencjału szczególnie, jeśli chodzi o spójność z RPO WD w obszarach przedsiębiorczości, nauki, badań i innowacji, a także rewitalizacji miast i turystyki.
12. Konieczne jest poszukiwanie możliwych punktów stykowych, pomiędzy komponentem regionalnym i centralnym PO KL, w tym głównie Priorytetem III i IX PO KL. Wykorzystanie działań prowadzonych w ramach Priorytetu III, nie jest obecnie możliwe biorąc pod uwagę niższy od zakładanego stan zaawansowania realizacji projektów wdrażanych na poziomie centralnym, ale należy monitorować stan ich wdrażania podczas konstruowania *Planów działania* na rok 2012.
13. Wskazane byłoby stworzenie systemu monitoringu projektów komplementarnych na poziomie IP/IP2 PO KL, poprzez utworzenie bazy projektów, w ramach których realizowana jest zasada komplementarności w ramach komponentu regionalnego PO KL.

Summary of report

This document is a summary of the report from the evaluation study "Complementarity of support from Programme Human Capital with other EU Programmes - evaluation of current compliance with the Principle of Complementarity and suggestions of steps to improve the effects of following this principle".

1. Main objective of the study, used research and data analysis methodology

The main purpose of the concluded research was the evaluation of the current state and of the perspectives for the Principle of Complementarity of the support carried out as part of the regional component of the Programme Human Capital (OPHC) in the Lower Silesian Voivodship with other EU programmes being implemented in the Voivodship.

The following research methods were used in the study:

- **Desk research** - OPHC programme and implementation documentation, as well as related publications, studies, analysis, reports relevant for the studied area, and The Ministry of Regional Development (MRD) publications;
- **Analysis of applications for funding** submitted by Beneficiaries, which used strategic criteria rewarding direct Complementarity;
- **Individual In - Depth Interviews**, with those Beneficiaries who had used the Principle of Complementarity in their projects (10 interviews in total);
- **Individual Telephone Interviews** with Project Evaluation Committee (PEC) representatives (10 interviews in total);
- **Focused Group Interviews**, with representatives of Implementing Body Programme Human Capital (IB OPHC), Management Authority Regional Operational Programme of Lower Silesian Voivodship (MA ROP LSV) and Rural Areas Development Programme (RADP) - 8 respondents;
- **Experts' panel**, with 5 experts (including a MRD representative) using IDI;
- **Case studies**, analysing the cases of the Mazovian and Great Poland Voivodships;
- **Telephone interviews with CATI** (*Computer-Assisted Telephone Interviewing*) with Beneficiaries and Potential Beneficiaries of the regional component OPHC (sample N-311, with breakdowns by various OPHC Priority Axes).

The following methods of data analysis were used in the study:

- Analysis of qualitative data;
- Analysis of quantitative data;
- Rating by selected evaluation criteria;

- SWOT Analysis.

2. Conclusions from completed research

The results of the completed research give grounds for the following conclusions:

1. There are some information deficiencies concerning the Principle of Complementarity, as well as how to use this principle at all stages of complementary project design, particularly as concerns the Beneficiaries and Potential Beneficiaries of the Regional Component OPHC, but also in the institutions responsible for OPHC implementation and programming.
2. At present complementarity may be found in applications for funding submitted under the Regional Component OPHC, in large part with the intention of gaining extra points and boosting chances for obtaining the financing. Most of the applications examined during the study treated the Principle of Complementarity very superficially. It is commonplace for the Principle of Complementarity to be included in the application with no explanation exactly how does the project in question linked with projects realised/being carried out with European Regional Development Fund (ERDF) funds, or what exactly does the use of validated PIW EQUAL results imply.
3. During the study both the Beneficiaries and Projects Evaluation Committee (PEC) representatives brought up the need to promote Good Practice concerning the use of the Principle of Complementarity.
4. At institutional level in the Lower Silesian Voivodship we note the existence of a system of communication and attempts at dialogue in order to point out specific areas of complementarity. The above is found chiefly at institutions responsible for the implementation of the Regional Component OPHC and ROP LSV, as well as at those implementing RADP or European Territorial Cooperation. However, the implementing institutions lack the means for actual cooperation due to the advance stage of the implementation of operational programmes.
5. In the Lower Silesian Voivodship complementarity was - and is - achieved chiefly through the use of strategic criteria within the 4 Priority Axes of the Regional Component OPHC. This mechanism is not fully effective, as it generates a low ratio of projects which actually are complementary. At the present stage in most projects complementarity is more a question of accident than of actual intent of the Beneficiary.

6. In the Lower Silesian Voivodship complementarity was also provided by system projects carried out under Priority Axis IX. At the present stage of implementation of the programme system projects are major opportunities for genuine use of the Principle of Complementarity, as it is possible to plan actions included in this notion through appropriate selection of access criteria. The possibilities for using this principle which system projects possess are not fully used today.
7. Desk research points to highest potential scope for complementary projects under OPHC are those linked with ROP LSV, particularly in the spheres of entrepreneurship, science, research and innovation and in the sphere of education.
8. The Principle of subject or regional Complementarity included in Action Plans for the Regional Component OPHC allows achievement strategic objectives in the development of Lower Silesia. The explanation of choice of particular area/community where support is assigned should be preceded by research, analysis and forecasts for that area.
9. At present the weight of the intra-fund and single-period Principle of Complementarity is not adequately emphasised. Such complementarity is potentially possible for Priority Axes III and IX OPHC. In light of the degree of implementation of the Central Component it is not possible to use it at the present time, yet it is necessary to monitor the situation over the next few years and to use the effects of Priority Axis III in Priority Axis IX OPHC.
10. The present system for monitoring Complementary Projects/Measures is inadequate.
11. At present there is a dearth of research, analysis, forecasts which could be used to establish in which areas it is possible to combine the “soft” sphere with “hard” investment. Such research should be carried out in the current Programming Period, and the results used for planning and setting targets for complementary support in the future.
12. The existing strategic documents for the region are of too generalised nature and require greater operationalisation. Individual strategic documents should become more specific in light of cohesion of purpose and indication of concrete areas of Complementary Measures.

In the next Programming Period it could be commendable to introduce the following solutions:

1. Selection of project „bundles” besides stand-alone projects. However, such a solution requires the development of mechanisms for “wholesale” project evaluation, as well a coherent set of indicators. The projects should reveal a thought-out strategic approach, should be area- or subject specific. The realisation of such endeavours would also require

special care and support from OP Intermediary Bodies, as well as excellent communication between the staffs of these bodies.

2. At Regional level ESF support should be organised and programmed in same manner as in current ROP, thus leading to enhanced cohesion of undertaken actions.
3. In the next Programming Period - assuming the existence of various Intermediary Bodies - it seems necessary to set up a uniform system for communication between said bodies. In parallel a new system for the administration of external bodies' evaluation solutions and documents on complementarity should be created. For this end the Marshall's Office of LS should set up a special unit, which would be responsible for the programming, monitoring and implementation of complementary measures in the region, as well as for the strategy of the Voivodship's development. Or possibly existing MO organisational units could be used for this purpose.

3. Recommendations

The results and information collected through the research, plus the analysis of the gathered materials allow us to forward several solutions and recommendations, which should lead to greater efficiency of implementing the Principle of Complementarity at Lower Silesian Voivodship level.

1. We recommend to carry out research/analysis /forecasts which may be used to diagnose the Voivodship as concerns the possibilities and needs in undertaking complementary actions in the region. The research/analysis/forecasts should be capable of identifying the areas in the Lower Silesian Voivodship where the „soft” sphere may be combined with „hard” investment. The research should be carried out in the present Programming Period, with the results being used for planning and identification of targets for Complementary support in the future.
2. The promotion of the Principle of Complementarity should be included in information-promotion actions addressing Beneficiaries/Potential Beneficiaries of various Programmes implemented on a Regional or Central level.
3. The Ministry of Regional Development should issue a manual /guide on the Principle of Complementarity intended for the representatives of various Programmes from individual Structural Funds and the Cohesion Fund, as well Beneficiaries and Potential Beneficiaries for these Programmes. The Manual should explain the very notion of Principle of Complementarity, and also point out the paths / scope of use of the Principle in practice (Good Practice/ negative examples, incorrect usage). One of the ideas underlying the

Manual should be pointing out that the foundation of Complementary measures should be the clearer identification of targets and needs in the relevant region.

4. It is necessary to promoted Good Practice in the implementation of the Principle of Complementarity at Project level, so that members of the Project Evaluation Committee would have no doubts as to what was the intention behind the inclusion of a given criteria, as well as what to demand from a Beneficiary who declares the execution of Complementary actions as part of his project.
5. Training of PEC members should include the presentation and explanation of the strategic criteria which allow for the evaluation of Complementary Projects.
6. The Beneficiaries should be educated as to where, at which point of the application for funding, should they include Complementarity. Such information should be included in the guidelines for funding applications as a „soft” recommendation.
7. Meetings and discussions of the Sub-Group for Coordination and Principle of Complementarity Intervention Co-Funded in 2007-2013 from individual Structural Funds and the Cohesion Fund and the attached Task Group for Monitoring set up as part of the MO LSV should be continued.
8. At the present stage of implementation the Sub-Group for Coordination and Principle of Complementarity Intervention Co-Funded in 2007-2013 and the attached Task Group for Monitoring should seek feasible Programme Cohesion, as well as the formulation of conclusions for future Programming Periods.
9. The Sub-Group for Coordination and Principle of Complementarity Intervention Co-Funded should discuss the issue of setting up a full database for regionally implemented Complementary Projects from various OP, in order to monitor the use of Complementary Projects/Measures in the Region.
10. In construction strategic criteria, the IB should take into account the following guidelines:
 - a. Strive to word them in the most precise manner possible.
 - b. Points should not be awarded solely for identifying a project/measure as Complementary, the Beneficiaries must be required to point out their actual relevance for the project.
 - c. IB should place greater emphasise on achieving subject and area Complementarity through the employment of strategic criteria. The areas where integrated measures should be concentrated are the underdeveloped Communes/Poviats with unfavourable socio-economic situation. There is scope to use these criteria for Actions: 6.1, 6.2, 7.2, 8.1, 9.1, 9.3. The subject concentration should target the industries/trades of key importance to the Lower

Silesian Voivodship. The selection of specific industries/trades should be preceded by up to date studies and analysis.

- d. A desirable step would be to reward those Beneficiaries who, in their application for funding, declare to reuse the work methods, behaviour guidelines, competences which had been developed as part of other projects they had carried out.

11. The use of system projects is recommended, as is using their potential, particularly as concerns cohesion with ROP LSV in the areas of entrepreneurship, science, research and innovation, as well as for the revitalisation of urban areas and tourism.
12. It is necessary to look for possible direct connections between the Regional and Central component of the OPHC, chiefly in Priority Axes III and IX of OPHC. At present it is not possible to use actions carried out within Priority Axis III - as the projects implemented at Central level are less advanced than planned - but the progress of implementation should be monitored when drawing up *Action Plans* for 2012.
13. It is commendable to set up a system for the monitoring of Complementary Projects at the level of IB/IB2 OPHC, through the creation of a database of projects which involve the implementation of the Principle of Complementarity in the framework of the Regional Component OPHC.

1. Wprowadzenie

Niniejszy dokument stanowi raport końcowy z badania pn. „Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej zasady”.

Komplementarność jest jedną z zasad przyznawania wsparcia przez Unię Europejską państwom członkowskim UE, określoną w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające Rozporządzenie (WE)1260/1999. Art. 9 powyższego rozporządzenia stanowi:

„Fundusze zapewniają pomoc, która uzupełnia działania krajowe, w tym działania na poziomie regionalnym i lokalnym, włączając do nich priorytety Wspólnoty. Komisja i państwa członkowskie zapewniają zachowanie spójności pomocy funduszy z działaniami, politykami i priorytetami Wspólnoty oraz jej komplementarności z innymi wspólnotowymi instrumentami finansowymi.”

„Powyższa zasada obowiązuje zatem Państwa Członkowskie wprost, a wynikającym z niej zadaniem jest zapewnienie mechanizmów pozwalających na wdrożenie przedmiotowej zasady w sposób jak najbardziej efektywny.”

Zakres wsparcia realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki jest komplementarny ze wsparciem Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego przewidzianym w Programie Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka, Programie Operacyjnym Rozwój Polski Wschodniej oraz w 16 Regionalnych Programach Operacyjnych. Równocześnie niektóre Priorytety PO KL są komplementarne w stosunku do wsparcia udzielanego w ramach Funduszu Spójności w Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko. Wsparcie w ramach PO KL jest komplementarne także w stosunku do działań współfinansowanych przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), realizowanych przez *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW)* oraz Europejski Fundusz Rybacki (EFR), wdrażanych przez *Program Operacyjny Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich 2007-2013 (PO ZRSRiNOR)*.¹

¹ Źródło: „Mechanizmy zapewnienia komplementarności w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki”, dokument MRR

Przyjęta na poziomie niniejszego badania (zgodnie z SIWZ i dokumentem MRR²) definicja komplementarności brzmi następująco:

Komplementarnością określamy synergię i wzajemne uzupełnianie się świadomie podejmowanych działań poprzez skierowanie strumienia wsparcia na ich realizację dla efektywniejszego rozwiązania problemu bądź osiągnięcia założonego celu na poziomie lokalnym, regionalnym, ponadregionalnym lub krajowym.

Komplementarność w projektach realizowanych w ramach komponentu regionalnego PO KL polega na: zastosowaniu w nich elementów odnoszących się do działań podejmowanych w ramach innych projektów (realizowanych w ramach tego Programu lub w ramach innych programów operacyjnych, np. Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego).

Kluczowym w tym kontekście wydaje się określenie wspólnego dla uzupełniających się przedsięwzięć celu. Zapewnienie komplementarności podejmowanych działań finansowanych ze środków wspólnotowych służy zmaksymalizowaniu ich efektywności. Potrzeba zapewnienia komplementarności rodzi, więc konieczność holistycznego i celowościowego podejścia zarówno do inwestycji twardych jak i projektów miękkich, co oznacza potrzebę koncentracji celów określanych w konkretnych obszarach.

Możemy wyróżnić kilka typów komplementarności:

Komplementarność międzyprogramowa - zachodzi w przypadku działań finansowanych z różnych programów operacyjnych.

Komplementarność wewnątrzprogramowa - zachodzi w przypadku działań finansowanych w ramach tego samego programu operacyjnego.

Komplementarność międzyfunduszowa - zachodzi w przypadku synergii działań finansowanych z różnych funduszy, np. EFS i EFR lub EFR i EFR

Komplementarność wewnątrzfunduszowa - zachodzi w przypadku uzupełniania się działań finansowanych z tego samego funduszu.

Komplementarność międzyokresowa - zachodzi pomiędzy funduszami lub/i programami finansowanymi w różnych okresach programowania, np. okres programowania 2004-2006 i okres programowania 2007-2013.

Komplementarność jednookresowa - zachodzi w przypadku finansowania działań w tym samym okresie programowania, np. w okresie programowania 2007-2013.

² Źródło: „Mechanizmy zapewnienia komplementarności w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki”, dokument MRR

Dla potrzeb niniejszego opracowania konieczne jest również doprecyzowanie definicyjne następujących pojęć:

Komplementarność geograficzna (terytorialna) - występuje w przypadku ukierunkowania wsparcia pochodzącego z różnych źródeł na te same tereny bądź do tych samych środowisk, przy czym są to tereny rozumiane wężej niż teren danego województwa.

Komplementarność przedmiotowa - występuje w przypadku ukierunkowania wsparcia poprzez odpowiednie kryteria wyboru projektów na konkretny problem społeczno-gospodarczy lub określoną branżę.

Kryterium komplementarności bezpośredniej - jest to kryterium, które w swej treści odwołuje się do komplementarności np. preferuje projekty, które są komplementarne z inwestycjami zrealizowanymi, realizowanymi bądź planowanymi do realizacji ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny.

Komplementarność instytucjonalno-systemowa - rozumiana, jako system instytucjonalny, a także systemy realizacji przyjęte w poszczególnych programach operacyjnych ukierunkowane na zapewnienie stosowania zasady komplementarności na poziomie projektów.

Kryteria komplementarne - to kryteria strategiczne, w których została pośrednio lub bezpośrednio zastosowana zasada komplementarności.

Projekty komplementarne - to projekty, do których odwołuje się we wniosku o dofinansowanie projektodawca stosujący w nim zasadę komplementarności.

1. Cele badania ewaluacyjnego

Głównym celem prowadzonego badania była ocena stanu i perspektyw komplementarności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie dolnośląskim z innymi programami UE realizowanymi w tym województwie.

Cele szczegółowe:

1. Określenie obszarów komplementarności komponentu regionalnego PO KL z innymi programami finansowanymi ze środków UE w województwie dolnośląskim;
2. Aktualna ocena realizacji zasady komplementarności funduszy strukturalnych w województwie dolnośląskim;
3. Wskazanie rozwiązań/propozycji ukierunkowania wsparcia w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie dolnośląskim w celu zwiększenia efektów komplementarności funduszy unijnych;
4. Wskazanie rozwiązań z zakresu monitorowania komplementarności wsparcia możliwych do zastosowania w systemie zarządzania komponentem regionalnym PO KL w województwie dolnośląskim.

2. Pytania ewaluacyjne zastosowane w badaniu

A. Pytania w ramach zagadnienia komplementarności międzyfunduszowej

1. W ramach jakich obszarów interwencji PO KL w województwie dolnośląskim można zastosować komplementarność z działaniami podejmowanymi w ramach innych funduszy i programów UE?
2. Jakie są realne potrzeby regionu w zakresie realizacji projektów komplementarnych biorąc pod uwagę PO KL i inne fundusze dostępne dla podmiotów z województwa dolnośląskiego (w szczególności RPO)?
3. Jakie są możliwości wykorzystania rezultatów i doświadczeń dotyczących programów z okresu programowania 2004-2006 pod względem komplementarności z działaniami możliwymi do realizacji w komponentie regionalnym PO KL?
4. Czy mechanizmy, w tym kryteria wyboru projektów w ramach PO KL (lub innych Programów, jeśli wpływa to na komplementarność z PO KL) wystarczająco zapewniają realizację zasady komplementarności w województwie dolnośląskim? Czy obecny system wyboru projektów w ramach PO KL (w tym kryteria wyboru projektów) promuje komplementarność w odpowiednim

- stopniu, tzn. czy prowadzi ostatecznie do realizacji projektów, które wiążą się z istotnymi, zamierzonymi efektami synergii?
5. Które ze stosowanych mechanizmów komplementarności w ramach PO KL są najbardziej skuteczne/ nieskuteczne?
 6. Jakie mechanizmy, w tym kryteria wyboru projektów, należałoby stosować w województwie dolnośląskim w celu bardziej efektywnej realizacji zasady komplementarności? Jakie są konkretne propozycje kryteriów wyboru projektów w ramach PO KL (lub innych Programów, jeśli wpływa to na komplementarność z PO KL), w celu zapewnienia realizacji zasady komplementarności w województwie dolnośląskim?
 7. Czy działania stosowane dotychczas w ramach projektów PO KL są komplementarne z działaniami współfinansowanymi w ramach innych Programów?
 8. Czy realizacja zasady komplementarności w projektach PO KL z projektami finansowanymi z innych Programów UE przebiega na poziomie całych projektów (całe projekty są ze sobą komplementarne), czy poszczególnych działań w ramach tych projektów (komplementarne są tylko niektóre elementy projektów). Które są to elementy i z czego to wynika?
 9. Jaka jest praktyczna skuteczność i efektywność realizacji działań komplementarnych stosowanych dotychczas w ramach projektów PO KL? Czy komplementarność występująca w realizowanych projektach wpływa na efektywność udzielonego wsparcia i przyczynia się do osiągnięcia założonego celu strategicznego?
 10. Na ile z zakresu realizacji projektów wynika, że komplementarność jest w nich ważna, ma znaczenie dla powodzenia projektu, a na ile ten temat jest traktowany przez Beneficjentów powierzchownie?
 11. Na ile szczegółowe kryteria strategiczne wyboru projektów w ramach PO KL (lub innych Programów, jeśli wpływa to na komplementarność z PO KL) wpływają na stosowanie zasady komplementarności w projektach PO KL? Na ile stosowanie tych kryteriów wzmacnia istniejącą potrzebę uwzględniania komplementarności w projektach, a na ile ją kreuje?
 12. Czy działania komplementarne występują wyłącznie w projektach PO KL, które otrzymały punkty strategiczne za spełnienie kryterium komplementarności, czy komplementarność występuje również w projektach, które nie otrzymały premii punktowej za realizację zasady komplementarności?
 13. W jakim stopniu idea komplementarności występuje w projektach tylko z chęci otrzymania dodatkowych punktów podczas oceny i zwiększenia szans na otrzymanie dofinansowania, a na ile

jest to dodatkowy (ale nie wyłączny) argument za stosowaniem zasady komplementarności w projektach?

14. Czy projektodawcy rozumieją ideę i pojęcie komplementarności? Jak zwiększyć świadomość i zainteresowanie beneficjentów w zakresie realizacji projektów komplementarnych? Czy funkcjonują mechanizmy umożliwiające monitorowanie oraz ocenę działań komplementarnych na Dolnym Śląsku? Jeżeli te mechanizmy są niewystarczające, jakie mechanizmy należy stosować?
15. Jakie kryteria i mierniki należy stosować w celu dokonywania szeroko rozumianej oceny komplementarności działań w województwie dolnośląskim?
16. Jakie kroki należy podjąć w celu usprawnienia działań instytucjonalnych skierowanych na koordynację obszarów, w których można stosować zasadę komplementarności PO KL z innymi programami UE?
17. Jakie dobre praktyki w zakresie stosowania zasady komplementarności można zastosować biorąc pod uwagę stosowanie tej zasady w innych województwach?
18. Czy w przypadku Planów działania zostały zastosowane kryteria wyboru projektów zapewniające lub pozwalające zapewnić komplementarność geograficzną? Czy wystąpiło ukierunkowanie wsparcia z różnych źródeł na te same tereny, w jakim zakresie? Czy zaproponowane kryteria pozwalają skoncentrować wsparcie na obszarach najstabszych strukturalnie? Czy ukierunkowanie jest zgodne ze strategią rozwoju województwa dolnośląskiego?
19. Czy w ramach Planów działania zostały zastosowane kryteria wyboru projektów zapewniające lub pozwalające zapewnić komplementarność przedmiotową? Czy wystąpiło ukierunkowanie wsparcia z różnych źródeł na konkretny problem społeczno-gospodarczy, konkretną branżę? Czy ukierunkowanie jest zgodne ze strategią rozwoju województwa dolnośląskiego?
20. Czy istnieją instrumenty koordynacji pomiędzy poszczególnymi programami operacyjnymi na poziomie ich wdrożenia zapewniające komplementarność podejmowanych działań? Czy istnieje odpowiednie zaplecze kompetencyjne i formalne? Czy występuje spójność podejmowanych działań?
21. Czy instytucje zaangażowane we wdrażanie programów operacyjnych w województwie dolnośląskim prowadzą spotkania w celu wypracowania spójnej strategii w zakresie stosowania zasady komplementarności? Czy brakuje tego typu kontaktów?
22. Czy wykorzystywana jest możliwość realizacji projektów systemowych dla zapewnienia komplementarności działań podejmowanych w ramach różnych programów operacyjnych?

23. Jakie typy projektów powinny być realizowane w ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL), aby została zapewniona komplementarność z projektami realizowanymi w ramach innych programów współfinansowanych przez Unię Europejską?
24. Czy członkowie KOP posiadają odpowiednie kompetencje do oceny merytorycznej wniosków pod kątem spełnienia zasady komplementarności? Jaki jest stopień znajomości badanego zagadnienia?
25. Czy i w jakim zakresie stosowane są kryteria komplementarności bezpośredniej? Czy IP/ IP2 prowadzą analizy dostępnych dla projektodawców środków wspólnotowych w danym obszarze, harmonogramy realizacji poszczególnych programów operacyjnych oraz inne czynniki związane z możliwością spełnienia i weryfikacji kryteriów?

B. Pytanie w ramach zagadnienia komplementarności wewnątrzfunduszowej

1. W ramach jakich obszarów interwencji PO KL w województwie dolnośląskim można zastosować komplementarność wewnętrzną? Działania w ramach których obszarów PO KL mogą wzajemnie się uzupełniać?
2. Na ile szczegółowe kryteria strategiczne wyboru projektów wpływają na stosowanie zasady komplementarności w projektach PO KL? Na ile stosowanie tych kryteriów wzmacnia istniejącą potrzebę uwzględniania komplementarności w projektach, a na ile ją kreuje?
3. Czy działania komplementarne występują wyłącznie w projektach PO KL, które otrzymały punkty strategiczne za spełnienie kryterium komplementarności, czy komplementarność występuje również w projektach, które nie otrzymały premii punktowej za realizację zasady komplementarności? W jakim stopniu idea komplementarności występuje w projektach tylko z chęci otrzymania dodatkowych punktów podczas oceny i zwiększenia szans na otrzymanie dofinansowania, a na ile jest to dodatkowy (ale nie wyłączny) argument za stosowaniem zasady komplementarności w projektach?
4. Jakie kryteria wyboru projektów można zastosować w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie dolnośląskim w celu zapewnienia komplementarności wewnętrznej?

3. Opis zastosowanej metodologii

3.1. Metody triangulacji zastosowane w badaniu

Cele badania zostały zrealizowane poprzez wyczerpujące, logiczne i spójne przeanalizowanie zakresu tematycznego badania w tym dokumentacji wskazanej na poziomie oferty i raportu metodologicznego. W celu uzyskania wiarygodnych wyników ewaluacji i udzielenia wyczerpującej odpowiedzi na założone pytania badawcze, zgodnie z naczelną zasadą przeprowadzania badań ewaluacyjnych, w badaniu wykorzystano następujące metody triangulacji:

- triangulacja źródeł danych - analizie poddane zostały zarówno dane zastane (pozyskane w wyniku analizy *desk research*) jak i dane wywołane, tj. uzyskane w trakcie badania (IDI, FGI, CATI, studium przypadków, panel ekspertów);
- triangulacja metod badawczych - zastosowane zostały różne metody badawcze celem dogłębnego poznania i zrozumienia badanych zjawisk, a następnie ich dokładnego przeanalizowania z określonych punktów widzenia;
- triangulacja perspektyw badawczych - badanie ewaluacyjne przeprowadzone zostało przez 6 członków zespołu badawczego, dzięki czemu uzyskany obraz przedmiotu badania jest pełniejszy, wiarygodny i obiektywny.

3.2. Główne założenia metodologiczne - etapy realizacji badania ewaluacyjnego

W celu zebrania dokładnych i pogłębionych danych, badanie rozpoczęło etap gruntownej analizy danych zastanych (analiza *desk research*) oraz konsultacje z Zamawiającym. Następnie realizowane zostały badania terenowe - zasadniczy etap procesu badawczego. Kolejnym etapem badania ewaluacyjnego było podsumowanie wszystkich wyników, wniosków z badania w ramach analizy SWOT (analizy mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń) oraz zaprezentowanie uzyskanych wyników i wniosków badawczych w formie raportu z badań oraz przygotowanie rekomendacji, a także konsultacje wniosków i rekomendacji z ekspertem z MRR oraz Zamawiającym.

3.3. Szczegółowy opis metod i technik badawczych zastosowanych w badaniu

3.3.1. Analiza danych zastanych (*desk research*)

Dzięki tej analizie, członkowie zespołu badawczego uzyskali wiedzę na temat przedmiotu badania. Na jej podstawie sformułowane zostały także podstawowe hipotezy badawcze, które zostały poddane weryfikacji w dalszej części badania. Dane pozyskane w wyniku analizy zostały

wykorzystane do sporządzenia narzędzi badawczych, posłużyły także do opracowania raportu z badania.

W trakcie analizy celem rozpoznania zagadnień związanych z badaniem oraz doprecyzowania definicji operacyjnej komplementarności zostały wykorzystane następujące dokumenty (dostępne w wersji elektronicznej):

- „Komplementarność we wdrażaniu polityki regionalnej” - opracowanie Marka Nawary - Marszałka Województwa Małopolskiego;
- „Komplementarność i spójność z innymi instrumentami finansowymi UE” - publikacja informacyjna Komisji Europejskiej;
- „Mechanizmy zapewnienia komplementarności w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki”, opracowanie MRR;
- „Mechanizmy zapewnienia komplementarności działań pomiędzy Europejskim Funduszem Społecznym, a Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego” opracowanie MRR;
- Raporty z badań o zbliżonej problematyce: „Komplementarność działań przewidzianych w komponencie regionalnym finansowanych ze środków EFS”, opracowany przez Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego na zlecenie województwa świętokrzyskiego; „Komplementarność wsparcia w ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 w województwie mazowieckim”, opracowany przez Collect Consulting Sp. z o.o. na zlecenie województwa mazowieckiego;

Analiza dokumentacji programowej przebiegała w 3 etapach:

- 1) Wyznaczenie działań komplementarnych;
- 2) Analiza mechanizmów zapewniających komplementarność;
- 3) Stworzenie katalogu działań komplementarnych w ramach poszczególnych funduszy/ programów operacyjnych oraz w ramach Priorytetów/ Działań i Poddziałań PO KL;

Analizą objęto następujące dokumenty:

- Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013;
- Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL na lata 2007-2013;
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013;

- Strategia Rozwoju Kraju 2007 - 2013;
- Krajowy Plan Strategiczny ROW 2007 - 2013;
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku;
- Dolnośląska Strategia Innowacji;
- Plany Działań PO KL i RPO WD na lata 2007-2008, 2009 i 2010;
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego;
- Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego;
- Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich;
- Uzupelnienie Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich;
- Kryteria wyboru projektów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego;
- Kryteria wyboru projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki;
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (Działanie 3.4 Odnowa i rozwój wsi oraz oś 4 Leader);
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka;
- Program Europejska Współpraca Terytorialna;
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego.

3.3.2. Zogniskowany wywiad grupowy

W trakcie prowadzonych badań został przeprowadzony jeden wywiad grupowy (FGI - ang. *Focus Group Interviews*). Wywiad polegał na wspólnej dyskusji grupy respondentów/ uczestników wywiadu na zadany z góry temat/ grupę tematów. Wykonawca przeprowadził 1 wywiad tego typu z przedstawicielami instytucji odpowiedzialnych za realizację poszczególnych Programów Operacyjnych w województwie dolnośląskim. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele IP PO KL, IZ RPO WD, przedstawiciele Departamentu Rozwoju Regionalnego oraz przedstawiciel jednostki wdrażającej PROW. Moderatorem grupy był jeden z członków zespołu badawczego.

3.3.3. Panel ekspertów

W ramach Panelu ekspertów zostały przeprowadzone indywidualne wywiady pogłębione z udziałem ekspertów zajmujących się tematyką społeczno-gospodarczą w województwie

dolnośląskim, w Panelu wzięli udział Członkowie Zespołu Monitorującego Dolnośląską Strategię Innowacji, członkowie Dolnośląskiej Rady Gospodarczej, przedstawiciele takich instytucji jak Dolnośląska Izba Gospodarcza, Wrocławskie Centrum Transferu Technologii, Zachodniej Izby Gospodarczej. Do wywiadu została zaproszona również przedstawicielka MRR, współautorka publikacji dotyczącej komplementarności³. Łącznie zostało przeprowadzonych 5 wywiadów.

3.3.4. Wywiady telefoniczne (CATI) z projektodawcami

Wywiady telefoniczne ze wspomaganiami komputerowymi CATI (ang. *Computer - Assisted Telephone Interviewing*) przeprowadzone zostały z profesjonalnie wyposażonego i zaaranżowanego studia przez zespół doświadczonych odpowiednio przeszkolonych ankieterów, którzy łącząc się telefonicznie z wylosowanymi do badania rozmówcami przeprowadzili z nimi wystandaryzowane wywiady kwestionariuszowe - każdemu respondentowi został zadany ten sam zestaw identycznie brzmiących pytań.

Baza projektodawców została dostarczona ze strony Zamawiającego. W bazie poza kontaktem telefonicznym znalazły się informacje dotyczące realizowanych przez dany podmiot projektów, Priorytetu/Działania/Poddziałania w ramach, którego był realizowany projekt oraz nazwa projektodawcy.

W badaniu CATI wzięli udział:

1. Projektodawcy, których wnioski zostały przyjęte do dofinansowania (przypadek konkretnego projektu) - łącznie 159 osób;
2. Projektodawcy, których wnioski nie zostały przyjęte do dofinansowania (przypadek konkretnego projektu) - łącznie 152 osoby;

W badaniu wzięli udział projektodawcy aplikujący w ramach wszystkich 4 Priorytetów komponentu regionalnego PO KL, proporcjonalnie do liczby wszystkich składanych lub przyjętych do realizacji wniosków w ramach każdego Priorytetu.

³ „Mechanizmy zapewnienia komplementarności w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki”, opracowanie MRR;

Tabela 1. Liczba wywiadów zrealizowanych w ramach każdego z Priorytetów komponentu regionalnego PO KL

LP.	PRIORYTET	LICZBA WYWIADÓW
1	Priorytet VI	51
2	Priorytet VII	49
3	Priorytet VIII	84
4	Priorytet IX	127

W badaniu wzięły udział różnego typu instytucje/przedsiębiorstwa:

Tabela 2. Podmioty biorące udział w badaniu CATI

Kategorie	liczebność	% dla N-311
Przedsiębiorstwo (firma prywatna)	107	34,4%
Jednostka samorządu terytorialnego (typu gmina, powiat itp.)	84	27,0%
Fundacja/stowarzyszenie	69	22,2%
Instytucja samorządowa (typu wojewódzki urząd pracy, powiatowy urząd pracy itp.)	32	10,3%
Szkoła	10	3,2%
Uczelnia wyższa	4	1,3%
Inne	5	1,6%

3.3.5. Indywidualne wywiady pogłębione (IDI) z projektodawcami

Celem pogłębienia informacji zebranych w trakcie badań ilościowych (CATI) przeprowadzone zostały indywidualne wywiady pogłębione (IDI, ang. *Individual In - Depth Interviews*) z projektodawcami realizującymi projekty w ramach 4 Priorytetów PO KL, którzy zastosowali zasadę komplementarności. Podstawą ich przeprowadzenia był scenariusz wywiadu opracowany przez Wykonawcę. Wywiady zostały przeprowadzone przez doświadczonych moderatorów, co gwarantowało wysoki poziom merytoryczny prowadzonej dyskusji oraz rzetelność wyników uzyskanych za pośrednictwem tej metody badawczej.

Badaniem zostało objętych 10 projektodawców, którzy zastosowali zasadę komplementarności. Dobór próby uwzględniał podział na poszczególne Priorytety PO KL. Dokładna liczba wywiadów w podziale na Priorytety została zaprezentowana poniżej.

Respondenci w IDI		Liczba wywiadów
Projektodawcy PO KL, którzy zastosowali zasadę komplementarności w realizowanych projektach		
1	Priorytet VI (Poddziałanie 6.1.1 i Działanie 6.2)	3 wywiady
2	Priorytet VII (Poddziałanie 7.2.1 i Działanie 7.3)	3 wywiady
3	Priorytet VIII (projekt systemowy)	1 wywiad
4	Priorytet IX (Poddziałanie 9.1.1, 9.1.2 i Działanie 9.4)	3 wywiady

W badaniu wzięli udział przedstawiciele prywatnych firm, fundacji, stowarzyszeń oraz JST. Projektodawcy zostali wybrani na podstawie informacji zawartych w Planach działań (projekt systemowy) oraz analizy wniosków o dofinansowanie dostarczonych ze strony Zamawiającego (projekty konkursowe). W przypadku projektów konkursowych, w badaniu wzięli udział projektodawcy, którzy otrzymali punkty strategiczne za spełnienie zasady komplementarności we wniosku o dofinansowanie.

3.3.6. Pogłębione wywiady telefoniczne z członkami KOP

W ramach prowadzonych badań zostały przeprowadzone pogłębione wywiady telefoniczne. Wywiad odbył się na podstawie specjalnie przygotowanego narzędzia badawczego - scenariusza - było to narzędzie wyznaczające przebieg wywiadu, składające się wyłącznie z pytań otwartych oraz instrukcji słownych dla moderatora (członka zespołu badawczego). Wszystkie wywiady były realizowane przez jednego z członków zespołu badawczego.

Łącznie tą metodą zostało przeprowadzonych 10 wywiadów. W badaniu wzięli udział przedstawiciele KOP dokonujący oceny w ramach wszystkich 4 Priorytetów komponentu regionalnego PO KL. Ostateczna lista osób została uzgodniona z Zamawiającym.

3.3.7. Studium przypadku

W ramach prowadzonych badań Wykonawca przeprowadził dwa studia przypadków województw: wielkopolskiego i mazowieckiego, polegające na analizie dobrych praktyk stosowania zasady komplementarności w tych województwach. Zastosowanie tej metody badawczej pozwoliło wyodrębnić najlepsze rozwiązania funkcjonujące w innych województwach, a także praktyki odmienne od rozwiązań stosowanych w województwie dolnośląskim.

W ramach studium przypadku zostały przeprowadzone:

- 1) Telefoniczne wywiady pogłębione z przedstawicielami jednostek zaangażowanych we wdrażanie PO KL w 2 wybranych województwach - łącznie w wywiadach wzięło udział 4 respondentów (po 2 osoby na dane województwo);
- 2) Analiza i weryfikacja dokumentów programowych dotyczących wdrażania PO KL w wybranych województwach pod kątem stosowanych mechanizmów zapewniania komplementarności (Plany działania za lata 2009-2011);

3.3.8. Ocena wniosków o dofinansowanie

Przedmiotem analizy były pozytywnie rozpatrzone wnioski o dofinansowanie przyjęte do realizacji w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Wykonawca na podstawie Planów działania i dokumentacji konkursowej wytypował Działania/Poddziałania oraz liczbę wniosków w ramach tychże Działania/Poddziałania, które chciałby otrzymać ze strony Zamawiającego (konkursy, w których stosowane były kryteria spełniające zasadę komplementarności). Następnie analizie zostały poddane poszczególne wnioski.

Analizie zostało poddanych 169 wniosków konkursowych. Dokładny rozkład liczbowy wniosków w ramach poszczególnych Działań i Poddziałań ujętych w analizie przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Liczba wniosków poddanych analizie i liczba wniosków komplementarnych.

Numer konkursu	Liczba wniosków poddanych analizie	Numer konkursu	Liczba wniosków poddanych analizie
I/6.1.1/A/09	8	I/9.1.1/A/09	5
I/6.1.1/A/10	7	I/9.1.1/A/10	7
II/6.1.1/C/10	5	I/9.1.2/A/09	11
I/6.3/A/09	6	I/9.3/A/09	2
I/6.3/A/10	4	I/9.3/A/10	3
I/7.2.1/A/09	6	I/9.4/A/09	6
I/7.2.1/A/10	5	I/9.4/A/10	4
II/7.2.1/B/10	2	I/9.5/A/09	48
I/7.3/A/10	16	I/9.5/A/10	24
		SUMA	169

Źródło: opracowanie własne.

3.3.9. Analiza mocnych i słabych stron

Analiza SWOT była ostatnim etapem oceny. Do przeprowadzenia analizy wykorzystane zostały dane uzyskane przy analizie danych zastanych oraz podczas realizacji pozostałych etapów badania. Analiza ta pozwoliła na syntetyczne podsumowanie uzyskanych informacji, poprzez zdefiniowanie mocnych i słabych stron mechanizmów mających na celu zapewnienie zasady komplementarności podczas realizacji projektów w ramach poszczególnych działań przewidzianych w komponentie regionalnym PO KL w województwie dolnośląskim oraz określenie szans i zagrożeń, jakie stoją przed tym systemem w przyszłości.

4. Wyniki prowadzonych badań

4.1. Obszary potencjalnej komplementarności międzyprogramowej w województwie dolnośląskim

4.1.1. Potencjalne obszary komplementarności międzyprogramowej/ międzyfunduszowej

Jednym z elementów prowadzonych badań było zidentyfikowanie obszarów potencjalnej komplementarności na podstawie dokumentów programowych wskazanych na poziomie metodologii badań.

Na podstawie analiz dokumentów możemy powiedzieć, że największe potencjalne zależności, jeśli chodzi o komponent regionalny PO KL istnieją z RPO WD. Potencjalna komplementarność istnieje głównie w następujących obszarach pomiędzy tymi dwoma Programami Operacyjnymi.

- a. *Poddziałanie 6.1.1, 6.1.3 i Działanie 6.2 PO KL Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy/ Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych (projekty systemowe)/ Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia jest potencjalnie komplementarne z Priorytetem 9 RPO WD Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich na terenie Dolnego Śląska („Miasta”), Działanie 9.1. Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich w miastach powyżej 10 tysięcy mieszkańców.*

Działania podjęte w ramach Priorytetu 9 RPO WD prowadzić mają do odnowy zdegradowanych obszarów miejskich oraz wzmocnienia struktur społeczno-ekonomicznych. W zamierzeniu wsparcie ma być ukierunkowane na zintegrowane rozwiązania traktujące kompleksowo problemy gospodarcze i społeczne. W założeniu te wpisują się Działanie 6.1 PO KL, którego głównym celem jest podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez zatrudnienia oraz stworzenie warunków dla rozwoju aktywności zawodowej w regionie, a także Działanie 6.2 PO KL, którego głównym celem jest promocja oraz wspieranie inicjatyw i rozwiązań zmierzających do tworzenia nowych miejsc pracy oraz budowy postaw kreatywnych, służących rozwojowi przedsiębiorczości i samozatrudnienia. W przypadku wsparcia w ramach projektów konkursowych należałoby zastanowić się nad ukierunkowaniem wsparcia na tereny objęte inwestycjami w ramach Działania 9.1 RPO. W przyszłości należałoby zastanowić się nad utworzeniem i realizacją Programów rewitalizacyjnych tworzonych dla wybranych obszarów. Jest to kompleksowy program działań, obejmujących nie tylko budowę czy modernizację infrastruktury na wybranym obszarze, ale również wprowadzenie zmian gospodarczych i społecznych. W dokumencie tym, obok wykazu zadań przestrzennych i gospodarczych, przewiduje się planowane do realizacji

zadania społeczne dotyczące m.in. rozwoju zasobów ludzkich, kształcenia ustawicznego, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, tworzenia równych szans, zapobiegania zjawisku bezrobocia⁴. W tym celu można byłoby wykorzystać tryb systemowy realizacji projektów oraz potencjał JST.

- b. ***Działanie 6.2 PO KL Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samo zatrudnienia oraz Poddziałanie 6.1.3 PO KL Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych (projekty systemowe)***, są potencjalnie komplementarne z ***Priorytetem 1 RPO WD Wzrost konkurencyjności dolnośląskich przedsiębiorstw („Przedsiębiorstwa i Innowacyjność”)*** w tym ***Działanie 1.1 Inwestycje dla przedsiębiorstw oraz Działanie 1.2 Doradztwo dla firm oraz wsparcie dla Instytucji Otoczenia Biznesu.***

Działanie 1.2 RPO WD zapewnia wsparcie dla Instytucji Otoczenia Biznesu. Z wywiadów prowadzonych wśród ekspertów wynika, że instytucje otoczenia biznesu stanowią bardzo istotne źródło informacji oraz silne wsparcie dla przedsiębiorstw funkcjonujących w regionie. Ważne jest, aby nowo powstałe przedsiębiorstwa (w ramach Działania 6.2 i Poddziałania 6.1.3 PO KL) miały dostęp do takiego wsparcia, co w znaczącej mierze może przyczynić się do ich rozwoju i zwiększyć szansę na ich przetrwanie, a tym samym zapewni trwałość efektów działań prowadzonych w ramach PO KL. Dodatkowo nowopowstałe przedsiębiorstwa mogłyby uzyskiwać dofinansowanie w ramach Działania 1.1 RPO Poddziałania 1.1.E Dotacje inwestycyjne wspierające rozwój mikroprzedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą do 2 lat. Kierunki inwestycji mogłyby być ustalane dzięki doradztwu w ramach Działania 1.2 RPO WD, przy założeniu realizacji szerszych celów rozwoju poszczególnych obszarów, branż na terenie województwa dolnośląskiego wyznaczonych na podstawie badań i analiz.

- c. ***Działanie 6.2 PO KL Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samo zatrudnienia oraz Poddziałanie 6.1.3 PO KL Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych (projekty systemowe)***, jest potencjalnie komplementarne z ***Priorytetem 6 RPO WD Wykorzystanie i promocja potencjału turystycznego i kulturowego Dolnego Śląska („Turystyka i Kultura”)*** w tym ***Działaniami: Działanie 6.1 Turystyka uzdrowiskowa***

Obecnie potencjał województwa jeżeli chodzi o turystykę uzdrowiskową nie jest wykorzystany w wystarczającym stopniu. Bardzo istotne jest tworzenie potencjału turystycznego, poprzez

⁴ Obecnie wprowadzone w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego

kształtowanie odpowiednich postaw wśród mieszkańców wybranych regionów w celu tworzenia zaplecza turystycznego (np. tworzenie pensjonatów, czy gospodarstw agroturystycznych) w regionach uznanych za uzdrowiskowe (powiat kłodzki i jeleniogórski), takie działania mogą być podejmowane w ramach Działania 6.2 oraz Poddziałania 6.1.3, w ramach których możliwe jest zakładanie działalności gospodarczych. Celem Działania 6.1 RPO jest wzrost poziomu konkurencyjności dolnośląskich miejscowości uzdrowiskowych, cel ten ma być realizowany m.in. poprzez promocję turystyki uzdrowiskowej, co może stanowić istotne wsparcie dla rozwijającej się na tych terenach przedsiębiorczości.

- d. **Podziałanie 7.2.1 i 7.2.2 PO KL Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym/ Wsparcie ekonomii społecznej z Priorytetem 9 RPO WD Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich na terenie Dolnego Śląska („Miasta”), Działanie 9.1. Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich w miastach powyżej 10 tysięcy mieszkańców.**⁵

Istotnym elementem rewitalizacji jest rozwiązywanie problemów o wymiarze społecznym. Konieczne jest, aby projekty infrastrukturalne były jednocześnie wspierane projektami „miękkimi” w ramach Podziałania 7.2.1 i 7.2.2 PO KL. Głównym celem Działania 7.2 PO KL jest poprawa dostępu do zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i rozwijanie sektora ekonomii społecznej. Osoby zaliczone do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym wymagają kompleksowego wsparcia i stworzenia niezbędnych warunków do integracji ze społeczeństwem. W ramach Poddziałania 7.2.1 i 7.2.2 PO KL zapewniana jest aktywizacja zawodowo społeczna tych grup, doradztwo, czy też wsparcie dla utworzenia i/lub funkcjonowania instytucji otoczenia sektora ekonomii społecznej. Ważne jest kierowanie takiego wsparcia do mieszkańców obszarów poddanych infrastrukturalnej rewitalizacji w ramach Działania 9.1 RPO WD. Opisane wsparcie mogłoby być również elementem wcześniej wspomnianych Programów rewitalizacyjnych.

- e. **Podziałanie 8.1.1 PO KL Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw jest komplementarne z Priorytetem 1 RPO WD Wzrost konkurencyjności dolnośląskich przedsiębiorstw („Przedsiębiorstwa i Innowacyjność”) Działaniem 1.1 Inwestycje dla przedsiębiorstw.**

Istotne jest z punktu widzenia rozwoju regionu, aby wsparcie inwestycyjne dla MŚP zwiększające atrakcyjność turystyczną regionu, wspierające innowacyjność produktową i procesową, w tym innowacyjność o charakterze regionalnym, czy w kierunku informatyzacji i innowacyjności

⁵ Taki wniosek został wysunięty podczas spotkania w dniu 22 czerwca 2010 tzw. nieformalnej grupy pracowniczej, angażującej opiekunów projektów RPO WD I PO KL (komponent regionalny)

przedsiębiorstw możliwe w ramach *Działania 1.1 RPO WD* uzupełnione było doradztwem i szkoleniami dla pracowników w tym zakresie, co jest możliwe w ramach *Poddziałania 8.1.1 PO KL*. Tworzenie nowych rozwiązań wymaga zazwyczaj podnoszenia lub tworzenia nowych kwalifikacji wśród pracowników. Z opinii ekspertów⁶ wynika, że innowacja jest obszarem, w którym powinno prowadzić się działania komplementarne, również ze względu na wagę dla rozwoju całego regionu.

f. Poddziałanie 8.2.1, 8.2.2 PO KL Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw/ Regionalne Strategie Innowacji jest potencjalnie komplementarne z Priorytetem 1 RPO WD Działanie 1.4 Infrastruktura wspierająca innowacyjność i przedsiębiorczość w regionie, a także Działaniem 1.1 RPO WD Inwestycje dla przedsiębiorstw (1.1.A Dotacje inwestycyjne dla MŚP wspierające innowacyjność produktową i procesową, w tym innowacyjność o charakterze regionalnym) oraz Działaniem 1.2 RPO WD Doradztwo dla firm oraz wsparcie dla Instytucji Otoczenia Biznesu (1.2.B Dotacje na doradztwo dla przedsiębiorstw w zakresie B+R i innowacyjności).

Głównym celem działania RPO WD jest wzmocnienie i wykorzystanie potencjału sektora badawczo-rozwojowego oraz infrastruktury wspierającej innowacyjność i przedsiębiorczość w regionie. Z pewnością potrzebne jest tutaj również zbudowanie świadomości i zdolności współpracy z przedsiębiorstwami. Takim celom służyć mogą szkolenia z zakresu komercjalizacji dla pracowników naukowych, stypendia naukowe, czy szkolenia dla przedsiębiorców realizowane w ramach PO KL. Na brak połączeń komunikacyjnych pomiędzy sferą naukową, a przedsiębiorstwami oraz brak kultury współpracy pomiędzy tymi podmiotami zwrócili uwagę eksperci⁷. Dodatkowo wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstwa powinno być wzmocniane przez doradztwo dla firm oraz wsparcie dla Instytucji Otoczenia Biznesu.

Dobrym polem do działań komplementarnych w tym obszarze jest funkcjonowanie parków naukowo-technologicznych. Parki naukowo-technologiczne zarządzają m.in. procesem przepływu wiedzy i technologii między uczelniami, instytucjami naukowo-badawczymi i przedsiębiorstwami, sprzyjają również powstawaniu i rozwojowi firm innowacyjnych, oferując możliwość inkubacji i wsparcie procesów tworzenia firm typu spin-off. Z pewnością potencjał tych instytucji jeśli chodzi o łączenie sfery B+R i przedsiębiorczości powinien być w większym stopniu wykorzystany⁸. Jeśli chodzi o przyszłą perspektywę finansowania konieczne jest w tej sferze zintegrowane podejście np.

⁶ Opinia pozyskana w ramach wywiadów pogłębionych prowadzonych w ramach Panelu ekspertów

⁷ Wniosek z wywiadów pogłębionych prowadzonych w ramach Panelu ekspertów

⁸ Wniosek z wywiadów pogłębionych prowadzonych w ramach Panelu ekspertów

poprzez tworzenie portfeli projektów. Istotne jest, że w niektórych obszarach, w których brakuje kultury współpracy między B+R i przedsiębiorstwami konieczne byłoby prowadzenie działań informacyjnych wśród przedsiębiorców⁹.

*g. Poddziałania 9.1.1 i 9.1.2 PO KL Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej/ Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych jest potencjalnie komplementarne z **Priorytetem 7 RPO WD Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej na Dolnym Śląsku („Edukacja”)**, **Działaniem 7.2 Rozwój infrastruktury placówek edukacyjnych**.*

Działanie RPO WD służy budowie i modernizacji budynków szkolnych i przedszkolnych ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich, inwestycje w infrastrukturę „twardą” mogą być uzupełniane poprzez Działanie 9.1 PO KL, którego głównym celem jest tworzenie warunków równych szans edukacyjnych poprzez udzielenie wsparcia na rzecz instytucji systemu oświaty oraz osób napotykających na bariery o charakterze środowiskowym, ekonomicznym, geograficznym i zdrowotnym utrudniające lub uniemożliwiające dostęp do usług edukacyjnych, a także wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej instytucji systemu oświaty realizujących kształcenie w formach szkolnych ukierunkowane na rozwój kluczowych kompetencji oraz wzmocnienie zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia. Dwutorowe działania zwiększające dostęp do edukacji przyczyniają się z pewnością do poniesienia poziomu wykształcenia w regionie, a w dalszej perspektywie również szybszego rozwoju województwa. Na wagę rozwoju edukacji, szczególnie na terenach wiejskich oraz terenach zapóźnionych rozwojowo o wysokim wskaźniku bezrobocia wskazywali uczestnicy wywiadów pogłębionych (członkowie KOP i eksperci).

*h. Działania 9.2, 9.4 PO KL Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego/ Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty jest potencjalnie komplementarne są potencjalnie komplementarne z **Priorytetem 7 RPO WD Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej na Dolnym Śląsku („Edukacja”)**, **Działaniem 7.2 Rozwój infrastruktury placówek edukacyjnych**.*

Działanie RPO WD służy budowie i modernizacji budynków szkolnych i przedszkolnych ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich, inwestycje w infrastrukturę „twardą” szkół zawodowych mogą być uzupełniane poprzez Działanie 9.2 PO KL, którego głównym celem jest wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych

⁹ Wniosek z wywiadów pogłębionych prowadzonych w ramach Panelu ekspertów

prowadzących kształcenie zawodowe służące podniesieniu zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia. Obecnie szkolnictwo zawodowe znacznie odbiega jakością od szkolnictwa ogólnego, przez co cieszy się znacznie niższym zainteresowaniem uczniów. Jednocześnie ze strony rynku pracy sygnalizowane jest zapotrzebowanie na wykwalifikowanych specjalistów różnych branż m.in. w branży hotelarsko-gastronomicznej¹⁰. Dwutorowe działania wzmacniające szkoły zawodowe mogą wpłynąć na podniesienie ich atrakcyjności, a finalnie napływ wykwalifikowanych pracowników do branż, w których istnieje takie zapotrzebowanie. Działania te powinny zostać poprzedzone badaniami i diagnozą obecnego zapotrzebowania na obszarach rozumianych wężej niż obszar całego województwa. Kolejnym elementem działań powinno być dostosowanie kwalifikacji nauczycieli, instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz kadr administracyjnych instytucji systemu oświaty do wymogów związanych ze strategicznymi kierunkami rozwoju regionów poprzez podnoszenie ich kwalifikacji w ramach Działania 9.4 PO KL.

Jak widzimy najwięcej możliwych potencjalnych połączeń pomiędzy komponentem regionalnym PO KL i RPO WD istnieje w sferze przedsiębiorczości, nauki, badań i innowacji, w sferze edukacyjnej oraz rewitalizacji miast. Spójne działania są możliwe również w zakresie turystyki uzdrowiskowej. Pełne rozplanowanie spójnych działań jest możliwe na początku okresu programowania, z pewnością łatwiejsze skomunikowanie między programami byłoby również możliwe przy planowaniu regionalnym komponentu regionalnego PO KL. W obecnej perspektywie należy wykorzystywać możliwości jakie daje realizacja projektów systemowych szczególnie w zakresie rewitalizacji miast.

Jeśli chodzi o PROW to zależność między tym programem, a komponentem regionalnym PO KL jest znacznie mniejsza niż z RPO WD i możliwa w ramach następujących Działań/ Poddziałań:

- a. *Działania 6.3. PO KL Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich z Działaniem 3.1 PROW Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej.*

Działania prowadzone w ramach komponentu regionalnego PO KL, których głównym celem jest podniesienie zdolności do zatrudnienia oraz mobilności przestrzennej i zawodowej osób zamieszkujących na obszarach wiejskich poprzez przygotowanie ich do podjęcia pracy w zawodach pozarolniczych oraz wykorzystania szans związanych z powstawaniem nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich mogą mieć wpływ na zwiększenie stanu samozatrudnienia i podejmowania działalności pozarolniczej poprzez zmienianie postaw osób zatrudnionych w rolnictwie.

¹⁰ Wniosek płynący z wywiadu pogłębionego prowadzonego w ramach Panelu ekspertów

b. ***Działaniem 9.5 PO KL Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich z Działaniem 4.1 PROW Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju.***

Inicjatywy wiejskie mogą stanowić narzędzie realizacji ustaleń w ramach lokalnych strategii, co daje możliwość koncentrowania wsparcia w ramach Działania 9.5 PO KL, którego głównym celem jest pobudzenie aktywności mieszkańców obszarów wiejskich na rzecz samoorganizacji i tworzenia lokalnych inicjatyw ukierunkowanych na rozwój edukacji i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich zgodnie z lokalnym zapotrzebowaniem.

c. ***Poddziałanie 8.1.1 PO KL Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw może być potencjalnie komplementarne z Działaniem 3.2 PROW Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.***

Jeśli chodzi o działania komplementarne w tym zakresie istnieje tutaj możliwość powiązania inwestycji rzeczowych w tworzenie i rozwój przedsiębiorstwa, z budowaniem kompetencji pracowników oraz podnoszeniem kwalifikacji kadr zarządzających.

Na poziomie regionalnym w województwie dolnośląskim realizowane są również projekty w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Warto byłoby zastanowić się nad wykorzystaniem doświadczeń i wniosków z niektórych projektów do przyszłego planowania celów i strategii realizacji działań komplementarnych.

Przykład wykorzystania takiego doświadczenia podajemy poniżej:

W ramach **Priorytetu 1 EWT Innowacje i gospodarka oparta na wiedzy** jest realizowany projekt *District+ - Disseminating Innovative Strategies for Capitalization of Targeted Good Practices*). Głównym celem projektu jest wsparcie transformacji regionów o tradycyjnej formie gospodarki w kierunku nowego modelu rozwoju, którego podstawą jest budowanie gospodarki opartej na wiedzy. Doświadczenia płynące z realizacji projektu mogłyby zostać wykorzystane do planowania działań komplementarnych w sferze innowacyjnej gospodarki w zakresie:

- Wsparcie rozwoju inkubatorów oraz przedsiębiorstw typu start-up i spin-off.
- Rozwój i poszerzenie zdolności innowacyjnych regionu.
- Wzrost zdolności projektowania oraz długofalowego planowania strategii na poziomie regionów.

Potencjalna komplementarność jest możliwa również pomiędzy Programem Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka oraz komponentem regionalnym PO KL.

Oś Priorytetowa 1 PO IG Badania i rozwój nowoczesnych technologii, jest potencjalnie jeśli chodzi o **Priorytet VIII** komponentu regionalnego PO KL **Poddziałania 8.2.1/8.2.2 Wsparcie dla współpracy**

*sfery nauki i przedsiębiorstw/Regionalne Strategie Innowacji (projekty systemowe). Szczególnie jeśli chodzi o rozwój sfery R+B, w zakresie rozwoju idei przedsiębiorczości akademickiej, szkoleń i doradztwa dla pracowników uczelni i jednostek naukowych, doktorantów, absolwentów i studentów zamierzających założyć firmę typu spin-off/spin-out oraz udzielanie stypendiów dla doktorantów na kierunkach wynikających z obszarów uznanych za szczególnie istotne z punktu widzenia rozwoju regionu. **Oś Priorytetowa 3 PO IG Kapitał dla innowacji** może być potencjalnie komplementarna z **Priorytetem VIII PO KL Regionalne kadry gospodarki** w zakresie promocji powstawania spółek typu start-up oraz udzielania wsparcia szkoleniowo doradczego dla osób zamierzających rozpocząć własną działalność gospodarczą tego typu, co stanowi uzupełnienie działania wspierającego inicjowanie działalności innowacyjnej.*

Poszukiwanie punktów stykowych pomiędzy działaniami podejmowanymi w ramach PO IG oraz komponentem regionalnym PO KL wymaga z pewnością wiedzy jednostek wdrażających komponent regionalny, o tym jakie projekty w ramach PO IG są aktualnie realizowane na terenie Dolnego Śląska. Z prowadzonych badań wynika, że istnieje słabe skomunikowanie pomiędzy Programami wdrażanymi regionalnie, a Programami wdrażanymi centralnie i na poziomie regionu brakuje takich informacji¹¹.

Ponadto w opinii ekspertów z zakresu tematyki społeczno-gospodarczej¹² komplementarne wsparcie w województwie dolnośląskim powinno być ukierunkowane przede wszystkim na obszary zapewniające rozwój współpracy pomiędzy sferą nauki i badań oraz przedsiębiorstwami. Takie działania powinny być prowadzone przede wszystkim na obszarach, które nie posiadają kultury takiej współpracy np. rejon Wałbrzycha. Bardzo istotne są działania informacyjno-promocyjne przekonujące przedsiębiorców do korzystania z dokonań nauki. W opinii ekspertów potencjał do prowadzenia zintegrowanych działań komplementarnych posiadają parki naukowo-technologiczne. Ponadto należy wspierać instytucje otoczenia biznesu, które stanowią płaszczyznę porozumienia między przedsiębiorstwami, a sferą nauki.

Niezmiernie istotne są również zagadnienia związane z wprowadzeniem i kreowaniem innowacji w gospodarce województwa dolnośląskiego. Ze strony ekspertów pojawiły się sugestie, aby „wspomagać przedsięwzięcia, które są nie tylko związane z kreowaniem innowacji, ale także z jej adaptowaniem”. Dodatkowo powinno się wspomagać instytucje otoczenia biznesu, które

¹¹ Wniosek płynący z wywiadu (FGI) z przedstawicielami programów wdrażanych regionalnie

¹² Na podstawie wywiadów pogłębionych przeprowadzonych w ramach Panelu ekspertów

popularyzują „otwartość przedsiębiorców na innowacje i z drugiej strony naukowców na potrzeby przedsiębiorców”.

Kolejnym obszarem, który jest niezmiernie istotny dla rozwoju regionu, jest informatyzacja społeczeństwa. W opinii jednego z ekspertów środki powinny być lokowane w upowszechnianie dostępu do Internetu, ze szczególnym uwzględnieniem informatyzacji urzędów, a także tworzeniem odpowiednich kompetencji wśród społeczeństwa do korzystania z możliwości, jakie są z tym związane.

W opinii ekspertów bardzo ważne są również działania rewitalizacyjne, zapobiegające różnego rodzaju patologiom społecznym, jak również integrujące pewne obszary, zasoby ludzkie z pozostałą częścią społeczeństwa. Istotne w tym kontekście jest również wyrównywanie szans edukacyjnych i działania w tym zakresie kierowane do wsi i małych miast.

Bardzo istotne jest również wykorzystywanie efektów dotychczas prowadzonych działań/projektów zarówno na poziomie regionalnym, centralnym, ale również rozumianych szerzej w kontekście całej Unii Europejskiej. W opinii ekspertów wyznaczenie celów dla działań komplementarnych powinno być poprzedzone analizą obecnego stanu społeczno-gospodarczego regionu, z uwzględnieniem poszczególnych obszarów i ich zapotrzebowania. Należałoby również w większym stopniu wykorzystywać efekty/wyniki dotychczas prowadzonych badań.

„(...) jest bardzo duże wsparcie na badania i te badania albo kończą się niczym, czyli wydaniem raportu, który jest zupełnie nieprzydatny (...) Nie ma centralnego dostępu do tych prac i one pozostają niewykorzystane. Te badania, wyniki nie przekładają się na potrzeby regionu (...)”

4.1.2. Powiązanie PO KL z celami Strategii Rozwoju WD i innymi dokumentami strategicznymi oraz wynikami prowadzonych badań

Wyznaczenie obszarów priorytetowych dla działań komplementarnych powinno być powiązane z celami Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego. Naturalnym terenem, na którym należy koncentrować kompleksowe (miękkie i twarde) działania są gminy/powiaty zapóźnione rozwojowo, o niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej, dotknięte strukturalnymi problemami. Próba ukierunkowania wsparcia EFS mogłaby stanowić uzupełnienie działań w ramach RPO lub/i PROW. Takie skoordynowanie rokuje szanse na wywołanie dodatkowych efektów synergii i skuteczniejsze rozwiązywanie problemów strukturalnych. Uwzględnienie komplementarności geograficznej ma uzasadnienie w zasadzie w każdym Priorytecie PO KL.

Taki cel jak „Zbudowanie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki Dolnego Śląska” można powiązać z kryteriami komplementarności zawartymi w punkcie 2 i 7 Tabeli 7. Z kolei cel

„Zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej regionu i jego integracja z europejskimi obszarami wzrostu” z kryteriami w punktach 3,4 Tabeli 6 oraz 3,4 Tabeli 7. Natomiast „Rozwijanie solidarności społecznej oraz postaw obywatelskich twórczych i otwartych na świat” z kryteriami przedstawionych w punktach 1, 2, 5, 6 Tabeli 7.

Osobnymi dokumentami wyznaczającym główne kierunki działań Samorządu Województwa Dolnośląskiego w obszarze gospodarki i polityki społecznej, stanowiącym integralną część Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego są: Regionalny Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia (corocznie modyfikowany) oraz Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2005 - 2013. W RPD RZ w 2009 i 2010 roku wskazano na grupy osób wymagających na Dolnym Śląsku szczególnego wsparcia, tj. bezrobotni do 25 roku życia, długotrwale bezrobotni oraz kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, bezrobotni powyżej 50 roku życia, bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego, bezrobotni ze zwolnień z przyczyn dotyczących zakładu pracy (tylko w 2009 roku), bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia, bezrobotni, którzy po odbyciu kary nie podjęli zatrudnienia, bezrobotne osoby niepełnosprawne. Podobnie jak w przypadku SR WD, kryteria komplementarności, które przyczyniają się do osiągnięcia celów strategicznych (skierowanie wsparcia do grup szczególnie tego wymagających) prezentują punkty 1, 2, 5, 6, Tabeli 7.

Powiązania priorytetów/celów zawartych w Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej na lata 2005 - 2013 z kryteriami komplementarnymi zostały zawarte w Tabeli 8.

Tabela 7. Kryteria komplementarności środowiskowej zawarte w Priorytetach VI, VII, IX POKL

Lp.	Działanie/Poddziałanie w POKL	Kryterium
1	Poddziałanie 6.1.1.	Grupę docelową w projekcie stanowią wyłącznie: osoby w wieku 15 - 24 lata, lub osoby po 45 roku życia, lub kobiety (w tym zwłaszcza powracające oraz wchodzące po raz pierwszy na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowywaniem dzieci), lub osoby niepełnosprawne.
2	Poddziałanie 6.1.1.	Projekt, w którym co najmniej 60% uczestników to kobiety, obejmuje szkolenia prowadzące do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych z zakresu branż zidentyfikowanych jako branże o największym potencjale rozwojowym w najbliższych latach dla województwa dolnośląskiego tj.: produkcji wyrobów chemicznych, produkcji sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych, hoteli i restauracji wraz z działalnością uzdrowską, informatyki. Kryterium nie dotyczy projektów skierowanych wyłącznie do kobiet.
3	Poddziałanie 6.1.1. 7.2.1.	Grupę docelową w projekcie stanowią w co najmniej 10% osoby, które zakończyły udział w projektach realizowanych w ramach Działań 6.3 lub 7.3 PO KL.
4	Poddziałanie 7.2.1.	Grupę docelową w projekcie stanowią wyłącznie osoby zamieszkujące w gminach wiejskich i miejsko - wiejskich oraz miastach do 25 tys. mieszkańców, zamierzające podjąć zatrudnienie w obszarach niezwiązanych z produkcją roślinną i/lub zwierzęcą oraz wsparcie w ramach projektu zostało dostosowane do specyficznych potrzeb tej grupy docelowej.
5	Poddziałanie 9.1.1.	W ramach grupy docelowej <i>dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat)</i> co najmniej 10 % będą stanowiły dzieci niepełnosprawne oraz wsparcie w ramach projektu zostało dostosowane do ich specyficznych potrzeb.
6	Działanie 9.3. 9.4. 9.5.	Grupę docelową w projekcie stanowią w co najmniej 50% osoby w wieku powyżej 45 roku życia oraz wsparcie w ramach projektu zostało dostosowane do specyficznych potrzeb tej grupy docelowej.
7	Działanie 9.4.	Grupę docelową w projekcie stanowią wyłącznie nauczyciele kształcenia zawodowego.

Źródło: opracowanie własne, na podstawie Plan działania na rok 2010 POKL.

Tabela 8. Priorytety i cele zawarte w Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej na lata 2005 - 2013 i odpowiadające im kryteria komplementarności środowiskowej.

Priorytet	Działanie	Opis	Punkt z Tabeli 7
Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Aktywizacja osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy	Osoby znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy tj. długotrwale bezrobotni, bezrobotni bez kwalifikacji, osoby samotnie wychowujące dzieci do 7 roku życia, osoby, które ukończyły 50 rok życia, młodzież, osoby zamieszkałe na obszarach objętych restrukturyzacją.	1, 3, 4
	Wsparcie osób niepełnosprawnych pozbawionych możliwości samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie	Osoby niepełnosprawne przebywające na terenie Dolnego Śląska, szczególnie na terenach wiejskich i w małych miejscowościach.	1, 5
Integracja społeczna środowisk osób wymagających szczególnego wsparcia	Wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn	Mieszkańcy Dolnego Śląska, szczególnie aktywni zawodowo, dzieci i młodzież.	1, 2
	Aktywizacja społeczności lokalnych, w szczególności z terenów wiejskich	Mieszkańcy terenów wiejskich Dolnego Śląska, w szczególności z obszarów tzw. „gmin popegeerowskich”.	3,4

Źródło: opracowanie własne, na podstawie „Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej na lata 2005 - 2013”.

Koncentracja na określonych problemach społeczno-gospodarczych, czy też branżach wpisuje się w kryterium komplementarności przedmiotowej. Również tego rodzaju komplementarność ma służyć wywołaniu dodatkowych efektów synergii w obszarach uznanych za kluczowe z punktu widzenia rozwoju województwa (Tabela 9).

Tabela 9. Kryteria komplementarności przedmiotowej zawarte w Planach działań

Lp.	Działanie/Poddziałanie w POKL	Kryterium
1	Poddziałanie 6.1.1.	Projekt, w którym co najmniej 60% uczestników to kobiety, obejmuje szkolenia prowadzące do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych z zakresu branż zidentyfikowanych jako branże o największym potencjale rozwojowym w najbliższych latach dla województwa dolnośląskiego tj.: produkcji wyrobów chemicznych, produkcji sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych, hoteli i restauracji wraz z działalnością uzdrowiskową, informatyki. Kryterium nie dotyczy projektów skierowanych wyłącznie do kobiet.
2	Działanie 9.4.	Projekt zakłada przygotowanie nauczycieli do prowadzenia zajęć w obszarach nauk przyrodniczo-matematycznych i wykorzystania ICT dla potrzeb edukacji.
3	Poddziałanie 9.1.2.	Projekt obejmuje dodatkowe zajęcia (pozaekcyjne i pozaszkolne) dla uczniów ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych w zakresie ICT, języków obcych, przedsiębiorczości, nauk przyrodniczo - matematycznych.
4	Poddziałanie 9.1.2.	Projekt przewiduje wsparcie dla szkolnego ośrodka kariery, który będzie uwzględniał w swojej działalności uwarunkowania lokalnego i regionalnego rynku pracy, w szczególności w zakresie wyboru ścieżki kariery w branżach i zawodach przyszłościowych dla regionu (produkcji wyrobów chemicznych, produkcji sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych, hoteli i restauracji wraz z działalnością uzdrowiskową, informatyki). Ośrodek będzie również ukierunkowywał uczniów na kształcenie w zakresie nauk przyrodniczych, matematycznych oraz technicznych.

Zródło: opracowanie własne, na podstawie Plan działania na rok 2010 POKL.

Bardzo istotne w kontekście planowania działań komplementarnych jest dysponowanie aktualnymi badaniami, analizami i prognozami dla regionu, ale również poszczególnych obszarów rozumianych wężej niż teren całego województwa. Ważne jest wykorzystywanie wyników dotychczasowych badań, ale również ich ciągła aktualizacja oraz prognozowanie stanu na kolejne lata. Obecnie brakuje badań, które jednoznacznie wskazywałby możliwości łączenia inwestycji w „czynnik ludzki”

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

i z inwestycjami w infrastrukturę. Istniejące opracowania wskazują na główne trendy rozwojowe województwa oraz opisują konkretne terytoria, branże, których rozwój jest istotny dla regionu. Informacje odnoszące się do opisu terytoriów i branż na Dolnym Śląsku można odnaleźć w odrębnych raportach o stanie gospodarczym i społecznym Dolnego Śląska. Takim opracowaniem jest m.in. raport wykonany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego pn. *„Badanie atrakcyjności inwestycyjnej i potencjału gospodarczego Dolnego Śląska w ujęciu lokalnym”* (badanie współfinansowane z EFS, w ramach programu Kapitał Ludzki Poddziałanie 8.1.4. „Przewidywanie Zmiany Gospodarczej”). Zawarte w raporcie informacje wraz z rekomendacjami dotyczą m.in. obszarów bezrobocia strukturalnego (wysoki poziom bezrobocia, przekraczający poziom 20%), występującego na terenach takich powiatów jak: złotoryjski, kłodzki, dzierżoniowski, lubański, kamiennogórski, górowski i lwówecki oraz informacje o branżach strategicznych dla rozwoju regionu (m.in. produkcja wyrobów chemicznych, produkcja sprzętu RTV, hotele i restauracje, informatyka). Z takiej perspektywy, wskazanie na kryteria preferencji regionalnej i przedmiotowej przedstawione w punktach 1, 2 Tabeli 6 oraz 2 i 7 Tabeli 7, a także 1-4 Tabeli 9 można uznać za przyczyniające się do realizacji wniosków płynących z tychże badań.

Jak wynika z dokumentu *„Ranking atrakcyjności powiatów województwa dolnośląskiego¹³”* na tle województwa wyraźnie wyróżnia się Wrocław, który jest powiatem najbardziej atrakcyjnym (biorąc pod uwagę takie kryteria jak wysoka atrakcyjność w obszarze rynku pracy, edukacji, przedsiębiorczości, występuje tu także wysoka atrakcyjność w obszarze oferty spędzania czasu wolnego oraz turystyki). Gwałtowny rozwój Wrocławia i jego peryferii stanowi więc z jednej strony zaletę dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, z drugiej strony - wadę. Następuje intensywny rozwój społeczno-gospodarczy przestrzeni metropolii, jaką jest Wrocław, i jednocześnie stopniowa polaryzacja w stosunku do obszarów stycznych do tego terenu oraz reszty województwa¹⁴. Konieczne jest więc dysponowanie środkami w taki sposób, aby nie dopuszczać do dalszej dezintegracji obszarów Dolnego Śląska, a jednocześnie zapewnić stabilny i zrównoważony rozwój terenów o największym potencjale. Aby zapewnić równowagę pomiędzy popytem a podażą zasobów pracy, konieczne jest dostosowywanie przyszłych kadr na terenie Wrocławia do rozwijającej się sfery biznesu.

Drugą grupę powiatów, którą łatwo zidentyfikować stanowią dwa pozostałe miasta na prawach powiatu: Legnica i Jelenia Góra, do których dołącza jeszcze powiat wałbrzyski. Jest to więc

¹³ Ranking atrakcyjności powiatów województwa dolnośląskiego, Centrum Doradztwa Strategicznego S.C., Kraków 2010

¹⁴ Analiza trendów rozwojowych regionu w odniesieniu do zgodności ze Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, S. Korenik, M. Rogowska, N. Derlukiewicz, Wrocław 2010

segment dużych miast (Wałbrzych do 2003 roku był miastem na prawach powiatu) o w miarę wysokiej atrakcyjności pod względem rynku pracy, przedsiębiorczości, edukacji i aktywności władz lokalnych. Średnio natomiast powiaty te wypadają pod względem atrakcyjności turystycznej i kulturalnej¹⁵. Pomimo faktu, że w dalszym ciągu następuje intensywny rozwój w byłych miastach wojewódzkich, Wałbrzychu, Legnicy i Jeleniej Górze (oraz miastach przemysłowych jak Lubin, Polkowice), nie przekłada się to na intensywny rozwój obszarów wokół tych miast. Ponadto pojawiają się nowe ośrodki wzrostu jak np. Świdnica czy gminy podregionu wrocławskiego, stanowiące „zagrożenie” dla tej grupy powiatów¹⁶. Z tego powodu konieczne jest podnoszenie poziomu przedsiębiorczości w regionie, co przyczynić się może do ożywienia gospodarczego obszaru. Działania takie przeciwdziałać będą także oddaleniu geograficznemu od stolicy regionu (zmniejszanie różnic w poziomie kadr poprzez edukację, podniesienie poziomu innowacyjności).

Inną grupą powiatów, która daje się łatwo zidentyfikować i opisać są dwa powiaty o charakterze turystyczno-uzdrowiskowym: powiat ziemski jeleniogórski oraz kłodzki. Jednym z głównych zakładanych w Strategii rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego województwa dolnośląskiego jest rozwój turystyki, jednak w praktyce w dalszym ciągu dział ten pozostaje zaniedbany, a proces inwestycyjny w tym zakresie następuje zbyt wolno. U podstaw turystyki i podwyższania dobrobytu społeczeństwa stoją nakłady na ochronę środowiska w regionie, które cały czas są niewystarczające, oraz egzekwowanie prawa w tym zakresie¹⁷. Zauważyć należy, iż hotele i restauracje to jedne z ważniejszych branż w regionie. Dlatego też konieczne jest przekwalifikowywanie kadr w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu obsługi oraz stopniowego odchodzenia od zwłaszcza przemysłowych gałęzi gospodarki.

Po przeciwnej stronie można znaleźć skupienie powiatów o charakterze przemysłowym: polkowicki, lubiński, głogowski oraz wrocławski ziemski, w których działają największe w regionie zakłady (m.in. KGHM) oraz specjalne strefy ekonomiczne. W powiatach tych sytuacja pod względem rynku pracy, przedsiębiorczości oraz aktywności władz lokalnych jest raczej dobra, podobnie jak na rynku mieszkaniowym. Słabo wypadają natomiast pod względem atrakcyjności kulturalno-turystycznej, co wzięwszy pod uwagę ich przemysłowy charakter nie dziwi (pod względem oferty spędzania czasu wolnego szczególnie słabo wypada powiat wrocławski ziemski ze względu na bliskość największego

¹⁵ Ranking atrakcyjności powiatów województwa dolnośląskiego, Centrum Doradztwa Strategicznego S.C., Kraków 2010

¹⁶ Analiza trendów rozwojowych regionu w odniesieniu do zgodności ze Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, S. Korenik, M. Rogowska, N. Derlukiewicz, Wrocław 2010

¹⁷ Analiza trendów rozwojowych regionu w odniesieniu do zgodności ze Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, S. Korenik, M. Rogowska, N. Derlukiewicz, Wrocław 2010

ośrodka kultury na Dolnym Śląsku - Wrocławia)¹⁸. Zaznaczyć jednakże należy, że uwidoczniiony został regres gospodarczy w części obszarów województwa dolnośląskiego. Jest to proces długookresowo narastających problemów, wynikających z istnienia w tej przestrzeni starych obszarów przemysłowych i przetwórczych oraz monokultury przemysłu wydobywczego¹⁹. Dlatego też konieczne jest wspieranie przede wszystkim innowacyjności oraz sektora B+R. Zaawansowany technologicznie przemysł (połączenie wykwalifikowanych kadr, współpracy sektora B+R z przemysłem oraz dostępnych zakumulowanych zasobów naturalnych) przyczynić się może do poprawienia efektywności funkcjonowania przedsiębiorstw oraz zwiększenia efektywności działania SSE.

Dokument „Prognoza zapotrzebowania gospodarki regionu na siłę roboczą w układzie sektorowo-branżowym i kwalifikacyjno-zawodowym w województwie dolnośląskim - ETAP II. Analiza zapotrzebowania na kadry w branżach uznanych za strategiczne dla dolnośląskiego rynku pracy” uznaje za strategiczne dla całego regionu następujące branże²⁰:

- Branża chemiczna
- Branża elektroniczna
- Branża hoteli i restauracji
- Branża informatyczna
- Branża działalności pozostałej

Ze względu na wagę dla ogółu gospodarki, na Dolnym Śląsku znaczącą rolę odgrywają przedsiębiorstwa z branży motoryzacyjnej. Na terenie województwa dolnośląskiego swoje firmy posiadają takie podmioty jak Toyota Motor Poland, Volvo, GKN Driveline, Sitech czy Wabco. Ze względu na wysokość dochodów ze sprzedaży pierwsza dziesiątka firm o największych przychodach w 2009 roku na terenie województwa składa się przede wszystkim z firm działających w branży finansowej (jest ich aż 4), następnie z branży górniczej, przemysłu elektronicznego, branży informatycznej, motoryzacyjnej, gastronomicznej, a także energetycznej. Analizując wszystkie firmy, które znalazły się omawianym rankingu widać, iż na Dolnym Śląsku istotną rolę odgrywają firmy z branży finansowej, ale także motoryzacyjnej.²¹

¹⁸ Ranking atrakcyjności powiatów województwa dolnośląskiego, Centrum Doradztwa Strategicznego S.C., Kraków 2010

¹⁹ Analiza trendów rozwojowych regionu w odniesieniu do zgodności ze Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, S. Korenik, M. Rogowska, N. Derlukiewicz, Wrocław 2010

²⁰ Prognoza zapotrzebowania gospodarki regionu na siłę roboczą w układzie sektorowo-branżowym i kwalifikacyjno-zawodowym w województwie dolnośląskim - ETAP II. Analiza zapotrzebowania na kadry w branżach uznanych za strategiczne dla dolnośląskiego rynku pracy, AGERON POLSKA, Warszawa

²¹ Analiza aktywności dolnośląskich podmiotów gospodarczych. Wyznaczanie głównych trendów. Impulsy patentowe. Studia przypadków, M. Stawicka, L. Żurawowicz, M. Wróblewski, 2010

W branżach tych konieczne jest dostosowanie poziomu nauki zawodów kluczowych do realnego zapotrzebowania na takich pracowników. Dotyczy to zwłaszcza branż zaawansowanych technologicznie (chemiczna, elektroniczna, informatyczna) poprzez dużą chłonność na wyniki sektora B+R, a także wysoką innowacyjność i podatność na transfer technologii. Konieczne jest więc także dostosowywanie i dokształcanie aktualnej kadry edukacyjno-szkoleniowej. Tezę tę można potwierdzić również w dokumencie „Analiza aktywności dolnośląskich podmiotów gospodarczych. Wyznaczanie głównych trendów. Impulsy patentowe”, który wskazuje na dobre przykłady zwiększające innowacyjność technologiczną regionu: „jak wspólne przedsięwzięcia w ramach działalności badawczo - rozwojowej, stworzenie Wrocławskiego Parku Technologicznego to kolejny krok w rozwój innowacyjności na terenie Dolnego Śląska. Kolejnym krokiem do zacieśniania współpracy między przedsiębiorstwami jest stworzenie Dolnośląskiego Parku Technologicznego, którego głównym zadaniem jest przyciąganie inwestorów działających w obszarze wysokiej technologii (high tech). Ponadto tworzone są również klastry technologiczne, mające na celu zrzeszanie grup firm, placówek naukowo - badawczych i uczelni w celu prowadzenia wspólnych badań nad nowymi technologiami oraz produktami. Przykładem takiego klastra jest NutriBiomed, czy też klaster LG i Toshiba w Kobierzycach, gdzie powstają podzespoły oraz telewizory LCD.”

Podsumowanie:

- Zapisy dokumentów programowych (Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013; Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL na lata 2007-2013) odnośnie komplementarności są na dużym poziomie ogólności w związku z czym występuje trudność z operacjonalizacją zagadnienia i przełożeniem go na poziom regionu.
- Bardzo istotne w kontekście planowania działań komplementarnych jest dysponowanie aktualnymi badaniami, analizami i prognozami dla regionu, ale również poszczególnych obszarów rozumianych wężej niż teren całego województwa. Ważne jest wykorzystywanie wyników dotychczasowych badań, ale również ich ciągła aktualizacja oraz prognozowanie stanu na kolejne lata. Obecnie brakuje badań, które jednoznacznie wskazywałyby możliwości łączenia inwestycji w „czynnik ludzki” i z inwestycjami w infrastrukturę. Istniejące opracowania wskazują na główne trendy rozwojowe województwa oraz opisują konkretne terytoria, branże, których rozwój jest istotny dla regionu.
- Na obecnym etapie programowania możliwe jest poszukiwanie obszarów nie tylko potencjalnie komplementarnych, ale też komplementarności możliwej do spełnienia (biorąc

pod uwagę stan zaawansowania wdrażania Programów, różne wskaźniki i harmonogramy działań).

- Przeszkodą w realizowaniu działań komplementarnych realizowanych w ramach komponentu regionalnego PO KL z Programami Operacyjnymi wdrażanymi na poziomie centralnym jest brak wiedzy jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie w regionie na temat działań podejmowanych przez jednostki odpowiedzialne za wdrażane centralne. Taki przepływ informacji w opinii przedstawicieli IZ PO KL powinny zapewniać grupy robocze istniejące przy PKM PO KL oraz KM IZ.
- W tej perspektywie programowania konieczne byłoby, poza stworzeniem spójnej i pełnej definicji komplementarności, dokładne określenie możliwych do podjęcia w tym obszarze działań, co umożliwiłoby poszukiwanie konkretnych rozwiązań i możliwości. Obecnie podejmowane są próby stworzenia podręcznika/ przewodnika dot. komplementarności na szczeblu centralnym na poziomie Podgrupy do Spraw Koordynacji i Komplementarności.
- Większość zidentyfikowanej potencjalnej komplementarności międzyprogramowej znajduje się w następujących obszarach: wsparcia inwestycyjnego dla przedsiębiorców, współpracy przedsiębiorców z sektorem badań i rozwoju, rewitalizacji miast, edukacji.
- Najwięcej obszarów komplementarnych występuje na styku komponentu regionalnego PO KL z RPO WD, przy czym występuje również największa bliskość instytucjonalna między tymi programami.
- PO KL w związku z tym, że jest programowany centralnie nie zawiera bezpośrednich odniesień do lokalnym strategii rozwoju (SR WD i DSI), posiada jednak potencjał, aby spełnić cele i założenia tych dokumentów. Odniesienia do tych dokumentów są możliwe na poziomie Planów działania.

4.2. Mechanizmy zapewniające komplementarność, wdrażane na poziomie województwa dolnośląskiego i ich ocena

4.2.1. Wymiar instytucjonalny i systemowy

W Planach Działania dla poszczególnych Priorytetów w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki (POKL) opisane zostały mechanizmy i narzędzia zapewnienia komplementarności. Instytucja Zarządzająca tworząc formularz Planów Działania na 2009 rok i kolejne lata, wprowadziła wymóg opisu mechanizmów zapewniających komplementarność działań przewidzianych w Priorytetach

finansowanych ze środków EFS z działaniami współfinansowanymi przez inne środki wspólnotowe (część G Planów działania). Wymóg ten został wprowadzony do formularza Planów Działania w celu uzyskania informacji o konkretnych narzędziach i mechanizmach zapewniających komplementarność działań w danym obszarze lub w regionie.

W ramach Planów działania za lata 2009/2010/2011 zostały opisane następujące mechanizmy na poziomie instytucjonalnym stosowane przez IP w celu zapewnienia komplementarności głównie międzyfunduszowej/międzyprogramami wdrażanymi na poziomie regionalnym.

- **Utworzenie Dolnośląskiej Rady Gospodarczej i Zespołu Monitorującego Dolnośląską Strategię Innowacji.**

Dolnośląska Rada Gospodarcza tworzy na poziomie regionu wspólną platformę współpracy władzy samorządowej województwa dolnośląskiego oraz funkcjonujących w regionie agencji rozwoju regionalnego i organizacji przedstawicielskich, reprezentujących podmioty gospodarcze Dolnego Śląska. Rada ma za zadanie wspieranie wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, które zostały uznane przez Prezydium Rady dla priorytetowe inicjatywy dla regionu. Rada ma wpływ na szereg decyzji odnoszących się do Regionalnego Programu Operacyjnego oraz komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Przede wszystkim opiniuje propozycje projektów systemowych Samorządu Województwa, które będą finansowane ze środków UE, analizuje potrzebę zamiany trybu wyboru projektów, omawia zasadność kryteriów wyboru projektów, opiniuje wnioski o dofinansowanie w ramach RPO.

Zespół Monitorujący Dolnośląską Strategię Innowacji, stanowi regionalną reprezentację uczelni wyższych, stowarzyszeń i izb gospodarczych, agencji rozwoju regionalnego i samorządów, jest ciałem eksperckim, a jej zadaniem jest m.in. uzgadnianie zakresu współpracy partnerów Regionalnego Systemu Innowacji oraz inicjowanie przedsięwzięć realizacji DSI.

Z opinii ekspertów (członków DRG i ZM DSI) wynika, że gremia te mogą potencjalnie spełniać swoją funkcję, ale powinny być rzeczywiście zaangażowane w dyskusję. Zmiany wymaga system administrowania tych grup, obecnie nie pozwala on na rzeczywistą współpracę i wykorzystanie potencjału jaki posiadają. Być może barierą w funkcjonowaniu tych grup stanowi to, że ich członkowie działają na zasadzie wolontariatu, nie są wynagradzani za swój wkład intelektualny finansowo. Z pewnością grupy te są niezbędne, jeśli chodzi o opiniowanie ukierunkowania wsparcia na etapie tworzenia dokumentów programowych oraz dokumentów strategicznych. Niezmiernie istotne z punktu widzenia wdrażania zasady komplementarności jest tworzenie organów kształtujących politykę regionu w szerszym aspekcie. Istniejące grupy powinny obradować przy udziale przedstawicieli instytucji odpowiedzialnych za programowanie i wdrażanie PO w regionie.

Cytat²²

(...) to są gremia gromadzące ludzi (w znacznej części) o ogromnym potencjale, także intelektualnym (jest tam wielu profesorów). Chodzi o to, żeby sensownie wykorzystać sensowność tych ludzi, a gotowość istnieje ze tego względu, że przyjęli zaproszenie do pracy. Tyle, że w moim przekonaniu zarówno organizacyjna czy administracyjna część naszych gremiów jest fatalnie prowadzona (od przypadku do przypadku).

- **Działania w ramach Podkomitetu Monitorującego Program Operacyjny Kapitał Ludzki Województwa Dolnośląskiego.**

Skład Podkomitetu jest ustalany zgodnie z zasadą partnerstwa. W jego pracach biorą udział przedstawiciele 3 stron: rządowej, samorządowej oraz partnerów społeczno gospodarczych. Komplementarność z działaniami regionalnymi współfinansowanymi z EFRR jest zachowana przez udział Dyrektora Departamentu Regionalnego Programu Operacyjnego UMWD, przedstawiciela Instytucji Zarządzającej RPO Województwa Dolnośląskiego, w posiedzeniach PKM PO KL, podczas których m.in. rozpatrywane są i rekomendowane Podkomitetowi Monitorującemu PO KL szczegółowe kryteria wyboru projektów w ramach Priorytetów PO KL.

Rola PKM PO KL jest związana z konsultowaniem i opiniowaniem pewnych rozwiązań. Podkomitet Monitorujący Program Operacyjny Kapitał Ludzki Województwa Dolnośląskiego poprzez fakt istnienia i uczestnictwa przedstawicieli różnych programów nie jest mechanizmem zapewniającym komplementarność, chociaż stwarza potencjalnie możliwość wymiany informacji na temat realizowanych lub planowanych do realizacji przedsięwzięć.

- **Zaangażowanie IP w działania w ramach Podgrupy do Spraw Koordynacji i Komplementarności Interwencji Współfinansowanych w latach 2007-2013.**

Z notatek ze spotkań Podgrupy do Spraw Koordynacji i Komplementarności²³ wynika, że w trakcie spotkań analizowane były (pod kątem przyszłych naborów projektów) na potrzeby tworzenia Planów działania obszary potencjalnie komplementarne w dwóch programach tj. RPO WD i PO KL (komponent regionalny). W celu zapewnienia wzajemnej współpracy w zakresie identyfikacji projektów komplementarnych podkreślono konieczność udostępnienia modułu Lokalnego Systemu Informatycznego (LSI) dla pracowników PO KL zaangażowanych w monitoring Programu. Z materiałów związanych z pracami grupy wynika, że utworzony został folder dot.

²² Na podstawie wywiadu pogłębionego prowadzonego w ramach Panelu ekspertów

²³ Notatki dostarczone przez pracownika IP uczestniczącego w spotkaniach drogą E-mail-ową.

komplementarności, do którego mają dostęp pracownicy IP. Pod dyskusję podczas spotkań poddawane były również rekomendacje horyzontalne dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie i koordynację PO/ RPO w ramach NSRO 2007-2013 w zakresie koordynacji i komplementarności podejmowanych działań²⁴.

W opinii respondentów biorących udział w FGI²⁵ z opisanych gremiów rzeczywiste działania, w największym stopniu skupiające się na problematyce komplementarności podejmuje jedynie Podgrupa do Spraw Koordynacji i Komplementarności i funkcjonująca przy niej Grupa Robocza angażująca głównie pracowników IP PO KL i IZ RPO WD odpowiedzialnych za programowanie. W ramach tej grupy komplementarność jest faktycznie dyskutowana i efekty tych dyskusji są przekładane na konkretne działania, choć na podstawie informacji uzyskanej podczas wywiadu pogłębionego (FGI) możemy powiedzieć, że grupa ta skupia się głównie na monitorowaniu, a nie wymyślaniu nowych rozwiązań w zakresie komplementarności. Z pewnością warto byłoby pomyśleć nad rozszerzeniem działań tej grupy, zaangażowaniu w nią pracowników odpowiedzialnych za wdrażanie - przedstawicieli IP2 PO KL, IZ RPO WD oraz PROW celem zdobycia informacji na temat rzeczywistych efektów wdrażania działań komplementarnych na poziomie projektów.

Opisane wyżej mechanizmy służą głównie zapewnieniu komplementarności międzyfunduszowej/międzyprogramowej i dotyczą programów wdrażanych na poziomie regionalnym w tym głównie komponentu regionalnego PO KL i RPO WD.

Brakuje mechanizmów instytucjonalnych zapewniających współpracę/skomunikowanie między komponentem centralnym i regionalnym, czy idąc dalej między jednostkami odpowiedzialnymi za wdrażanie centrale i regionalne.

4.2.2. Programowanie i wybór projektów - kryteria wyboru projektów oraz projekty systemowe

W województwie dolnośląskim komplementarność była zapewniana głównie poprzez zastosowanie kryteriów strategicznych w ramach 4 Priorytetów komponentu regionalnego PO KL²⁶, a także poprzez projekty systemowe realizowane w ramach Priorytetu VIII i IX.

²⁴ Dokument przyjęty przez Grupę roboczą ds. koordynacji i komplementarności przy KK NSRO 2007-2013, pn. Rekomendacje horyzontalne dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie i koordynację PO/ RPO w ramach NSRO 2007-2013 w zakresie koordynacji i komplementarności podejmowanych działań

²⁵ Grupowy wywiad pogłębiony z udziałem przedstawicieli różnych programów operacyjnych

²⁶ W ramach Priorytetu VIII kryteria strategiczne zapewniające komplementarność bezpośrednią zostały wprowadzone dopiero w 2011 roku

W ramach komponentu regionalnego PO KL zostały zastosowane kryteria zapewniające komplementarność bezpośrednią²⁷ odnoszące się do poprzedniego okresu programowania w tym dokonań PIW EQUAL oraz SPO RZL/ EFS 2004-2006.

Jeśli chodzi o wykorzystanie dokonań EQUAL-a widzimy, że z jednej strony IP wskazuje na wykorzystanie konkretnych dokonań (punkty od b. do g. w ramce), z drugiej strony nie wskazuje konkretnego kierunku wykorzystania pozostawiając wybór projektodawcy - punkt a. Z pewnością bardziej uzasadniona jest pierwsza opcja wskazująca projektodawcom konkretne możliwe rozwiązania. Z wywiadów pogłębionych wynika, że projektodawcy powołujący się na dokonania tegoż programu starają się raczej wykorzystywać je w trakcie realizacji projektu.

- a. *Projekt zapewni wykorzystanie, co najmniej jednego rezultatu spośród zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL, zawartych na stronie <http://www.equal.org.pl>. (Kryterium strategiczne - Działanie 9.3, 9.5; lata 2010, 2011)*
- b. *Projekt zapewni wykorzystanie modelowych programów szkoleniowych dla osób 45+ wypracowanych na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 6.1.1; rok 2009)*
- c. *Projekt zapewni wykorzystanie metody coachingu i instrumentingu wypracowanej na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 7.2.1; rok 2009)*
- d. *Projekt zapewni wykorzystanie metody aktywizacji długotrwale bezrobotnych w środowisku lokalnym lub modelowych programów zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL (Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL), zawartych na stronie <http://www.equal.org.pl>. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 6.1.1, Działanie 6.3 rok 2010 oraz Działanie 6.3; rok 2010)*
- e. *W realizację projektu są zaangażowane jednostki pomocy społecznej i/lub publiczne służby zatrudnienia, np. poprzez wykorzystanie rezultatów projektu realizowanego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL pn. "Praca w posagu - model wychodzenia z bezrobocia rodzinnego na wsi". (Kryterium strategiczne - Działanie 6.3, 7.3; rok 2011)*
- f. *Projekt zapewni wykorzystanie co najmniej jednego z następujących zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL, zawartych na stronie <http://www.equal.org.pl>: - Pakiet narzędzi wspierających samodzielne i niezależne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w życiu*

²⁷ Na podstawie Planów działania na lata 2009/2010/2011

społecznym i zawodowym; - Wzrost Aktywności Zawodowej Osób Niepełnosprawnych;
- Zakładowy model ochrony równouprawnienia osób niepełnosprawnych w zatrudnieniu na otwartym rynku pracy; (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 7.2.1; rok 2011)

- g. Projekt zapewni wykorzystanie rezultatów PIW EQUAL wypracowanych w ramach partnerstwa MAYDAY, czyli „Modelu aktywnego wsparcia pracowników i firm wobec zmian strukturalnych w gospodarce.” (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 8.1.3; rok 2011)

IP PO KL odnosząc się do efektów poprzedniego okresu programowania i EFS, IP w Planach działania, odwołuje się również do wykorzystania sprzętu, w tym głównie sprzętu ICT. W 2011 IP ograniczyła kryterium strategiczne odnoszące się do wykorzystania sprzętu ICT obszarowo kierując je tylko do gmin wiejskich, miejsko- wiejskich oraz miast do 25 tys. mieszkańców.

- a. Projekt zakłada wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1 SPO RZL (ICT, wykorzystanie sprzętu komputerowego zakupionego w latach 2004-2006 ze środków EFS) (Kryterium strategiczne - Działanie 9.5; lata 2009, 2010);
- b. Projekt zakłada wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków EFS w latach 2004-2006 (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 9.1.2; lata 2009, 2010);
- c. Grupę docelową w projekcie stanowi kadra poradni psychologiczno -pedagogicznych oraz projekt zakłada realizację kursów doskonalących w zakresie korzystania ze specjalistycznego sprzętu, oprogramowania i nowoczesnych metod terapeutycznych, dostarczonych w ramach SPO RZL. (Kryterium strategiczne - Działanie 9.4; rok 2009);
- d. Projekt zakłada wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1 SPO RZL. (Kryterium strategiczne - Działanie 9.5 rok 2009, 2011);
- e. Projekt realizowany w szkołach i/lub placówkach oświatowych zlokalizowanych na obszarach gmin wiejskich, miejsko - wiejskich oraz miast do 25 tys. mieszkańców, zakładający wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2004-2006. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 9.1.2 rok 2011);

Trzecią grupę kryteriów stosujących komplementarność bezpośrednią stanowią kryteria strategiczne wspierające inicjatywy lokalne na obszarach wiejskich w ramach Działania 6.3, 7.3 i 9.5, we wszystkich tych działaniach premiowane było doświadczenie projektodawcy lub jego

partnerów w projekcie we współpracy w ramach LGD lub partnerstw na rzecz rozwoju²⁸. Kryteria te stosują komplementarność międzyokresową/ jednokresową/ międzyprogramową.

Lokalne Grupy Działania (LGD) - zostały zawiązane w ramach realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 (EFRROW) lub w poprzednim okresie programowania w ramach *Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwoju Obszarów Wiejskich 2004-2006*, są to podmioty (stowarzyszenia), w skład których wchodzi przedstawiciele władz lokalnych, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców. Ich zadaniem jest (w szczególności) budowanie kapitału społecznego poprzez aktywizację mieszkańców oraz stymulowanie powstawania nowych miejsc pracy. Po opracowaniu lokalnych strategii rozwoju (LSR), w życie wdrażane są projekty, które przyczynią się do realizacji owych wspólnie opracowanych strategii rozwoju. Podobny cel - aktywizowania społeczności wiejskiej - zapisany jest w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki (EFS), który wyraża się poprzez takie działania jak: działania przyczyniające się do poprawy zdolności do zatrudnienia, rozwoju usług aktywizacyjnych, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu członków społeczności lokalnych zagrożonych wykluczeniem społecznym lub społecznie wykluczonych, poprawy warunków rozwoju edukacji na obszarach wiejskich; rozwój dialogu, partnerstwa publiczno-społecznego i współpracy na rzecz wspierania aktywizacji zawodowej na obszarach wiejskich, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, promowania edukacji na obszarach wiejskich. Wskazane programy nie tylko uzupełniają się, ale także dopełniają się.

Kryterium zastosowane przez UMWD dotyczące LGD ewaluowało w kierunku coraz większego uszczegółowienia tego kryterium, aż do zapisu obligującego projektodawcę, do wskazania, że *doświadczenie zdobyte podczas realizacji partnerstw przyniesie korzyści dla realizacji projektu*. Nawiązywanie tego typu partnerstw może przynosić korzyści pod warunkiem, że będą rzeczywiście wykorzystywane dotychczasowe dokonania partnera. Dobrym kierunkiem działań jest wykorzystywanie przez projektodawców strategii lokalnych utworzonych na poziomie gmin.

- a. *Beneficjent lub jego partnerzy w projekcie są podmiotami posiadającymi doświadczenie we współpracy w ramach LGD lub partnerstw na rzecz rozwoju. (Kryterium strategiczne - Działanie 6.3, Działanie 9.5; rok 2009)*
- b. *Beneficjent lub jego partnerzy w projekcie formalnie wchodzi lub wchodził w skład poniższych partnerstw: - Lokalnych Grup Działania, które jako partnerstwa trójsektorowe, składające się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, powstały*

²⁸ Nawiązanie do EQUAL (EFS).

w ramach Pilotażowego - Programu Leader + realizowanego w Sektorowym Programie Operacyjnym Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwoju Obszarów Wiejskich 2004-2006 oraz w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, i/lub -partnerstw na rzecz rozwoju, realizowanych przez partnerstwa kilku organizacji i instytucji zgodnie z zasadą partnerstwa obowiązującą przy realizacji projektów w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL. (Kryterium strategiczne - Działanie 6.3, Działanie 7.3, Działanie 9.5; rok 2010);

- c. Projektodawca lub jego partnerzy w projekcie formalnie wchodzili lub wchodzi w skład poniższych partnerstw Lokalnych Grup Działania, które jako partnerstwa trójsektorowe składające się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, powstały w ramach Pilotażowego Programu Leader + realizowanego w Sektorowym Programie Operacyjnym Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006 oraz w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, i/lub partnerstw na rzecz rozwoju, realizowanych przez partnerstwa kilku organizacji i instytucji zgodnie z zasadą partnerstwa obowiązującą przy realizacji projektów w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, i/lub partnerstw lokalnych, zawiązanych w ramach działań animacyjnych Regionalnych Ośrodków Europejskiego Funduszu Społecznego działających na Dolnym Śląsku. Ponadto projektodawca wykaże, że doświadczenie zdobyte podczas realizacji powyżej wspomnianych partnerstw przyniesie korzyści dla realizacji projektu. (Kryterium strategiczne - Działania 6.3, 7.3, 9.5; rok 2011)

Kolejny typ kryteriów zapewniających komplementarność bezpośrednią odnosi się do działań/ inwestycji zrealizowanych/ planowanych do realizacji w ramach EFRR i FS. Najwięcej wątpliwości ze strony członków KOP i projektodawców budziło kryterium a. z poniższego katalogu. Zarówno jedni jak i drudzy widzą trudności w realizacji takich założeń. Wątpliwości budził również wcześniejszy zapis „planowane do realizacji”, kryterium to w opinii członków KOP było trudne do zweryfikowania na poziomie oceny wniosków o dofinansowanie. Obecnie w dokumentacjach konkursowych PO KL na Dolnym Śląsku wskazywane jest co rozumie się pod pojęciem „planowane do realizacji” - wytyczną w tym zakresie dała IZ i jest ona stosowana. Kryterium to dotyczy tylko i wyłącznie złożonych wniosków.

- a. W ramach wsparcia oferowanego przez projekt uczestnicy projektu podejmą subsydiowane zatrudnienie u pracodawcy, który realizował/realizuje lub będzie realizował projekt w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 6.1.1; rok 2010)

- b. Projekt jest skierowany do mieszkańców gminy, na terenie której już zrealizowano lub aktualnie realizowana jest inwestycja związana z rozbudową infrastruktury społecznej, współfinansowana z EFRR lub FS. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 7.2.1; rok 2010)*
- c. Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji, finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 9.1.1, Działania 9.3, 9.4 rok 2010, Poddziałanie 9.1.1 rok 2009, 2011, Działanie 9.4 rok 2011)*
- d. Projekt jest skierowany do mieszkańców gminy, na terenie której już zrealizowano lub aktualnie realizowana jest inwestycja związana z rozbudową infrastruktury społecznej, współfinansowana z EFRR lub FS, która zostanie wykorzystana w projekcie. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 7.2.1 rok 2011)*
- e. Projekt jest komplementarny z działaniami finansowanymi przez EFRR: szkolenia realizowane w powiązaniu z projektami o charakterze infrastrukturalnym i/lub szkolenia realizowane, jako uzupełnienie dla indywidualnych projektów kluczowych realizowanych w różnych programach EFRR. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 8.1.1, rok 2011)*

Z analizy Planów działania wynika, że na marginesie zainteresowania znajduje się komplementarność wewnątrzfunduszowa/wewnątrzprogramowa/jednookresowa. IP PO KL odnosi się w kryteriach strategicznych do dokonań w ramach komponentu regionalnego PO KL pomijając komponent centralny. W opinii części przedstawicieli KOP i projektodawców²⁹ warto byłoby ukierunkować się na Priorytety wdrażane na poziomie centralnym w tym głównie Priorytet III PO KL (powiązania pomiędzy Priorytetem III i IX PO KL). Obecnie taka komplementarność nie jest realnie możliwa ze względu na stan zaawansowania wdrażania projektów w Priorytecie III (projekty są na początku realizacji), ale należałoby ponownie zweryfikować możliwości jeśli chodzi o Plany działania na rok 2012 i wykorzystanie wyników, wniosków z projektów prowadzonych w ramach Priorytetu III w Priorytecie IX PO KL.

W przypadku kryteriów przytoczonych poniżej zalecane byłoby punktowanie doświadczenia projektodawcy w ramach Działań/Poddziałań, do których odwołuje się to kryterium lub

²⁹ Na podstawie wywiadów pogłębionych z przedstawicielami projektodawców i członków KOP

projektodawca na poziomie projektu powinien wykazać, że jest w stanie zrekrutować uczestników projektu wskazywanych w kryterium strategicznym³⁰.

- a. *Grupę docelową w projekcie stanowią, w co najmniej 10% osoby, które zakończyły udział w projektach realizowanych w ramach Działań 6.3 lub 7.3 PO KL. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 6.1.1, Kryterium strategiczne - Poddziałanie 7.2.1; rok 2010)*
- b. *Grupę docelową stanowią w co najmniej 60% osoby, które zakończyły udział w projektach realizowanych w ramach Priorytetu VII. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 6.1.1; rok 2011)*

Śledząc zastosowane przez IP kryteria zapewniające komplementarność bezpośrednią założone w Planach działania na latach 2009 -2011 możemy mówić o pewnej tendencji w kolejnych latach do uszczegółowienia tych kryteriów (wyjaśniania) aż do stawiania wymogu, aby projektodawcy dokonali zapisu, jakie korzyści dla realizowanego projektu przyniesie spełnienie danego kryterium. W punkcie G Planów działania znalazły się również dodatkowe wyjaśnienia do kryteriów strategicznych. Taka tendencja jest słuszna i zgodna z zapotrzebowaniem ze strony projektodawców i członków KOP. Działanie takie pozwalają zapobiegać sytuacjom, w których zapisy w projektach dotyczące komplementarności są zapisami „martwymi” oderwanymi od celów i założeń projektu.

Istotne jest również premiowanie projektów, które gwarantują trwałość i ciągłość realizowanych działań, a tym samym premiowanie w pewnych określonych sytuacjach doświadczenia projektodawcy. Warto, aby w kolejnych projektach była wykorzystywane potencjał, wiedza, znajomość grupy docelowej przez projektodawców.

Jeżeli chodzi o projekty systemowe to projekty tego typu prowadzone były głównie w ramach Priorytetu IX PO KL (w zakresie edukacji), ale także w Priorytecie VIII (w zakresie turystyki). Projekty systemowe w Poddziałaniu 9.1.2, Działaniu 9.2 i Działaniu 9.4, kontynuowane w 2011 roku, są objęte kryteriami dostępu gwarantującymi komplementarność działań do inwestycji realizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego, kryterium takie nie zostało zastosowane w przypadku Projektów systemowych w Priorytecie VIII wskazanych w punkcie G Planu działania jako komplementarne.

Projekty systemowe w ramach Poddziałania 9.1.2 „*Dolnośląska szkoła liderem pro jakościowych zmian w polskim systemie edukacji*” jest realizowany przez Instytucję Pośredniczącą - Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, a w jego ramach przez Wydział Edukacji i Nauki.

³⁰ Sugestia na podstawie wywiadów prowadzonych z członkami KOP

Głównym celem projektu jest wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych o utrudnionym dostępie do edukacji, zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych - podnoszenie jakości procesu kształcenia, wspieranie indywidualnych zainteresowań i zdolności każdego ucznia ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności kluczowych poprzez realizację programów rozwojowych na zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych, a także wdrażanie przyjętych rozwiązań do praktyki szkolnej. W przypadku projektu zostało założone kryterium dostępu w brzmieniu:

Grupę docelową w projekcie stanowią szkoły i/lub placówki oświatowe prowadzące kształcenie ogólne, funkcjonujące na terenie województwa dolnośląskiego i objęte projektami kluczowymi w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego, tj.: projektem Dolnośląska e-Szkoła oraz projektem Pracownia przyrodnicza w każdej gminie.

W ramach dofinansowania z RPO WD szkoły otrzymały niezbędny sprzęt dydaktyczny, wartości ponad 30 mln zł., umożliwiający efektywne rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów, zwłaszcza w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych oraz wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych³¹.

Projekt systemowy w ramach Działania 9.2 - „Modernizacja kształcenia zawodowego na Dolnym Śląsku - Branża mechaniczna” jest realizowany przez Instytucję Pośredniczącą - Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, a w jego ramach przez Wydział Edukacji i Nauki. Projekt jest związany z programem modernizacji kształcenia zawodowego w województwie dolnośląskim i jest komplementarny z działaniami podejmowanymi w ramach RPO WD polegającymi na wyposażeniu centrów, o wartości blisko 60 mln zł. W ramach komponentu regionalnego PO KL są prowadzone działania „miękkie” polegające na: doradztwie i opiece pedagogiczno - psychologicznej, poradnictwie i doradztwie edukacyjno - zawodowym, dodatkowych zajęciach ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem ICT, języków obcych, przedsiębiorczości, nauk przyrodniczo - matematycznych oraz różnorodnymi formami zajęć organizowanych we współpracy z dolnośląskimi pracodawcami. W przypadku projektu zostało założone kryterium dostępu w brzmieniu³²:

Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego.

³¹ Informacja na podstawie Planu działania na lata 2009/2010.

³² Informacja na podstawie Planu działania na lata 2009/2010.

Projekt systemowy w ramach Działania 9.4 - „*Dolnośląski nauczyciel liderem zmian w kształceniu uczniów*” jest realizowany przez Instytucję Pośredniczącą - Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, a w jego ramach przez Wydział Edukacji i Nauki. Projekt obejmuje merytoryczne wsparcie dolnośląskich nauczycieli w rozwijaniu ich kwalifikacji, zwłaszcza w zakresie wykorzystywania nowych technologii w procesie kształcenia, przygotowania i prowadzenia zajęć metodą ćwiczeniową oraz metodą projektów. Nauczyciele otrzymają gruntowne przygotowanie w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, w tym umiejętności planowania i realizowania programów rozwojowych szkół ukierunkowanych w szczególności na ICT oraz nauki przyrodniczo-matematyczne. Projekt jest komplementarny z inwestycjami podejmowanymi w ramach RPO WD, komplementarność z tymi inwestycjami została zapewniona poprzez kryterium dostępu w brzmieniu:

Grupę docelową w projekcie stanowią nauczyciele szkół objętych projektami kluczowymi w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego, tj.: projektem Dolnośląska e-Szkoła oraz projektem Pracownia przyrodnicza w każdej gminie.

Opisywane powyżej projekty systemowe są przykładem dobrych praktyk stosowania zasady komplementarności i wyznaczają kierunki działań, jakie powinny być podejmowane w trybie systemowym celem zapewnienia działań komplementarnych w regionie.

Projekty systemowe spełniające zasadę komplementarności mogłyby być potencjalnie prowadzone również w ramach Priorytetu VI i VII komponentu regionalnego PO KL w połączeniu z Priorytetem 9 RPO WD Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich na terenie Dolnego Śląska („Miasta”), Działaniem 9.1. Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich w miastach powyżej 10 tysięcy mieszkańców. Rewitalizacja, jako zjawisko społeczno-gospodarcze w pełni oddaje istotę komplementarności działań, wymaga bowiem przemian społecznych, gospodarczych oraz infrastrukturalnych. Projekty mogłyby być prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego. Podobnie jak w województwie małopolskim realizacja projektów mogłaby zostać poprzedzona utworzeniem Programu rewitalizacji. Jest to Program przygotowywany przez jednostki samorządu terytorialnego (na podstawie przeprowadzonej diagnozy potrzeb). Jest to kompleksowy program działań, obejmujących nie tylko budowę czy modernizację infrastruktury na wybranym obszarze, ale również wprowadzenie tam zmian gospodarczych i społecznych. W dokumencie tym, obok wykazu zadań przestrzennych i gospodarczych, przewiduje się planowane do realizacji zadania społeczne dotyczące m.in. rozwoju zasobów ludzkich, kształcenia ustawicznego, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, tworzenia równych szans, zapobiegania zjawisku bezrobocia i inne. Należy również wykazać przewidywany okres realizacji wyszczególnionych przedsięwzięć oraz zaplanować ich budżet i źródła finansowania. Postawienie takiego wymogu, zmusza potencjalnych beneficjentów

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

MRPO do kompleksowego rozwiązywania problemów rewitalizowanego obszaru w celu wyprowadzenia go ze stanu kryzysowego³³.

Warto w tym miejscu wspomnieć również o kryteriach stosujących komplementarność przedmiotową czy geograficzną. IP wdrażająca komponent regionalny PO KL w województwie dolnośląskim stosuje kryteria strategiczne odnoszące się do wybranych branż czy kryteria skoncentrowane terytorialnie.

Przykładem stosowania takich kryteriów są:

KONCENTRACJA TERYTORIALNA: Uczestnikami projektu są wyłącznie osoby zamieszkujące (w rozumieniu przepisów Kodeksu Cywilnego) na terenie następujących powiatów: milickiego, legnickiego, bolesławieckiego, kamiennogórskiego, wołowskiego, strzelińskiego, polkowickiego, lwóweckiego, górowskiego jaworskiego, lubańskiego, lwówecki, złotoryjskiego, dzierzoniowskiego, kłodzkiego oraz ząbkowickiego. [w uzasadnieniu jako powiaty o niskim lub bardzo niskim wskaźniku przedsiębiorczości i/lub wysokiej stopie bezrobocia]/ Kryterium strategiczne - Poddziałanie 6.2 PO KL, rok 2010

KONCENTRACJA NA WYBRANYCH BRANŻACH: Projekt obejmuje podnoszenie kwalifikacji pracowników jednej lub wielu z następujących branż: hotelarstwo, turystyka, gastronomia, obsługa imprez masowych, usługi komunikacyjne, budownictwo, poligrafia, usługi w zakresie PR, promocji, reklamy lub pracowników instytucji publicznych realizujących zadania z zakresu sportu i rekreacji, pomocy medycznej, porządku i bezpieczeństwa publicznego. [w uzasadnieniu zostało zapisane jako wsparcie rozwoju potencjału dolnośląskich pracowników w kontekście przygotowań do organizacji Euro 2012]/ Kryterium strategiczne - Poddziałanie 8.1.1 PO KL, rok 2010

Kryteria wskazujące konkretne obszary czy branże, nie są same w sobie komplementarne, mogą być jednak dobrym narzędziem, jeśli chodzi o tworzenie projektów komplementarnych. Takie kryteria mają większy potencjał niż te wprost odwołujące się do zasady komplementarności.³⁴ Ważne jest jednak, aby koncentracja na wybranych obszarach, branżach, grupach docelowych łącząca inwestycje „twarde” i „miękkie” była poparta badaniami i analizami. Warto zastanowić się nad koncentrowaniem wsparcia na konkretne branże, na które jest zapotrzebowanie na konkretnym obszarze rozumianym wężej niż obszar danego województwa.

³³ Źródło: publikacja MRR Mechanizmy zapewnienia komplementarności w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki;

³⁴ Na podstawie wywiadu pogłębionego z pracownikiem MRR w ramach Panelu ekspertów

4.2.3. Ocena członków KOP - stadium wyboru projektów komplementarnych

Ocenę dokonywaną przez członków KOP możemy umiejscowić, jako jeden z elementów w drodze do wyłonienia projektów komplementarnych istniejący na poziomie wyboru projektów komplementarnych. Ocena dokonywana przez członków KOP jest niezwykle ważnym elementem, stąd bardzo istotne w procesie badawczym było zebranie opinii tychże osób na temat przebiegu samej oceny projektów spełniających zasadę komplementarności, zasobów wiedzy pozwalającej na jej dokonanie, a także opinii na temat zasadności i kształtu stosowania kryteriów strategicznych zapewniających komplementarność.

Przedstawiciele KOP biorący udział w badaniu definiując komplementarność (pierwsze spontaniczne skojarzenia) odnoszą się przede wszystkim do komplementarności międzyfunduszowej/międzyprogramowej. Znane są im jednak również pojęcia związane z komplementarnością wewnątrzfunduszową/wewnątrzprogramową, jak również międzyokresową. Respondenci definiując komplementarność koncentrują się na dokonywanej przez siebie ocenie i znanych sobie kryteriach strategicznych zapewniających komplementarność. Część przedstawicieli KOP mówiąc o działaniach komplementarnych odniosło się również do zasady cross-financing-u³⁵ zastosowanej na poziomie projektów.

Mówiąc o komplementarności respondenci zwrócili również uwagę na komplementarność geograficzną czy też przedmiotową - rozumianą, jako ukierunkowanie wsparcia na konkretne obszary, branże czy grupy docelowe.

Sposoby definiowania komplementarności przez członków KOP³⁶

„(...) wszystkie projekty w ramach funduszy strukturalnych muszą być komplementarne do celów. Ich cele nie mogą być ortogonalne, co znaczy, że ten program nie może mieć przeciwnych celów do drugiego programu.”

„(...) wszystkie [działania] związane z tak zwanymi twardymi inwestycyjnymi, czy to będą RPO, czy jakiegokolwiek infrastrukturalne, z miękkimi projektami, (...) komplementarność występuje w crossfinancingu.”

³⁵ Cross-financing to zasada elastycznego finansowania projektów w ramach programu operacyjnego umożliwiająca finansowanie z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w sposób komplementarny działań objętych zakresem pomocy z innego funduszu, tj. odpowiednio w przypadku EFS - z EFRR oraz w przypadku EFRR - z EFS.

³⁶ Cytat z pogłębionych wywiadów z przedstawicielami KOP

„Chodzi o to wszystko, co pozwala na uzupełnianie się wszelkich programów i komponentów. Chodzi o te wszelkie działania na styku, albo współfinansowane, czy uzupełniające się.”

„Komplementarność, jest to forma uzupełnienia, wynikająca z tego, że jest coś komplementarne, czyli uzupełniające do czegoś, w takim znaczeniu bardzo ogólnym. Jeśli coś jest komplementarne z czymś, to jest jakby częścią jakiejś większej całości i pracuje na rzecz tej całości w znaczeniu projektowania wykonania tego.”

„Jeśli mówimy o funduszach unijnych, to komplementarność dotycząca tego, że jest to komplementarne z programem danym, czy to jest komplementarne na zasadzie danego określonego Funduszu.”

Sama idea stosowania komplementarności jest w opinii respondentów słuszna, aczkolwiek zbyt duży nacisk jest kładziony na poziomie strategicznym na wdrażanie tej zasady w projektach.

Cytat³⁷

„Nie wiem, czy jest potrzeba, żeby to specjalnie akcentować. Komplementarność jest czasami nieunikniona, ale to nie powód, żeby ją promować, bo zacznie się takie trochę na siłę naciąganie argumentów, czy nawet planowanie zbędnych wydatków tylko po to, żeby uzyskać punkty.”

Przedstawiciele KOP biorący udział w badaniu uważają, że posiadają wystarczające zasoby wiedzy jeśli chodzi o rozumienie zasady oraz zastosowane na poziomie Planów działania kryteria strategiczne, natomiast niewystarczający jeśli chodzi o poziom konkretnych zapisów w projektach. Trudności w ocenie wniosków, w części dotyczącej komplementarności, wynikają z ich charakteru - sposobu opisywania komplementarności przez projektodawców. Przedstawiciele KOP sygnalizowali trudności w znalezieniu konkretnych efektów działań, do jakich odnosili się projektodawcy. Większość zapisów dotyczących komplementarności we wnioskach o dofinansowanie zamykana jest w jednym zdaniu, brakuje odniesień do pozostałych części wniosku oraz opisu, w jaki sposób komplementarność będzie realizowana na poziomie projektu. W opinii członków KOP wcześniejsze uczestnictwo w innym programie/projekcie wpływa pozytywnie na jakość zapisów dotyczących komplementarności, nie była to jednak opinia powszechna. Pojawiły się opinie, że przykładem dobrego rozwiązania jest fakt, że we wniosku o dofinansowanie składanym w ramach RPO WD został przewidziany osobny punkt dla komplementarności sporządzony w formie tabelarycznej³⁸

³⁷ Jw.

³⁸ C 2.8. Komplementarność - powiązanie projektu z innymi projektami realizowanymi/ zrealizowanymi w ciągu ostatnich 3 lat.

umożliwiający odwołanie się do konkretnych działań realizowanych wcześniej przez danego projektodawcę. Przeważa pogląd, że w większości przypadków ocenianych wniosków komplementarność to sfera przypadku a nie przemyślanej strategii.

Cytaty:

„(...) właściwie jednym zdaniem projektodawca podsumowuje komplementarność swojego projektu, pisząc, że „będziemy wykorzystywać jakieś tam rezultaty”. Miałam kilkakrotnie sytuację, że podany numer rezultatu nie był zgodny z tym, co jest zamieszczone na stronie, gdzie prezentowane są rezultaty danego projektu, nie mówiąc już o tym, że w opisie projektu nie było jakichkolwiek innych odniesień, w jaki sposób ten rezultat będzie wykorzystywany.”

„Jeżeli na przykład w tych kryteriach strategicznych było napisane, że powinny być włączone do projektu osoby, które wcześniej były beneficjentami, na przykład 6.3, no to ten projektodawca powinien wykazać, że w ogóle takie projekty na terenie objętym realizacją projektu, w ogóle były, że w ogóle tacy uczestnicy istnieją w konkretnej liczbie.”

„Obecnie stosowana komplementarność to sfera przypadku a nie przemyślanej strategii.”

Bardzo istotną kwestią jaka została tutaj podniesiona i pojawiła się również na poziomie wywiadów prowadzonych w ramach studium przypadku i wywiadów eksperckich jest kwestia powiązania komplementarności z trwałością realizowanych działań. Trwałość działań zakłada m.in. możliwość ich wykorzystania w innym projekcie, bądź też kolejnym okresie programowania. Zalecane jest więc premiowanie wcześniejszych dokonań gwarantujących wysoką jakość realizowanych projektów, wynikającą ze znajomości grupy docelowej czy lokalnych strategii.

W opinii członków KOP należałoby zwiększyć świadomość projektodawców w zakresie stosowania zasady komplementarności z wykorzystaniem różnych źródeł informacji, przy czym kierując się z jednej strony stopniem ich wykorzystania przez projektodawców, z drugiej natomiast możliwościami, jakie dany nośnik posiada. Dobrym pomysłem, na który zwrócili uwagę respondenci jest promowanie dobrych praktyk w zakresie realizacji zasady komplementarności - takie informacje mógłby być podawane podczas spotkań informacyjnych z beneficjentami, jak również na stronie WWW. Dodatkowe wyjaśnienia odnośnie stosowania zasady i sposobu opisanie jej we wniosku powinny znaleźć się również w dokumentacji konkursowej. Przy czym wyjaśnienia wymaga samo pojęcie (sposób definiowania) jak również doprecyzowanie kryteriów strategicznych.

Cytat³⁹:

(...) podniesienie świadomości regionalnych projektodawców, na czym polega komplementarność i korzyści, jakie mogłyby z tego być, w związku z realizacją tego projektu. Podniesienie świadomości poprzez szkolenia i publikacje.

Członkowie KOP oceniając kryteria strategiczne zaproponowane ze strony IP w Planach działania mówili przede wszystkim o tym, że przyznanie zbyt małej liczby punktów w ramach danego kryterium powoduje, że kryterium to staje się mniej istotne dla projektodawców. Członkowie KOP oceniając kryteria strategiczne zapewniające komplementarność działań mówili głównie o zbyt dużym stopniu ich ogólności braku doprecyzowania niektórych kwestii np. pojęcia: *projekty planowane do realizacji*, w przypadku którego brakowało możliwości weryfikowania zapisów zawartych we wnioskach (kryterium przytoczone poniżej). Obecnie zapisy te są już doprecyzowane na poziomie Planów działania.

KRYTERIUM STRATEGICZNE: *Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji, finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny.*

W opinii członków KOP znacząca część projektodawców kieruje się głównie chęcią pozyskania dodatkowych punktów strategicznych, a nie faktycznym zapotrzebowaniem na tego typu działania z punktu widzenia realizowanego projektu. Taka opinia przeważa wśród różnych grup respondentów, w tym również samych projektodawców. Według członków KOP w związku z zapisami o komplementarności pojawiały się przypadki nieprawidłowych nawiązań i sprzecznych informacji podawanych we wnioskach o dofinansowanie.

W opinii przedstawicieli KOP częściej do komplementarności odwołują się instytucje/ firmy, które posiadają już pewne doświadczenia w realizacji projektów, często zdarza się, że wykorzystywane jest doświadczenie partnera.

Wśród przedstawicieli KOP pojawiły się głosy, że największe możliwości, jeśli chodzi o działania komplementarne mają jednostki samorządu terytorialnego i jednostki opieki społecznej. Możliwości te nie są jednak w pełni wykorzystane.

³⁹ Na podstawie wywiadu pogłębionego z przedstawicielem KOP

Cytat⁴⁰:

Na przykład są tak zwane instytucje zamknięte, które mają z reguły konkursy systemowe i to na przykład żaden z beneficjentów nie wykazuje tutaj komplementarności w przypadku projektów miękkich. Niech to będzie PCPR, czy Urząd Pracy, one idą swoim nurtem, a rzadko zdarza im się, żeby któraś instytucja wykazywała to. To trochę tak, jakby każdy robił swoje działki i tylko tym się zajmował.

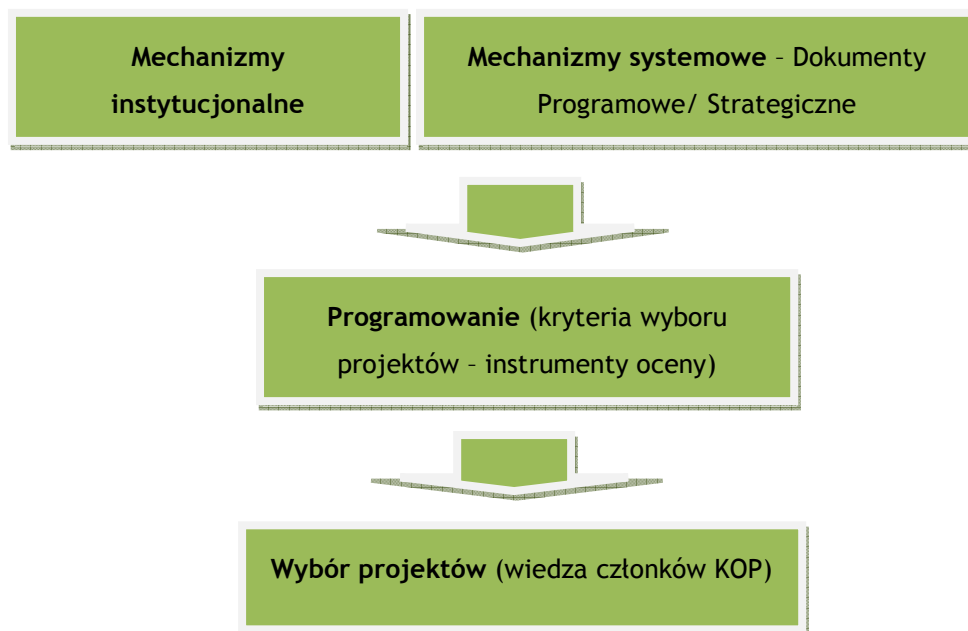
4.2.4. Główne bariery w realizacji projektów komplementarnych

Podrozdział ten służy głównie ocenie mechanizmów zapewniających stosowanie komplementarności dotychczas zastosowanych w województwie dolnośląskim. Mówiąc o przytoczonych wcześniej działaniach można skonstruować model ich funkcjonowania [Rysunek 1]. Na początku ścieżki znajdują się mechanizmy instytucjonalno-systemowe, należy do nich zaliczyć różnego typu gremia/grupy, tworzone poza instytucjami odpowiedzialnymi za wdrażanie i programowanie, jak również te tworzone na poziomie tych instytucji. Jest to czynnik, który ma możliwość generowania nowych pomysłów, a także opiniowania już powstałych propozycji działań. Do wstępnego etapu można zaliczyć również etap tworzenia dokumentów programowych/ strategicznych.

Kolejnym etapem jest tworzenie konkretnych mechanizmów programowania i wyboru pozwalających na wyłonienie projektów komplementarnych. W przypadku etapu wyboru istotna jest wiedza i instrumenty oceny, w jakich posiadaniu są członkowie Komisji Oceny Projektów. W efekcie ścieżka ta ma prowadzić (potencjalnie) do wyboru projektów komplementarnych.

⁴⁰ Cytat z wywiadu pogłębionego z przedstawicielem KOP

Rysunek 1. Ścieżka funkcjonowania mechanizmów zapewnienia komplementarności

Biorąc pod uwagę całościowe wnioski z prowadzonych badań możemy powiedzieć, że mechanizmy stworzone dla zapewnienia komplementarności działań nie funkcjonują prawidłowo, gdyż prowadzą do wyłaniania niewielkiej ilości projektów rzeczywiście komplementarnych.

Genezą braku skuteczności mechanizmów są zapisy dotyczące komplementarności zawarte w dokumentach programowych PO KL⁴¹, które są na bardzo dużym stopniu ogólności, co wywołuje trudności z na ich zoperacjonalizowaniem.

Zasada komplementarności nie cieszyła się na początku okresu programowania taką popularnością, jak obecnie⁴² w większym stopniu przywiązywano wagę do wyznaczenia odrębności międzyprogramowej (linia demarkacyjna⁴³) niż spójności działań.⁴⁴ Aczkolwiek należy podkreślić, że

⁴¹ Dokument: Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013;

⁴² Nacisk na działania komplementarne został położony przez MRR w 2009 roku

⁴³ W celu wyeliminowania ryzyka finansowania tego samego typu operacji (projektów) w różnych programach operacyjnych, państwa członkowskie zobowiązane są do zastosowania rozwiązania, które pozwoli wyraźnie określić zakres interwencji poszczególnych funduszy. Takim narzędziem jest linia demarkacyjna - dokument zawierający kryteria rozgraniczające wsparcie różnych typów projektów do konkretnych programów operacyjnych.

⁴⁴ Na podstawie FGI z przedstawicielami programów wdrażanych regionalnie (IP PO KL, IŻ RPO WD I PROW) oraz IDI z przedstawicielem MRR;

pojęcie komplementarności pojawiło się i było dyskutowane na poziomie tworzenia dokumentów programowych.

Cytat:⁴⁵

Na początku dyskusja skupiła się na linii demarkacyjnej, to znaczy najpierw chcieliśmy, żeby wszystko było precyzyjnie określone. Linia demarkacyjna, miała zapobiec podwójnemu finansowaniu tych samych rzeczy, natomiast komplementarność została zepchnięta przez to na dalszy plan. Usłyszałam kiedyś taką opinię, że na początku chcieliśmy żeby wszystko dzielić, a teraz chcemy wszystko łączyć, z tym, że idea tych dwóch zagadnień jest troszeczkę inna i inny jest ich początkowy zamysł.

Same Instytucje Pośredniczące PO KL w 2009 roku, kiedy IZ PO KL poprosiła je o wpisanie działań komplementarnych w Planach działania w punkcie G, miały trudności z interpretowaniem tego pojęcia. Instytucje te uczyły się dopiero podejścia w miarę uwag i wskazówek zgłaszanych przez pracowników IZ. Błędy interpretacyjne/definicyjne są obecne również na poziomie resortów, które zajmują się poszczególnymi funduszami, nie tylko strukturalnymi, czy na poziomie różnych IZ PO⁴⁶. Z pewnością pojęcie to wymaga doprecyzowania i wskazania ścieżek, kierunków działań komplementarnych. Dobrym kierunkiem działań podjętym już wstępnie przez Grupę ds. Komplementarności i Koordynacji jest opracowanie podręcznika dotyczącego komplementarności, co przyczyniłoby się z pewnością do ujednoczenia podejścia na wszystkich szczeblach wdrażania tej zasady.

Kolejną trudność na „ścieżce” wdrażania komplementarności stanowi brak skomunikowania między jednostkami wdrażającymi Programy centralnie od tych działających na poziomie regionów. Komunikacja taka w opinii IZ PO KL, powinna być zapewniona poprzez działanie Grup roboczych przy KM RPO WD oraz PKM PO KL. Należałoby w większym stopniu uaktywnić te gremia i zobowiązać do pozyskiwania informacji i przekazywanie ich do komórek odpowiedzialnych za programowanie na poziomie regionów.

Kolejną barierą w zakresie instytucjonalno-systemowym jest brak wykorzystania potencjału „drzemiącego” w różnego rodzaju gremiach zewnętrznych, które mogłyby stać się cenną wskazówką, jeśli chodzi o wyznaczenie celów i obszarów działań komplementarnych. Z opinii pracowników IP wynika, że jeśli chodzi o ZM DSI to pewne propozycje rozwiązań zawarte w Planach działania są konsultowane z członkami tegoż zespołu, podobnie jest w przypadku takich gremiów jak

⁴⁵ Cytaty z wywiadu pogłębionego prowadzonego w ramach Panelu ekspertów

⁴⁶ Wniosek płynący z wywiadu pogłębionego prowadzonego w ramach Panelu ekspertów

Wojewódzka Rada Zatrudnienia, Wojewódzka Komisja Dialogu Społecznego. Przeważanie gremia te jednak nie zgłaszają jednak swoich uwag. Z wywiadów z członkami gremiów (ZM DSI i DRG) wynika, że trudność może wynikać ze sposobu funkcjonowania grup, działanie ich na zasadzie wolontariatu. Jeśli taka bariera istnieje może okazać się niemożliwa do „przeskoczenia”.

Na poziomie instytucjonalnym wewnątrz jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie regionalne PO w województwie dolnośląskim istnieje system komunikowania i podjęcie próby dialogu celem wskazania pewnych obszarów komplementarności. Jednak obecny stan zaawansowania wdrażania programów w znaczący sposób ogranicza pole prowadzenia tego typu działań i wspólne ich planowanie (inne harmonogramy działań, wskaźniki, stan wydatkowania środków w ramach programów wdrażanych regionalnie).

Cytat⁴⁷

(...) barierą jest to, że programy operacyjne są realizowane już nie tylko w różnych systemach, ale przede wszystkim w różnych harmonogramach, w innym czasie i one mają rzeczywiście różny charakter (...)

Mechanizmy programowania na poziomie regionu ograniczają się w zasadzie do kryteriów strategicznych. Przy czym kryteria te w większości przypadków mają dość ogólną formę i nie przekazują, z jakimi działaniami w ramach innych programów mogą być potencjalnie komplementarne projekty realizowane w ramach komponentu regionalnego PO KL. Dodatkowo początkowy brak precyzji kryteriów prowadził do nieprawidłowych zapisów we wnioskach oraz nadużyć ze strony projektodawców stosujących komplementarność tylko i wyłącznie w celu zdobycia dodatkowych punktów strategicznych. Pożądanym i już podejmowanym kierunkiem działań jest doprecyzowanie i wyjaśnienie kryteriów strategicznych na poziomie Planów działania oraz stawianie wymogu projektodawcom, aby powiązali zapisy o komplementarności z realizowanymi w ramach projektu działaniami i założeniami. Istotne jest, aby w ramach szkoleń/spotkań organizowanych dla członków KOP prezentowane były również nieprawidłowości w zapisach odnośnie komplementarności, z jakimi mogą potencjalnie się spotkać. Podczas tychże spotkań informacyjnych powinny zostać wyjaśnione poszczególne kryteria strategiczne, w których została zawarta zasada komplementarności. Członkowie KOP powinni mieć świadomość, że mogą każdorazowo zwrócić się do przewodniczącego KOP o wyjaśnienia i dodatkowe informacje odnośnie zapisów we wnioskach o dofinansowanie dotyczących komplementarności.

⁴⁷ Cytaty z wywiadu pogłębionego przeprowadzonego w ramach Panelu ekspertów

Kolejną barierą we wdrażaniu zasady komplementarności może być bariera mentalna zarówno po stronie instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie, jak i projektodawców w sposobie myślenia o komplementarności, jako z jednej strony czymś z góry narzuconym, a z drugiej mało istotnym, bo „są ważniejsze problemy”. Komplementarność jest tematem (zagadnieniem) wymagającym faktycznego zakorzenienia w społeczeństwie, wypracowania kultury współpracy pomiędzy instytucjami. Obecnie na etapie wdrażania komplementarności pojawiają się różnego rodzaju dwuznaczności związane z brakiem spójnego kodu komunikacyjnego. Brak doprecyzowania pewnych kwestii na poziomie centralnym prowadzi do barku spójności działań na poziomie regionalnym jak również na poziomie samych projektodawców.

Cytaty⁴⁸

Komplementarność, jeśli ona miałaby przybierać formę taką, jaką ona próbuje przybierać w innych krajach UE, to przede wszystkim powinna być zakorzeniona w społeczeństwie, a jeśli tam się niewiele dzieje, to te korzenie też będą niepełne. Ona jest rzeczywiście komplementarna, kiedy mamy do czynienia z zaangażowaniem wielu podmiotów, które operują na co dzień w różnych sferach - one się sieciują i uzupełniają.

Myślę, że powinniśmy się skupić na tym, żeby przygotować sobie grunt dobry na przyszłą perspektywę i powinniśmy się skupić nad tym, żeby instytucje, które będą odpowiedzialne w przyszłym okresie programowania, czyli de facto, które też dziś się zajmują wdrażaniem, żeby wiedziały czym jest komplementarność i jak ją zastosować, żeby wiedziały o takich informacyjno-promocyjnych działaniach i też, żeby beneficjentów przyzwyczajając do tego, żeby był fundament, żeby można zacząć naprawdę robić projekty zintegrowane (...)

Kolejnym elementem jest zbyt wąskie pojmowanie samej komplementarności, co jest widoczne na poziomie prowadzonych grup roboczych, wprowadzonych kryteriów, a także w efekcie końcowym w przypadku realizowanych projektów.

Cytat⁴⁹:

Przy okazji komplementarności wychodzi jedna rzecz, która jest chyba słabo przez beneficjentów rozumiana, czyli komplementarność rozumiana w znaczeniu szerokim, nie tylko RPO, nie tylko funduszy wojewódzkich, ale też komplementarność wychodząca poza te granice.

⁴⁸ Cytaty z wywiadów pogłębionych przeprowadzonych w ramach Panelu ekspertów

⁴⁹ Na podstawie wywiadu z przedstawicielem KOP

Z badań wynika, że doświadczenia i mechanizmy zastosowane w innych programach wdrażanych regionalnie (RPO WD, PROW) nie generują nowych pomysłów ani rozwiązań⁵⁰. Jednocześnie nie ma obecnie potrzeby generowania nowych mechanizmów w celu zapewnienia stosowania zasady komplementarności, ale pełniejsze wykorzystanie już istniejących.

Bardzo istotne we wdrażaniu zasady komplementarności jest podejście strategiczne, jasne określenie celów i zaplanowania działań na poziomie województwa lub węższego obszaru. Podstawą dla określenia celów powinny być badania, analizy i prognozy wskazujące na obszary, w których możliwe są działania/ projekty komplementarne.

Cytaty⁵¹

(...) musi być wspólny, jakiś nadrzędny cel dla tych działań, bo wiadomo, projekty mogą realizować jakieś swoje wąsko pojęte cele, natomiast jeśli one się uzupełniają i przyczyniają do efektywniejszego, czy pełniejszego osiągnięcia jakiegoś większego celu, to wtedy nazywam to komplementarnością.

Podsumowanie:

- Obecnie komplementarność, jeśli chodzi o komponent regionalny PO KL jest zapewniana głównie poprzez istnienie kryteriów strategicznych wyartykułowanych na poziomie Planów działania.
- Na poziomie instytucjonalnym wewnątrz jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie PO na poziomie regionalnym w województwie dolnośląskim istnieje system komunikowania i podjęcie próby dialogu celem wskazania pewnych obszarów komplementarności. Jednak obecny stan zaawansowania wdrażania programów w znaczący sposób ogranicza pole prowadzenia tego typu działań i wspólne ich planowanie (inne harmonogramy działań, wskaźniki, stan wydatkowania środków w ramach programów wdrażanych regionalnie).
- W większym stopniu powinien być wykorzystywany potencjał Grup roboczych PKM PO KL i KM RPO WD jeśli chodzi o skomunikowanie między Programami wdrażanymi centralnie i regionalnie. Obecnie system komunikowania nie działa prawidłowo.

⁵⁰ Odmienność podejścia w RPO dotyczy wprowadzenia osobnego punktu we wniosku o dofinansowanie, w którym beneficjenci mogą wpisywać komplementarność

⁵¹ Cytaty z wywiadu pogłębionego prowadzonego w ramach Panelu ekspertów

- Szczególnie istotne jest wzmocnienie mechanizmów usprawniających przepływ informacji pomiędzy poszczególnymi jednostkami (osobami) zaangażowanymi w proces projektowania i wdrażania Programów Operacyjnych (tworzenie grup roboczych/ warsztatów) z udziałem IZ/ IP/IP2 PO KL, przedstawicieli innych programów. Choć zaleca się głównie wykorzystanie potencjału już istniejących grup niż tworzenie nowych.
- Konieczne jest wprowadzenie tematyki komplementarności do szkoleń przeznaczonych dla osób odpowiedzialnych za wdrażanie, programowanie komponentu regionalnego PO KL, jak również potencjalnych projektodawców i projektodawców.
- Konieczne byłoby wydanie jednego podręcznika, przewodnika ze strony Ministerstwa opisującej komplementarność w podręczniku ty powinny być zawarte również wnioski z dotychczas podjętych działań, na poziomie centralnym i w poszczególnych województwach, powinny być również promowane dobre praktyki w zakresie wdrażania komplementarności na poziomie projektów.
- Podczas szkoleń dla członków KOP powinny zostać przedstawione narzędzia pozwalające na dokonanie oceny projektów komplementarnych.
- Pożądane jest premiowanie tych beneficjentów, którzy we wniosku deklarują ponowne wykorzystanie metod pracy, schematów postępowania, zaplecza i kompetencji pracowników.
- Za niezasadne należy uznać wprowadzenie dodatkowego punktu we wniosku o dofinansowanie (wzorem wniosku RPO), ze względu na odmienny charakter wniosków składanych w ramach komponentu regionalnego PO KL, choć należałoby wskazać miejsce w jakim komplementarność może być potencjalnie opisana, na poziomie dokumentacji konkursowej. Rekomendacja taka powinna mieć miękki charakter.
- Bardzo ważnym instrumentem są kompleksowe analizy i diagnozy stanu we wszystkich obszarach objętych komponentem regionalnym PO KL.
- Nie ma obecnie potrzeby generowania nowych mechanizmów w celu zapewnienie stosowania zasady komplementarności, ale pełniejsze wykorzystanie już istniejących.
- Konieczne jest wykorzystanie wiedzy i kompetencji zewnętrznych gremiów (np. DRG i ZM DSI) na wstępnym etapie programowania. Choć z pewnością rozpoznania wymaga rzeczywisty system funkcjonowania tych grup.

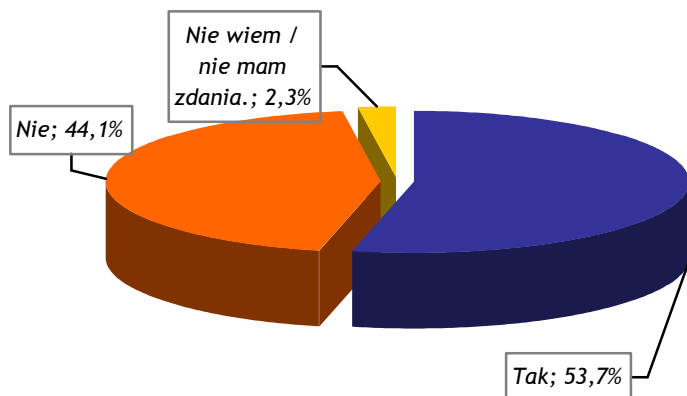
4.3. Komplementarność w rozumieniu i odbiorze projektodawców i potencjalnych projektodawców komponentu regionalnego PO KL

Z punktu widzenia badanego zagadnienia bardzo istotne było poznanie motywów postępowania oraz postaw projektodawców odnośnie stosowania zasady komplementarności w realizowanych, przewidzianych do realizacji na poziomie wniosków o dofinansowanie projektów w ramach komponentu regionalnego PO KL. Ta część badania miała na celu m.in. poznanie odpowiedzi na pytania: Czy projektodawcy rozumieją ideę i pojęcie komplementarności? Jak zwiększyć ich zainteresowanie i świadomość w tym zakresie? Na ile szczegółowe kryteria strategiczne wyboru projektów wpływają na stosowanie zasady komplementarności w projektach PO KL? Na ile stosowanie tych kryteriów wzmacnia istniejącą potrzebę uwzględniania komplementarności w projektach, a na ile ją kreuje?

Na podstawie wyników prowadzonych badań w ich części ilościowej możemy powiedzieć, że 53,4% objętych badaniem projektodawców, składających wnioski w ramach komponentu regionalnego PO KL słyszało o możliwości zastosowania zasady komplementarności w przypadku składanego wniosku o dofinansowanie na realizację projektu [wykres 1]. Deklarację taką składali częściej respondenci, w przypadku, których składane wnioski otrzymały dofinansowanie, Jednostki Samorządu Terytorialnego (gmina, powiat), fundacje i stowarzyszenia, a także jednostki aplikujące w ramach Priorytetu VI komponentu regionalnego PO KL. Mniej niż 50% projektodawców [wykres 2] deklaruje, że wie, co oznacza pojęcie komplementarności. Deklarację taką składali częściej przedstawiciele JST (gmina, powiat), jednostki aplikujące w ramach Priorytetu VI PO KL. Najmniejszą wiedzą w tym zakresie wykazywały się jednostki aplikujące w ramach Priorytetu VII.

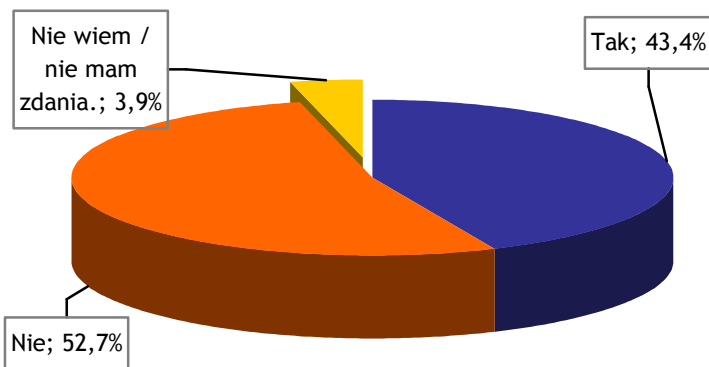
Wykres 1. Wiedza wnioskodawców na temat możliwości zastosowania zasady komplementarności

Na podstawie pytania 1: Czy slyszal P. o mozliwosci zastosowania zasady komplementarnosci w projektach realizowanych w ramach komponentu regionalnego PO KL? N=311

Wykres 2. Znajomość pojęcia komplementarności wśród projektodawców składających wnioski w ramach komponentu regionalnego PO KL

Na podstawie pytania 2: Czy wie P. co oznacza pojęcie komplementarności jeśli chodzi o realizację projektów dofinansowywanych ze środków Unii Europejskiej? N=311

Niemal wszyscy projektodawcy, którzy zadeklarowali, że znają pojęcie komplementarności podjęli się jego wyjaśnienia, tylko 2 osoby nie udzieliły odpowiedzi. Respondenci najczęściej mówili o **uzupełnianiu działań na poziomie projektów** (przykłady wypowiedzi: *połączenie różnych projektów; współpraca między projektami, powiązanie projektów ze sobą; wspieranie działania innego beneficjenta projektu; uzupełnianie pewnych działań w realizowanych projektach*). Znacząca grupa projektodawców mówiła ogólnie o komplementarności, jako **uzupełnianiu się, dopełnianiu, spójności** (przykłady wypowiedzi: *uzupełnianie, dopełnienie; cele, strategie i spójność i ścisłość; wzajemne uzupełnianie się; uzupełnianie się w działaniach na różnych polach*). 11,6% respondentów mówiło o **uzupełnianiu się działań, programów, funduszy** (przykłady wypowiedzi: *polega to na spójności i wzajemnym uzupełnianiu się różnych programów; jest to współdziałanie z innymi programami współfinansowanymi ze środków UE; Uzupełnianie się programów i komponentów; Uzupełnianie wzajemne EFR i EFS w celu zwiększenia efektywności działań realizowanych w projekcie*). Kolejna grupa projektodawców odnosiła się do zgodności z kryteriami strategicznymi, spełniania podanych warunków określonych w danym naborze (10,4%) (przykład: *Oznacza to, że wnioski muszą być zgodne z założeniami, spełniać podane warunki, które są określone w danym naborze*).

Na podstawie wywiadów pogłębionych wśród projektodawców możemy powiedzieć, że znajomość pojęcia komplementarności w znaczącej mierze jest kreowana przez kryteria strategiczne, choć niektórzy spośród projektodawców starali się w swoich rozważaniach i poszukiwaniach sięgnąć głębiej. Projektodawcy częściej rozumieją komplementarność, jako międzyfunduszową/ międzyprogramową, rzadko sami mówią o komplementarności wewnątrzfunduszowej, chyba, że zastosowali taką komplementarność na poziomie realizowanego przez siebie projektu. Część projektodawców definiując komplementarność odnosiła się do zasady cross-financing-u.

Przykłady definiowania komplementarności przez projektodawców⁵²:

„(...) jest to to wszystko, co jest uzupełnieniem, czy dopełnieniem. Komplementarność może zastępować jakieś rodzaje działań, ale może też je uzupełniać (...) w projektach, no to ja rozumiem też, że tutaj rzecz polega na tym, żeby jedno działanie uzupełniało drugie (...)”

„Dla mnie komplementarność, to jest spójność, czyli uzupełnianie się pewnych działań, tak, żeby w efekcie powstawał produkt, działanie, czy zmiana, spójna w stosunku do tego, co realizujemy w danym momencie. Założenie jest takie, żeby ten projekt uzupełniał pewne potrzeby.”

⁵² Na podstawie wywiadów pogłębionych (IDI) z projektodawcami

„Zasada komplementarności odnosi się do synergii działań, odnosi się do podejmowania w projekcie takich działań, które wykorzystują takie rezultaty innych projektów czy działań.”

„(...) jeśli jeden program zakłada realizację pewnych celów, pewnych inwestycji - tak jak mamy transport i środowisko tak jak mamy PO IG - no to pozostałe programy, znaczy się nie mogą się wszystkie programy skupiać na inwestycjach, tylko muszą też zmierzać do tego, żeby te inwestycje obsługiwały ludzi i żeby Ci ludzie z inwestycji korzystali. Jakby dopełnieniem do inwestycji jest praca nad czynnikiem ludzkim.”

„Ja w tym momencie kojarzę komplementarność z crossfinancing-iem, gdzie środki, które w ramach POKL są przeznaczane w głównej mierze na działania poświęcane uczestnikom projektu, to też w ramach crossfinancing-u, w ramach jakiegoś projektu, jakieś tam rezerwy... to jest właśnie chyba RPO, które umożliwia te 15%, w ramach których można dokonywać zakupów, które są potrzebne do realizacji projektu.”

Poniżej prezentujemy usystematyzowane wypowiedzi projektodawców z części ilościowej badań dotyczące pojęcia/ skojarzeń z komplementarnością.

Tabela 4. Kierunki definiowania komplementarności przez projektodawców

Na podstawie pytania 3: Proszę powiedzieć, co dokładnie rozumie P. pod tym pojęciem?

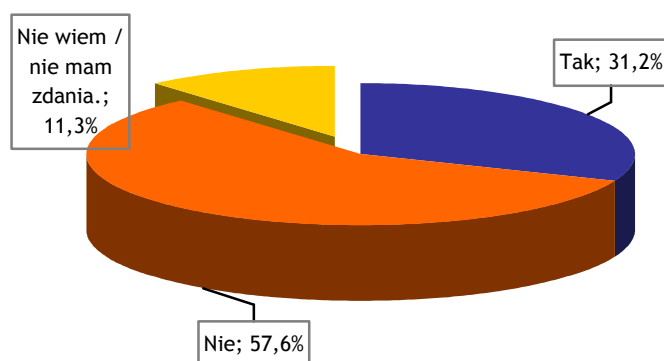
Kategoria	liczebność	% N-135
Uzupełnianie się projektów	45	33,3%
Uzupełnianie się, dopełnianie, spójność	39	28,9%
Uzupełnianie się działań, programów, komponentów	16	11,9%
Zgodność z kryteriami strategicznymi, spełnianie podanych warunków określonych w danym naborze	14	10,4%
Wykorzystanie efektów twardych projektów, w miękkich	9	6,7%
Finansowanie projektów z różnych źródeł	6	4,4%
Wykorzystanie doświadczenia poprzednich programów, w następnych	2	1,5%
Inne	9	6,7%
Nie wiem	2	1,5%

Po pytaniu o znaczenie komplementarności ankieterzy przedstawiali wszystkim respondentom definicję komplementarności (wyjaśnili pojęcie, a także przedstawili przykład stosowania komplementarności w przeznaczonym do realizacji projekcie).

Po zapoznaniu się z definicją (pojęciem komplementarności) zdecydowana większość respondentów zadeklarowała (91%), że komplementarność jest możliwa do zastosowania w projektach realizowanych w ramach komponentu regionalnego PO KL. Około 1/3 respondentów zadeklarowało, że w przygotowywanym przez nich wniosku o dofinansowanie na realizację projektu w ramach komponentu regionalnego PO KL została zastosowana zasada komplementarności. Deklarację o zastosowaniu tej zasady składali częściej projektodawcy, którzy składali wnioski w ramach innych programów operacyjnych, składający wnioski w poprzednim okresie programowania, aplikujący w ramach Priorytetu VI i VII komponentu regionalnego PO KL.

Wykres 3. Odsetek wniosków, w których została zastosowana zasada komplementarności - deklaracja projektodawców

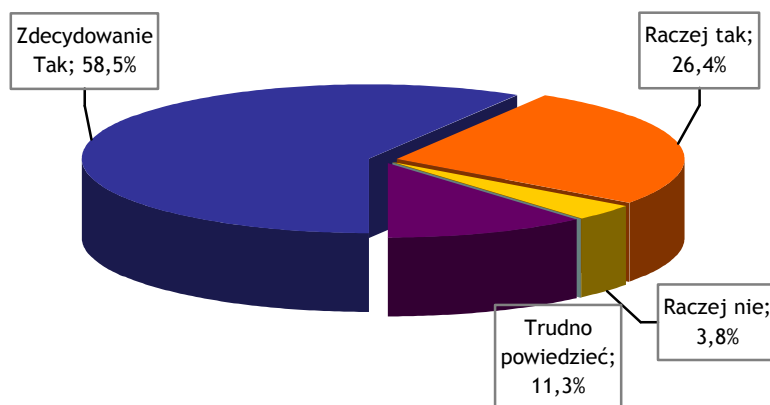
Na podstawie pytania 5: Czy w realizowanym/ planowanym do realizacji przez P. projekcie (w ramach komponentu regionalnego PO KL) została zastosowana zasada komplementarności? N=311

Zdecydowana większość projektodawców zadeklarowała, że zastosowanie zasady komplementarności w danym projekcie w realny sposób przyczyniło się do spełnienia celów tego projektu. [86,9%, tylko respondenci, którzy zadeklarowali zastosowanie tej zasady na poziomie realizowanego projektu; wykres 4]

Wykres 4. Zastosowanie zasady komplementarności a spełnienie celów zakładanych przez projekt

Na podstawie pytania 8: Czy zastosowanie zasady komplementarności w P. projekcie w realny sposób przyczyniło się do spełnienia celów P. projektu? N-106 (tylko projektodawcy, którzy zadeklarowali, że zastosowali komplementarność w realizowanych projektach)

Z wywiadów pogłębionych z projektodawcami prowadzonych w ramach niniejszych badań wynika, że projekty można podzielić na dwa typy: te, w których zasada komplementarności wynikała z faktycznego zapotrzebowania w związku z realizowanymi działaniami oraz te projekty, w których zasada ta spełniona została bez związku z realizowanym projektem.

Pierwszy typ komplementarności był efektem przemyślanej strategii działań lub też efektem działań prowadzonych wcześniej w ramach innego projektu. Ten typ komplementarności w opinii projektodawców nie może być rozpatrywany w oderwaniu od trwałości efektów tych działań.

W opinii projektodawców bardzo ważna jest identyfikacja zapotrzebowania w ramach konkretnego regionu, czy też konkretnej grupy docelowej, wtedy dopiero jest możliwe realne ukierunkowanie i uzasadniona spójność działań.

Cytaty⁵³:

„(...) w pierwszej fazie dostaje ktoś środki na stworzenie warunków, a później aplikuje do drugiego działania i aplikować może do tego drugiego działania, kiedy przeszedł przez to pierwsze działanie lub ma swoje własne zasoby.”

„(...) powinno być najpierw dosyć mocnymi i szerokimi badaniami poparte, jakie są potrzeby, kto potrzebuje, na co potrzebuje i w jakim zakresie i od tego się powinno zacząć.”

„(...) przez analizę i diagnozę potrzeb tych społeczności zostało sformułowanych kilka zadań, które były odpowiedzią na ich potrzeby i powstały właśnie warsztaty oraz takie zajęcia, które mają przygotować ich do oferty, która już tak naprawdę jest i ona jest w jakiś sposób pogłębiana i ma to być też element promocji(...).”

Większość projektodawców skłaniałby się do realizacji w przyszłości projektów spełniających zasadę komplementarności (80,4%). Częściej deklarację taką składali projektodawcy, którzy zastosowali tą zasadę już wcześniej, aplikujący w ramach Priorytetu VII i VIII. Projektodawcy, którzy nie chcieliby stosować komplementarności na poziomie realizowanych projektów w przyszłości wspominali o trudnościach w realizacji założeń projektów tego typu, konieczności nawiązania partnerstwa, większej łatwości w pozyskaniu innej kategorii punktów strategicznych, brak znajomości projektów, które mogłyby być komplementarne z planowanymi do realizacji działaniami, braku potrzeby tworzenia projektów komplementarnych w ramach realizowanych działań, braku doświadczenia w realizacji projektów finansowanych z EFRR. Wypowiedzi projektodawców świadczą o tym, że myśląc o projektach komplementarnych odnoszą się do działań realizowanych z w ramach innych programów operacyjnych (głównie EFRR), natomiast nie sięgają w swoich rozważaniach do możliwości zastosowania komplementarności wewnątrzfunduszowej i jednookresowej. Taki sposób myślenia w dużej mierze jest również narzucany na poziomie kryteriów strategicznych, które punktują głównie tego typu rozwiązania. Z pewnością projekty wykazujące rzeczywistą komplementarność są trudne, bo wymagają stosowania przemyślanej strategii i sięgnięcia do wcześniejszych działań, z drugiej strony wcześniej podejmowane działania mogą ułatwić realizację projektu poprzez znajomość grupy docelowej, lokalnej strategii, wcześniejszego wypracowania zaplecza kompetencyjnego przez projektodawcę, nawiązanie kontaktów w środowisku lokalnym. Z pewnością dobrym kierunkiem działań podjętych przez IP jest premiowanie doświadczenia

⁵³ Na podstawie wywiadów pogłębianych (IDI) prowadzonych wśród projektodawców

projektodawców. Dobrym krokiem w kierunku komplementarności jest również nawiązywanie partnerstw.

Połowa wnioskodawców (50,5%), którzy zadeklarowali, że spełnili zasadę komplementarności na poziomie wniosku o dofinansowanie stwierdziła, że widzieli zasadność jej zastosowania z punktu widzenia realizowanego projektu, 36% badanych wierzy w słuszność stosowania tej zasady. Około 20% beneficjentów zadeklarowało, że kierowali się chęcią zdobycia dodatkowych punktów strategicznych. Na podstawie wywiadów pogłębionych wśród projektodawców i przedstawicieli KOP możemy powiedzieć, że projektodawcy często stosują tę zasadę bez większego uzasadnienia i powiązania z działaniami realizowanymi w projekcie (np. występuje sprzeczność jeżeli chodzi o grupy docelowe, projektodawca kieruje projekt do grupy 25+ natomiast działania w ramach PIW EQUAL jest kierowane do grupy 45+).

Tabela 5. Przyczyny, dla których projektodawcy włączyli zasadę komplementarności do planowanego do realizacji projektu

Na podstawie pytania 7: Dlaczego zastosowaliście P. tą zasadę?

Kategorie	Liczebność	% N-97
Zasadność jej zastosowania z punktu widzenia realizowanych w projekcie działań	49	50,5%
Wiara w słuszność stosowania idei komplementarności, jej zasadności	35	36,1%
Chęć zdobycia dodatkowych punktów podczas oceny i zdobycie dofinansowania	19	19,6%
Realizacja projektów w ramach innych programów dofinansowywanych ze środków UE	12	12,4%

Większość projektodawców uważa, że pojęcie komplementarności wymaga dodatkowego wyjaśnienia (74,6%, N-311). Podczas wywiadów pogłębionych projektodawcy również sygnalizowali braki informacyjne i trudności w pozyskaniu informacji na temat dotychczasowych działań podejmowanych w ramach tego samego Funduszu (EFS) lub różnych Funduszy Unijnych. Respondenci deklaruwali, że pożądanym rozwiązaniem byłby zebranie w jednym miejscu informacji o projektach/ działaniach realizowanych w województwie dolnośląskim w ramach różnych funduszy/ programów operacyjnych, choć pojawiały się również głosy, że utworzenie takiej platformy

informacyjnej mogłoby prowadzić do jeszcze większych nadużyć ze strony projektodawców i tworzenia projektów „pozornie” komplementarnych.

Wśród projektodawców biorących udział w wywiadach pogłębionych pojawiły się głosy mówiące o tym, że brak zrozumienia tego pojęcia i jego stosowania występuje po stronie instytucji wdrażającej, co zamyka drogę projektodawcom, którzy tworzą projekty rzeczywiście komplementarne.

Cytaty⁵⁴:

„Wydaje mi się, że wymaga doprecyzowania, szczególnie na poziomie instytucji wdrażających, dlatego, że na tym polu dochodzi do wielu nieporozumień.”

„Byłoby dobrze, żeby przy całej machinie projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego byłoby jakieś ciało, które miałyby charakter rozwijająco-pomocniczy.”

Największa grupa projektodawców (wyniki badań w części ilościowej) oczekiwałaby, aby informacje na temat stosowania zasady komplementarności znalazły się przede wszystkim w instrukcjach do pisania wniosków (46,1%), Szczegółowym Opisie Priorytetów PO KL (32,3%) oraz na stronie Urzędu Marszałkowskiego lub Wojewódzkiego Urzędu Pracy (30,6%), materiałach informacyjno-promocyjnych, ulotkach (25,4%). Wśród innych propozycji poza głównymi kategoriami znalazły się dokumentacja konkursowa wskazana przez 24 projektodawców, co stanowi 7,7% wszystkich badanych. W opinii projektodawców⁵⁵ warto byłoby opisać w jaki sposób zasada komplementarności funkcjonuje w praktyce np. poprzez promowanie dobrych praktyk zastosowania tej zasady w realizowanych projektach.

Cytaty⁵⁶

„(...) dobrze by było jeszcze pokazać, jak to funkcjonuje, na praktycznych przykładach. Myślę, że to jest zawsze taka forma, która najlepiej przemawia i jest zrozumiała.”

⁵⁴ Na podstawie wywiadów pogłębionych (IDI) przeprowadzonych wśród projektodawców

⁵⁵ Na podstawie wywiadów pogłębionych (IDI) przeprowadzonych wśród projektodawców

⁵⁶ Na podstawie wywiadów pogłębionych (IDI) przeprowadzonych wśród projektodawców

Tabela 6. Źródła informacji na temat komplementarności wskazywane przez projektodawców
Na podstawie pytania 12: W jakich dokumentach/ opracowaniach powinno znaleźć się takie wyjaśnienie?

Źródła informacji	liczebność	% N-311
Instrukcji do pisania wniosku	107	46,1%
Szczegółowym Opisie Priorytetów PO KL	75	32,3%
Na stronie WWW Urzędu Marszałkowskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy	71	30,6%
Materiałach informacyjno promocyjnych, ulotki	59	25,4%
Planie działania	50	21,6%
Spotkaniach informacyjnych	34	14,7%
Dokumentacji konkursowej	24	7,7%

Tylko około 15% respondentów zadeklarowało, że ma pomysł na kryterium strategiczne mówiące o zasadzie komplementarności, większość propozycji ze strony projektodawców oscylowała wokół innych zagadnień. Respondenci mówili przede wszystkim o odwołaniu się do wykorzystania obecnie istniejącej infrastruktury projektowej. Część respondentów 8 osób wspominała o promowaniu działań ukierunkowanych na konkretny rodzaj proponowanych szkoleń, działań aktywizacyjnych i wspierających zgodny z zapotrzebowaniem. W opinii projektodawców konieczna byłaby jednak wcześniejsza identyfikacja takiego zapotrzebowania na poziomie lokalnym.

Badani projektodawcy zapytani o obszary, na które powinno być skierowane wsparcie z różnych źródeł wskazywali najczęściej na pomoc osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej, szkolnictwo i edukację, podnoszenie kwalifikacji zawodowych, wyrównanie szans osób niepełnosprawnych, aktywizację i integrację społeczną, turystykę, sport i ekologię.

Tabela 7. Propozycje obszarów, w których można stosować działania komplementarne - opinia projektodawców

Na podstawie pytania 15. Biorąc pod uwagę P. doświadczenia w realizacji projektów, prositabym, aby wskazał/a P. konkretne obszary, w których można zastosować komplementarność? N-311

Najczęściej występujące kategorie odpowiedzi	liczebność	% N-311
Pomoc osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej	77	24,8%
Szkolnictwo i edukacja	64	20,6%
Podnoszenie kwalifikacji zawodowych	54	17,4%
Wyrównanie szans osób niepełnosprawnych	37	11,9%
Aktywizacja i integracja społeczna	29	9,3%
Turystyka, sport i ekologia	24	7,7%
Sektor MŚP	23	7,4%
Niwelowanie nierówności wieś-miasto	17	5,5%
Urbanistyka i budownictwo, infrastruktura	13	4,2%

Pozostałe wypowiedzi poniżej 3%

Wśród barier w realizacji projektów komplementarnych (stosujących zasadę komplementarności) wnioskodawcy mówili przede wszystkim o skomplikowaniu procedury, jeśli chodzi o przygotowanie wniosku o dofinansowanie, braku dostatecznej wiedzy na temat komplementarności, trudnościach w znalezieniu uczestników projektu, barierach w komunikacji pomiędzy poszczególnymi instytucjami, trudnościach w określeniu rezultatów końcowych projektu, braku doświadczenia w realizacji tego typu projektów oraz konieczności nawiązania partnerstwa celem spełnienia kryterium komplementarności.

Tabela 8. Bariery w realizacji projektów komplementarnych wskazywane przez projektodawców PO KL

Na podstawie pytania 16. Prosił(a)bym aby wymienił P. bariery w realizacji projektów komplementarnych, których istnienie zniechęca beneficjentów do realizacji takich właśnie projektów?

Kategorie - główne bariery w realizacji projektów komplementarnych	liczebność	% N-311
Zbyt skomplikowane procedury dotyczące wniosku	93	29,9%
Brak dostatecznej wiedzy na temat komplementarności	74	23,8%
Nie wiem, nie mam zdania	55	17,7%
Nie widzę takich barier	23	7,4%
Brak grup docelowych, potencjalnych uczestników	22	7,1%
Brak płynności finansowej, bariery finansowe	18	5,8%
Bariery mentalne potencjalnych uczestników	18	5,8%
Bariery w komunikacji pomiędzy poszczególnymi instytucjami	17	5,5%
Trudność określenia rezultatów końcowych projektu	10	3,2%
Brak doświadczenia w realizacji tego typu projektów	10	3,2%
Uzależnienie od partnera projektowego	10	3,2%
Brak specjalistów do oceny takich wniosków	8	2,6%

Posumowanie:

- Znacząca część projektodawców nie zna pojęcia komplementarności, ani możliwych do przeprowadzenia w tym zakresie działań.
- Zasada komplementarności powinna być z pewnością promowana w ramach działań informacyjno-promocyjnych skierowanych do beneficjentów, biorąc pod uwagę zakres tematyczny informacja taka powinna być zawarta w dokumentacji konkursowej (jako osobny dokument/ załącznik), jak również pojawić się podczas spotkań informacyjnych, na stronach WWW powinno znaleźć się też wyjaśnienie tej zasady w formie: pytań i odpowiedzi.

- Wskazane jest przygotowanie podręcznika na temat komplementarności - jednego dokumentu na poziomie ogólnokrajowym dla potrzeb instytucji wdrażających, programujących PO, jak również samych projektodawców.
- Ze strony IP powinny być promowane dobre praktyki stosowania zasady komplementarności w realizowanych projektach. Wybór ich powinien być podjęty w porozumieniu z jednostkami odpowiedzialnymi za wdrażanie w ramach IP/IP 2 na podstawie rzeczywistych efektów prowadzonych działań w trakcie realizacji projektu.
- Komplementarność powinna być rozważana w powiązaniu z trwałością podejmowanych działań.
- Należy promować wśród projektodawców strategiczne (zintegrowane) podejście do realizowanych projektów, uwzględniające faktyczne zapotrzebowanie i odnoszące się do rzeczywistego wykorzystania lokalnych strategii działań i przeprowadzonych wcześniej badań.

4.4. Zasada komplementarności we wnioskach o dofinansowanie (projekty konkursowe dla Priorytetów VI, VII, IX)

Komplementarność we wnioskach została oceniana na podstawie: założonych kryteriów komplementarności wyznaczonych w Planach działania dla poszczególnych Priorytetów oraz przyjętych w analizie kryteriów komplementarności bezpośredniej, które pojawiły się jako jedne z kryteriów strategicznych wyróżnionych w Planach. Dokładny opis komplementarnych kryteriów przedstawia tabela umieszczona w Załączniku 1 w aneksie.

Spśród 169 analizowanych wniosków, za komplementarne uznano 71 wniosków. Odsetek wniosków komplementarnych w ramach Priorytetu VI wynosił 67% (20 komplementarnych wniosków na 30 poddanych analizie), w ramach Priorytetu VII - 48% (14 komplementarnych wniosków na 29 poddanych analizie), w ramach Priorytetu IX - 34% (37 komplementarnych wniosków na 110 poddanych analizie). W 2009 roku, odsetek komplementarnych wniosków wynosił 31% (28 komplementarnych wniosków na 91 poddanych analizie), z kolei w 2010 roku - 55% (43 komplementarne wnioski na 78 poddanych analizie). Odsetek wniosków komplementarnych 2009 roku w ramach Priorytetu VI wynosił 60% (6 komplementarnych wniosków na 10 poddanych analizie), w ramach Priorytetu VII - 0% (żaden komplementarny wniosek na 6 poddanych analizie), w ramach Priorytetu IX - 25% (18 komplementarnych wniosków na 72 poddanych analizie). Z kolei w 2010 roku, odsetek wniosków komplementarnych w ramach Priorytetu VI wynosił 62% (10 komplementarnych wniosków na 16 poddanych analizie), w ramach Priorytetu VII - 61% (14 komplementarnych

wniosków na 23 poddanych analizie), w ramach Priorytetu IX - 50% (19 komplementarnych wniosków na 38 poddanych analizie).

Najczęściej stosowanym kryterium komplementarności (odnośnie tam gdzie był wymagany), było w 2009 roku: „*beneficjent lub jego partnerzy w projekcie są podmiotami posiadającymi doświadczenie we współpracy w ramach LGD lub partnerstw na rzecz rozwoju*”. Rozkład częstości zachowania przez wnioskodawców pozostałych kryteriów komplementarności w 2009 przedstawia tabela poniżej.

Tabela 9. Liczba wniosków spełniających dane kryterium komplementarności w 2009 roku (wartości bezwzględne).

Projekt zapewni wykorzystanie metody aktywizacji długotrwanie bezrobotnych w środowisku lokalnym wypracowanej na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	5
Projekt zapewni wykorzystanie modelowych programów szkoleniowych dla osób 45+ wypracowanych na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	0
Projekt zapewnia wykorzystanie modelu aktywizacji środowisk lokalnych wypracowanego na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	4
Projekt zapewnia wykorzystanie metody coachingu i intermentoringu wypracowanej na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	0
Beneficjent lub jego partnerzy w projekcie są podmiotami posiadającymi doświadczenie we współpracy w ramach LGD lub partnerstw na rzecz rozwoju	17
Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny	0
Projekt zakłada wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2004-2006	5
Projekt zakłada realizację kursów doskonalących w zakresie korzystania ze specjalistycznego sprzętu, oprogramowania i nowoczesnych metod terapeutycznych, dostarczonych w ramach SPO RZL	1
Projekt zakłada wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1 SPO RZL	2

Szczegółowy (w obrębie danych Działań/Poddziałań w PO KL) rozkład częstości zachowania przez wnioskodawców kryteriów komplementarności w 2009 roku prezentuje tabela poniżej.

Tabela 10. Liczba wniosków spełniających dane kryterium komplementarności obrębie danego Działania/Poddziałania w POKL, w 2010 roku (wartości bezwzględne).

Lp.	Kryteria komplementarne:	Działanie w POKL	Liczba zastosowań
1	Projekt zapewni wykorzystanie co najmniej jednego rezultatu spośród zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	9.3.	1
2	Projekt zapewni wykorzystanie metody aktywizacji długotrwałe bezrobotnych w środowisku lokalnym lub modelowych programów szkoleniowych dla osób 45+ wypracowanych na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	6.1.1.	5
3	Projekt zapewni wykorzystanie co najmniej jednego z następujących zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL: Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej, Model reintegracji społecznej i zawodowej młodych osób wykluczonych społecznie (opuszczających zakłady poprawcze i karne), Streetworking - pierwszy krok w integracji społecznej i zawodowej osób bezdomnych	7.2.1.	0
4	Projekt zapewnia wykorzystanie modelu aktywizacji środowisk lokalnych wypracowanego na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	6.3. 9.5.	2 4
5	Beneficjent lub jego partnerzy w projekcie formalnie wchodzi lub wchodził w skład poniższych partnerstw: Lokalnych Grup Działania, i/lub partnerstw na rzecz rozwoju, zgodnie z zasadą partnerstwa obowiązującą przy realizacji projektów w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL	6.3. 7.3. 9.5.	1 9 12
6	W ramach wsparcia oferowanego przez projekt uczestnicy projektu podejmą subsydiowane zatrudnienie u pracodawcy, który realizował/realizuje lub będzie realizował projekt w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego	6.1.1.	0
7	Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny	7.2.1. 9.1.1. 9.3. 9.4.	5 4 2 1
8	Projekt zakłada wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1 SPO RZL	9.5.	0
9	Grupę docelową w projekcie stanowią w co najmniej 10% osoby, które zakończyły udział w projektach realizowanych w ramach Działania 6.3 lub 7.3 PO KL	6.1.1. 7.2.1.	3 0

Podobnie, w 2010 roku najczęściej stosowanym kryterium komplementarności (odnośnie tam gdzie był wymagany) było: „beneficjent lub jego partnerzy w projekcie formalnie wchodzi lub wchodziłi

w skład poniższych partnerstw: Lokalnych Grup Działania, powstałych w ramach *Pilotażowego Programu Leader* + realizowanego w Sektorowym Programie Operacyjnym *Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006* oraz w ramach *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013*, oraz/lub partnerstw na rzecz rozwoju, realizowanych przez partnerstwa kilku organizacji i instytucji zgodnie z zasadą partnerstwa obowiązującą przy realizacji projektów w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL”. Rozkład częstości zachowania przez wnioskodawców pozostałych kryteriów komplementarności w 2010 roku przedstawia wykres poniżej.

Tabela 11. Liczba wniosków spełniających dane kryterium komplementarności w 2010 roku (wartości bezwzględne).

Projekt zapewni wykorzystanie co najmniej jednego rezultatu spośród zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	1
Projekt zapewni wykorzystanie metody aktywizacji długotrwale bezrobotnych w środowisku lokalnym lub modelowych programów szkoleniowych dla osób 45+ wypracowanych na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	5
Projekt zapewni wykorzystanie co najmniej jednego z następujących zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL: Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej, Model reintegracji społecznej i zawodowej młodych osób wykluczonych społecznie (opuszczających zakłady poprawcze i karne), Streetworking - pierwszy krok w integracji społecznej i zawodowej osób bezdomnych	0
Projekt zapewnia wykorzystanie modelu aktywizacji środowisk lokalnych wypracowanego na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	6
Beneficjent lub jego partnerzy w projekcie formalnie wchodzi lub wchodził w skład poniższych partnerstw: Lokalnych Grup Działania, i/lub partnerstw na rzecz rozwoju, zgodnie z zasadą partnerstwa obowiązującą przy realizacji projektów w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL	22
W ramach wsparcia oferowanego przez projekt uczestnicy projektu podejmą subsydiowane zatrudnienie u pracodawcy, który realizował/realizuje lub będzie realizował projekt w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego	0
Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny	12
Projekt zakłada wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1 SPO RZL	0
Grupę docelową w projekcie stanowią w co najmniej 10% osoby, które zakończyły udział w projektach realizowanych w ramach Działań 6.3 lub 7.3 PO KL	3

Szczegółowy (w obrębie danych Działań/Poddziałań w komponencie regionalnym PO KL) rozkład częstości zachowania przez wnioskodawców kryteriów komplementarności w 2010 roku przedstawia tabela poniżej.

Tabela 12. Liczba wniosków spełniających dane kryterium komplementarności obrębie danego Działania/Poddziałania w POKL, w 2010 roku (wartości bezwzględne).

Lp.	Kryteria komplementarne:	Działanie w POKL	Liczba zastosowań
1	Projekt zapewni wykorzystanie co najmniej jednego rezultatu spośród zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	9.3.	1
2	Projekt zapewni wykorzystanie metody aktywizacji długotrwale bezrobotnych w środowisku lokalnym lub modelowych programów szkoleniowych dla osób 45+ wypracowanych na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	6.1.1.	5
3	Projekt zapewni wykorzystanie co najmniej jednego z następujących zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL: Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej, Model reintegracji społecznej i zawodowej młodych osób wykluczonych społecznie (opuszczających zakłady poprawcze i karne), Streetworking - pierwszy krok w integracji społecznej i zawodowej osób bezdomnych	7.2.1.	0
4	Projekt zapewnia wykorzystanie modelu aktywizacji środowisk lokalnych wypracowanego na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL	6.3. 9.5.	2 4
5	Beneficjent lub jego partnerzy w projekcie formalnie wchodzi lub wchodził w skład poniższych partnerstw: Lokalnych Grup Działania, i/lub partnerstw na rzecz rozwoju, zgodnie z zasadą partnerstwa obowiązującą przy realizacji projektów w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL	6.3. 7.3. 9.5.	1 9 12
6	W ramach wsparcia oferowanego przez projekt uczestnicy projektu podejmą subsydiowane zatrudnienie u pracodawcy, który realizował/realizuje lub będzie realizował projekt w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego	6.1.1.	0
7	Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny	7.2.1. 9.1.1. 9.3. 9.4.	5 4 2 1
8	Projekt zakłada wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1 SPO RZL	9.5.	0
9	Grupę docelową w projekcie stanowią w co najmniej 10% osoby, które zakończyły udział w projektach realizowanych w ramach Działania 6.3 lub 7.3 PO KL	6.1.1. 7.2.1.	3 0

Wśród wnioskodawców dominowali przedstawiciele sektora pozarządowego (głównie stowarzyszenia), samorządowego (głównie gminy) oraz sektora usług rynkowych (głównie małe przedsiębiorstwa, co prezentuje poniższa tabela.

Tabela 13. Liczba wniosków komplementarnych ze względu na wnioskodawcę (w tym Lidera w projekcie).

Wnioskodawcy	Wyszczególnienie	Liczba	Suma wnioskodawców
Sektor pozarządowy	Stowarzyszenia	16	27
	w tym LGD	2	
	Fundacje	9	
Samorząd	Gminy	18	19
	Powiaty	1	
Instytucje publiczne	MOPS	1	3
	Szkoły, uczelnie	2	
Przedsiębiorstwa	Mikroprzedsiębiorstwa	9	22
	Małe przedsiębiorstwa	11	
	Duże przedsiębiorstwa	2	

Źródło: opracowanie własne.

Wśród wnioskodawców w Priorytecie VI dominowali przedstawiciele mikro i małych przedsiębiorstw (głównie firmy doradcze, szkoleniowe, poradnie psychologiczne); w Priorytecie VII najwięcej wśród wnioskodawców było jednostek gmin i stowarzyszeń, podobnie jak w Priorytecie IX. Przedstawiciele fundacji byli najbardziej aktywni w Priorytecie IX. Natomiast przedstawiciele dużych przedsiębiorstw odnaleźli się w Priorytecie VI. Przedstawiciele szkół/uczelni, jako wnioskodawcy wystąpili wyłącznie w Priorytecie IX.

Zdecydowana większość wniosków traktuje kryterium komplementarności powierzchownie. Bardzo często kryterium komplementarności jest wpisane do wniosku bez wyjaśnienia, w jaki sposób będzie realizowana zasada komplementarności, w jaki sposób wnioskowany projekt nawiązuje (na przykład) do inwestycji zrealizowanych/realizowanych ze źródeł EFRR, lub na czym dokładnie ma polegać wykorzystanie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL. Z takiej perspektywy, analizowane wnioski można ocenić, jako niekomplementarne. Komplementarności nie ma tam, gdzie traktuje się ją, jako „ozdobnik”, zamiast mechanizmu generującego efekty synergii w rzeczywistości. Osobną

kwestią pozostaje sposób zorganizowania treści dokumentacji przez wnioskodawcę - wpisane kryteria komplementarności można spotkać w dowolnym miejscu wniosku.

Najczęściej stosowanym kryterium komplementarności było preferowanie wnioskodawców lub ich partnerów, którzy wchodzili w skład Lokalnych Grup Działania lub partnerstw na rzecz rozwoju regionu. W ramach tego kryterium zachowana była również w najwyższym stopniu komplementarność - zastosowanie tego kryterium było dla wnioskodawców ważne i znaczące dla powodzenia projektu. Zdarzały się sytuacje, gdy wokół tego kryterium „zbudowany” był niejako cały projekt.

Na przykład: „Kwestia rozwoju przedsiębiorczości na (terenach wiejskich a szczególnie wśród ludzi młodych została ujęta w Lokalnych Strategiach Rozwoju (LSR) opracowanych przez Lokalne Grupy Działania (LGD), na terenie których będzie prowadzony projekt. Realizacja projektu jest przewidziana na terenie trzech gmin powiatu: Gminy Wiejskiej Głogów należący do LGD „Kraina Łęgów Odrzańskich” oraz Gmin Jerzmanowa i Żukowice należących do LGD „Porozumienie Wzgórz Dalkowskich”. [...] Takie podejście do sformułowania głównego problemu, do rozwiązania którego ma przyczynić się prezentowany projekt, jest zgodne z zasadą empowerment zakładającą udział grupy docelowej w formułowaniu założeń i realizacji projektu. Przedstawiciel beneficjenta (koordynator projektu) uczestniczył w pracach przy tworzeniu Lokalnych Strategii dla obydwu LGD. Na podstawie analizy SWOT zawartej w w/w dokumentach, wyodrębniono następujące problemy:

1. Utrudniony dostęp do wiedzy związanej z prowadzeniem własnej działalności gospodarczej.
2. Brak kompleksowej i spójnej oferty szkoleniowej - doradczej dostarczającej kompendium wiedzy na temat uruchomienia i finansowania własnej działalności gospodarczej.
3. Słabe wykorzystanie nowych technologii, a szczególnie Internetu, jako medium służącego zdobywaniu wiedzy (e-learning) i doświadczenia na zasadzie korzystania z dobrych praktyk i uczestnictwa w forach tematycznych.

[...] Celem głównym projektu jest stworzenie pakietu szkoleniowo-doradczego wspomagającego zakładanie własnej działalności gospodarczej przez młodzież z terenu 3 gmin wiejskich. Wartością dodaną projektu będzie pokazanie Internetu, jako narzędzia służącego do nauki (e-learning) i zdobywania praktyki zawodowej na terenach wiejskich”. (Działanie 6.3.)

Odwołanie się do potrzeb społecznych zgłaszanych do danego stowarzyszenia, czy podczas partnerskich spotkań na linii stowarzyszenia - samorząd - mieszkańcy czyniły wniosek w pełni uzasadnionym. Co więcej, zaproponowane inicjatywy - z wykorzystaniem kryterium doświadczeń współpracy partnerskiej, jako punktu wyjścia do ubiegania się o dofinansowanie forsowanej inicjatywy - służyły takim celom jak podniesienie zdolności do zatrudnienia oraz mobilności

przestrzennej i zawodowej osób zamieszkujących tereny wiejskie, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu członków społeczności lokalnych z terenów wiejskich, czy pobudzanie aktywności mieszkańców obszarów wiejskich na rzecz samoorganizacji i tworzenia lokalnych inicjatyw ukierunkowanych na rozwój edukacji/wyższego wykształcenia. Nie można jednak powiedzieć, że w każdym przypadku zastosowanie omawianego kryterium dało taki pożądany efekt. Raczej przeważały sytuacje, gdy doświadczenie współpracy partnerskiej (w ramach LGD) miało premiować wniosek przez sam fakt, że pojawiła się we wniosku wzmianka na ten temat (przykłady podane poniżej). Z drugiej strony, w porównaniu z kryterium wiązania projektu PO KL z realizowaną lub planową do realizacji inwestycją ze środków innych niż EFS, omawiane kryterium wypadło zdecydowanie korzystniej.

Przykłady:

Umieszone jako ostatnie zdanie w punkcie 3.5. wniosku: „Beneficjent jest członkiem Lokalnej Grupy Działania”. (Działanie 7.3.)

Umieszczony jako akapit w punkcie 3.5. wniosku: „Od początku listopada 2009 roku XXX jest członkiem LGD „XXX” (Działanie 6.3.)

Umieszczony jako odrębny akapit w punkcie 3.5. wniosku: „Stowarzyszenie dla Powiatu również aktywnie działa w Lokalnej Grupie Działania „Partnerstwo XXX”, gdzie jest członkiem Rady LGD oraz przedstawiciel jest przewodniczącym Rady LGD”. (Działanie 9.5.)

Wspomniana komplementarność projektu w ramach PO KL z inwestycjami ze środków EFRR lub FS, słabiej odznaczyła się w składanych wnioskach, w takim sensie, że brak uzasadnienia i pokazania, w jaki sposób ma zachodzić synergia między programami było nagminną praktyką. Być może wnioskodawcy sugerowali się taką samą logiką, jaką przyjęto w Planach działania - wystarczy uwaga, że „kryterium wprowadzono w celu zapewnienia komplementarności operacji finansowych ze źródeł wspólnotowych”. Z drugiej strony, próba skoordynowania działań poprzez wprowadzenie takiego kryterium jak „uczestnicy projektu podejmą subsydiowane zatrudnienie u pracodawcy, który realizował/realizuje lub będzie realizował projekt w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego” nie zostało spełnione przez żadnego wnioskodawcę.

Przykładami traktowania tego kryterium w sposób „niekomplementarny” są:

„Projekt realizowany jest w partnerstwie z Fundacją (...) na obszarze gminy miejskiej Wałbrzych, gdzie aktualnie realizowana jest inwestycja związana z rozbudową infrastruktury społecznej, współfinansowana z EFRR - Budowa AQUAPARKU - RPO Dz. 6.2.” (Poddziałanie 7.2.1.)

„We Wrocławiu realizowano inwestycje związane z infrastrukturą społeczną współfinansowaną z EFRR.” (Poddziałanie 7.2.1.)

W przedstawionych przykładach opis komplementarności kończy się na wskazaniu inwestycji, choć w tym drugim przypadku tylko na sformułowaniu, że w danej miejscowości realizowano jakąś inwestycję finansowaną z EFRR, bez podania nazwy komplementarnego projektu/programu, z którego jest finansowany oraz bez wyjaśnienia, na czym polega komplementarność. Takie sytuacje prowadzą do impasu, bo nie ma możliwości sprawdzenia (na etapie oceny wniosku), czy zachodzi komplementarność.

Omawiane kryterium komplementarności najłatwiej zaznaczyło się w Priorytecie VII (Działanie 7.2.1.), w którym - o ile wspominało się o potencjalności wykorzystania inwestycji finansowanej z EFRR przez szkolenych na technologa robót wykończeniowych bezrobotnych - założone we wnioskach cele mogłyby z powodzeniem zostać zrealizowane bez tego kryterium (oprócz wagi jaką przypisuje się za spełnienie komplementarności, kryterium to nie odgrywało znaczącej roli). W większości przypadków uczestnikom projektu ani nie gwarantuje się odbycia choćby staży w realizowanych inwestycjach, ani nie promuje się idei własnej działalności gospodarczej. Są również takie przypadki, gdy wnioskodawca zaznacza, że uczestnicy projektu będą pochodzić z gminy, na terenie której trwa modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków (ze źródeł EFRR), a sposobem aktywizacji społecznej i zawodowej bezrobotnych będą warsztaty psychologiczne, osobowościowe, profilaktyka uzależnień, doradztwo zawodowe i wycieczka rekreacyjno-integracyjna.

Synergii realizowanych inwestycji z innych źródeł niż EFS z projektami w ramach PO KL nieco częściej można było zaobserwować w przypadku Priorytetu IX, a szczególnie Poddziałania 9.1.1. Jednak i tutaj należy mocno podkreślić, aby wnioskodawcy opisywali, o jakie efekty realizacji inwestycji ze środków innych niż EFS chodzi, w jaki sposób założone kryterium komplementarności miałyby pomóc w realizacji wnoszonego projektu. Do wyjątków należy prezentacja układu synergicznego jak tego przytoczonego na kolejnej stronie.

„W ramach projektu zostanie uruchomione i przez 22 miesiące wspierane będzie funkcjonowanie przedszkola w Ujeździe Górnym dla 50 dzieci. Projekt jest kompatybilny ze współfinansowanym ze środków EFRR w RPO projektu „Modernizacja byłej Szkoły Podstawowej w Ujeździe Górnym pod placówkę przedszkolną” - projekt nt RPDS.07.02.00-02-026.08-00. W ramach tego projektu jest przeprowadzony remont oraz adaptacja do potrzeb placówki przedszkolnej budynku byłej szkoły w Ujeździe Górnym. Zakończenie rzeczowej realizacji projektu zaplanowano na III kwartał 2010 r. Umożliwi to uruchomienie nowego przedszkola od stycznia 2011 r.” (Poddziałanie 9.1.1.)

Kryteria komplementarności bezpośredniej, takie jak odwołanie się do zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL, wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków EFS, wykorzystanie specjalistycznego sprzętu, oprogramowania i nowoczesnych metod terapeutycznych, dostarczonych w ramach SPO RZL, wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1. SPO RZL, nie wymaga szczególnego uzasadniania przez beneficjenta, a ich ujęcie we wnioskach nie wzbudzało zastrzeżeń. Wynika to z samej specyfiki kryteriów, na podstawie których buduje się opis działań podejmowanych w projekcie lub wkomponowuje w treść takiego opisu. Wykorzystanie sprzętu komputerowego w różnego rodzaju przedsięwzięciach (tj. szkoleniach/kursach informatycznych, kursach językowych) pozwala osiągnąć wysoki poziom komplementarności. Z praktycznego punktu widzenia, wykorzystanie już istniejących zasobów technicznych pozwala skoncentrować wnioskodawcy wydatki na inne działania niż zakup laptopów i specjalnego oprogramowania, co zdarza się w sytuacji, gdy kryterium to nie jest uwzględnione w ocenie wniosku (np. w Priorytecie VI i VII).

Charakterystyczne jest niewielkie zainteresowanie wykorzystaniem potencjału, jaki prezentuje kryterium premiujące co najmniej 10% udział w realizacji projektu osób, które zakończyły udział w projektach realizowanych w ramach Działania 6.3 lub 7.3 PO KL. Włączenie do grupy docelowej osób aktywizowanych z obszarów wiejskich jest dobrą praktyką, ale należałoby mieć na uwadze dwie kwestie. Po pierwsze, powinien istnieć przepływ informacji o aktywizowanych grupach między wnioskodawcami (monitoring efektów szkolenia/aktywizowania uczestników projektów powinien trwać dłużej niż kilka dni od zakończenia szkoleń; utworzeniem bazy i monitoringiem powinny zająć się LGD, Kluby Integracji Społecznej, czy Centra Integracji Społecznej, o utworzenie których ubiegają się nierzadko wnioskodawcy). Po drugie, wnioskodawcy deklarowali udział w projekcie wskazanych grup. Deklaracja nie gwarantuje, że takie osoby ostatecznie zostaną objęte wsparciem, dlatego kryterium powinien towarzyszyć właściwy system monitorowania rezultatów projektów, jak również określić potencjał obszaru pod kątem możliwości zrekrutowania danych grup.

Mając na uwadze wszystkie projekty - ocenione, jako komplementarne i niekomplementarne - refleksja nad założonymi kryteriami komplementarności jest pełniejsza. Można bowiem postawić pytanie, czy istnieją wnioski, które nie otrzymały punktów za spełnienie założonego kryterium komplementarności, choć komplementarność w nich występuje? Odpowiedź na to pytanie jest twierdząca, ale należy podkreślić, że jest to przede wszystkim komplementarność geograficzna, czy przedmiotowa. Przykładem jest projekt w ramach Poddziałania 7.2.1., który miał odpowiadać na potrzeby niezatrudnionych, zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu bezrobocia lub bierności zawodowej kobiet i mężczyzn społeczności romskiej z terenu Wałbrzycha. Projekt nie spełniał kryterium komplementarności bezpośredniej, tj. wnioskodawca nie zapewniał wykorzystania metody *coachingu* i *intermentoringu* wypracowanej na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL. Z drugiej strony, wskazał na 30% udział w projekcie osób powyżej 45 roku życia i 30% udział osób niepełnosprawnych (komplementarność środowiskowa; wymienione strategiczne kryteria w Planie działania). Wnioskodawca zaproponował wielowymiarowe wsparcie dla uczestników projektu. Sam projekt miał być realizowany w partnerstwie. Partner projektu miał doświadczenie w realizacji programów aktywizujących zawodowo osoby wykluczone społecznie, w tym Romów (projekty finansowane z Funduszu Pracy, ze środków Phare 2002). Założenia projektu były zgodne z celami strategicznymi SR WD Sfera społeczna, Priorytet I, Działania: 1 (Integracja i wsparcie osób niepełnosprawnych oraz innych grup społecznych pozbawionych możliwości samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie) i 5 (Redukowanie zjawiska ubóstwa ze szczególnym uwzględnieniem obszarów regionu dotkniętych bezrobociem strukturalnym. Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i bezdomności).

„Z uwagi na fakt, że partner projektu (XXX) prowadzi działania na rzecz reintegracji zawodowej, zna specyfikę grupy docelowej (w ramach realizacji robót publicznych zatrudnia często Romów). [...] Osoby te nigdy nie były objęte działaniami, skłaniającymi ich do przyjęcia postawy aktywnej, zwiększającej ich samodzielność na rynku pracy. Wskazały na brak działań skierowanych do Romów posiadających orzeczenia o niepełnosprawności (podwójna dyskryminacja- niepełnosprawność, przynależność etniczną). [...] Projekt kładzie nacisk na kompleksowość wsparcia. Sformułowano cele szczegółowe:

- identyfikacja i diagnoza indywidualnych barier i potrzeb BO (IPD), podniesienie kompetencji psychospołecznych poprzez realizację doradztwa psychologicznego,*
- podniesienie motywacji i umiejętności integracji w zespole poprzez warsztatowe zajęcia grupowe,*
- podniesienie bądź nabycie kompetencji z zakresu komunikacji interpersonalnej poprzez zajęcia grupowe,*
- nabycie podstawowej wiedzy z zakresu praw i obowiązków obywatelskich, prawa pracy przybliżenie zasad działania administracji państwowej poprzez zajęcia -edukacja prawna*

-podniesienie i uzupełnienie wiedzy i umiejętności posługiwania się językiem polskim w mowie i piśmie poprzez organizację zajęć języka polskiego

-nabycie podstawowych umiejętności posługiwania się komputerem jako narzędziem ułatwiającym dostęp do informacji, poszukiwania ofert pracy, poruszania się po portalach rynku pracy, sporządzania cv

-zwiększenie potencjału zawodowego i możliwości uzyskania zatrudnienia przez członków społeczności romskiej poprzez realizację szkoleń zawodowych, doradztwa zawodowego (IPD) i staży

-poprawa dostępu do szkoleń umożliwiających nabycie, podniesienie lub zmianę kwalifikacji i kompetencji zawodowych (niwelowanie barier finansowych-bezpłatne szkolenia, zwiększenie mobilności Romów poprzez zwrot kosztów dojazdów, zwrot kosztów opieki nad dzieckiem lub osobą zależną)

-podniesienie samooceny uczestników, zwiększenie poziomu akceptacji i tolerancji dla Romów poprzez organizację kampanii promocyjno-informacyjnej, m.in. z zakresu równości szans.

[...] Uczestnikami projektu jest 45 Romów (w tym co najmniej 30 kobiet) niezatrudnionych, zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu bezrobocia, przynależności do mniejszości etnicznej, ubóstwa zamieszkałych na terenie Wałbrzycha, w tym co najmniej 14 osób powyżej 45 roku życia- ponad 30% BO- podwójne utrudnienia w dostępie do rynku pracy z uwagi na wiek, często nielegalne zatrudnienie;14 osób niepełnosprawnych - ponad 30% BO- posiadające lekki lub umiarkowany stopień niepełnosprawności”.

Opisany przykład skłania do refleksji nad problemem zawężania pojęciowego komplementarności do komplementarności projektów dofinansowanych ze środków UE, podczas gdy równie wartościowe mogą być powiązania z projektami finansowanymi z innych źródeł (np. inne krajowe środki publiczne, środki prywatne).

Podsumowanie:

- Na poziomie formułowania Dokumentacji konkursowej należy wprowadzić instrukcje wyjaśniającą, jak budować zapisy dotyczące komplementarności we wnioskach o dofinansowanie.
- Komplementarność występuje we wnioskach w dużym stopniu z chęcią otrzymania dodatkowych punktów i zwiększenia szans na otrzymanie dofinansowania. Zdecydowana większość wniosków traktuje kryterium komplementarności powierzchownie. Bardzo często kryterium komplementarności jest wpisane do wniosku bez wyjaśnienia, w jaki sposób będzie realizowana zasada komplementarności, w jaki sposób wnioskowany projekt nawiązuje do inwestycji

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

zrealizowanych/realizowanych ze źródeł EFRR, lub na czym dokładnie ma polegać wykorzystanie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL.

- Kryteria strategiczne dotyczące komplementarności powinny odnosić się nie do samego faktu zaistnienia komplementarności, ale dodatkowych rezultatów, które dzięki niej są osiągnane.
- Stosowane kryteria strategiczne powinny być doprecyzowane, co do rozumienia projektów, z którymi można wykazać komplementarność, sposobu pojmowania komplementarności.
- Wpisane kryteria komplementarności można spotkać w dowolnym miejscu wniosku, w związku z czym powinny istnieć ustalenia odnośnie tego gdzie i jak należy opisywać komplementarność we wniosku o dofinansowanie. Informacja taka powinna znaleźć się na poziomie dokumentacji konkursowej np. w instrukcji pisania wniosku. Nie należy jednak bezwzględnie wymagać od projektodawcy umieszczania informacji dotyczących komplementarności projektu w określonym punkcie wniosku o dofinansowanie. Wymóg taki powinien mieć jedynie charakter miękkiej rekomendacji.
- Kryteria komplementarności geograficznej, środowiskowej zawarte w Planach działania PO KL (choć nie założone jako komplementarne) pozwalają na osiągnięcie celów strategicznych rozwoju regionu Dolnego Śląska. Uzasadnienie wyboru danego obszaru/środowiska, do którego ma być skierowane wsparcie powinno być poprzedzone badaniami i wynikami monitoringu.
- Powinien istnieć przepływ informacji o aktywizowanych grupach, rezultatach projektów/programów między wnioskodawcami (np. utworzeniem bazy i monitoringiem mogłyby zająć się LGD, Kluby Integracji Społecznej, czy Centra Integracji Społecznej). Wnioskodawcy nie powinni jedynie deklarować udziału w projekcie wskazanych grup docelowych (kryteria strategiczne). Deklaracja nie gwarantuje, że takie osoby ostatecznie zostaną objęte wsparciem, dlatego kryterium powinien towarzyszyć właściwy system monitorowania rezultatów projektów.
- Monitoring projektów komplementarnych powinien być prowadzony między innymi w celu wytypowania kryteriów strategicznych, których realizacji w projekcie nie podejmuje się żaden projektodawca. Kryteria te bowiem „zabierają” punkty kryteriom, które byłyby faktycznie wykazywane na poziomie wniosków o dofinansowanie i realizowane w praktyce.
- Komplementarność bezpośrednia nie powinna być osiągana przez odwołanie się wyłącznie do innych projektów dofinansowanych ze środków UE. Kompleksowe połączenia, sieci wzajemnego uzupełniania i wynikania, tworzone dla zintegrowania rozwoju regionu powinny być gwarantowane przez powiązanie działań w ramach PO KL z projektami finansowanymi również z innych źródeł niż wspólnotowe (np. inne krajowe środki publiczne, środki prywatne).
- Kryteria komplementarności bezpośredniej, takie jak wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków EFS, wykorzystanie specjalistycznego sprzętu, oprogramowania i nowoczesnych metod

terapeutycznych, dostarczonych w ramach SPO RZL, wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1. SPO RZL, są dobrą praktyką pozwalającą osiągnąć wysoki poziom synergii działań w ramach środków wspólnotowych. Na uwadze należy mieć fakt, że kryterium wykorzystania centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1 SPO RZL nie zostało spełnione przez żadnego wnioskodawcę w 2010 roku, choć wnioski zostały uznane za komplementarne przez odwołanie się do współpracy w ramach LGD. Należy zastanowić się nad wagą poszczególnych kryteriów strategicznych (zagrożeniem a nie dobrą praktyką może być dyskryminowanie tych wnioskodawców, którzy rozwijają się w dłuższej perspektywie, posiadają odpowiednie zasoby, ale nie są powiązani z LGD). Należy zastanowić się nad rezygnacją w określonych przypadkach z tego kryterium na rzecz kryterium realizacji celów Lokalnej Strategii Rozwoju.

4.5. Studium przypadku wybranych województw

4.5.1. Studium przypadku województwa mazowieckiego.

Na poziomie Planów działania (punkt G) w ramach poszczególnych Priorytetów PO KL IP województwa mazowieckiego wskazywała na rozwiązanie instytucjonalno-systemowe mające zapewnić komplementarność⁵⁷ takie jak powołanie Regionalnej Grupy Sterującej Ewaluacją Województwa Mazowieckiego. Celem działania Grupy miało być zachowanie zasady partnerstwa oraz koordynacji procesu ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007 -2013 oraz komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 - 2013 w województwie mazowieckim. Wśród zadań ww. grupy wskazano przeprowadzanie analiz i oceny komplementarności wsparcia udzielanego w ramach dostępnych w regionie funduszy strukturalnych oraz formułowanie rekomendacji dotyczących spójności działań prowadzonych w ramach programów operacyjnych w celu osiągnięcia strategicznych celów społeczno-gospodarczych regionu. Efektem działań grupy miało być wypracowanie mechanizmów służących zapewnieniu komplementarności wsparcia udzielanego dostępnych w regionie funduszy UE. Takie działania pozwalają na wybór i dofinansowanie tych projektów, które wykazują spójność i powiązanie z innymi projektami, realizowanymi dzięki środkom z różnych funduszy UE⁵⁸. W ramach tej grupy powołany został Zespół roboczy ds. komplementarności programów operacyjnych

⁵⁷ Dane przytoczone na podstawie Planów działania za lata 2009/ 2010 dla wszystkich czterech Priorytetów komponentu regionalnego PO KL.

⁵⁸ Na podstawie zapisu w Planie działania - punkt G

współfinansowanych z Funduszy strukturalnych w województwie mazowieckim, jednak jego działalność została uaktywniona dopiero po sporządzeniu raportu dotyczącego komplementarności. Na obecnym etapie kładzie on nacisk na monitorowanie działań komplementarnych na poziomie projektów i ich ocenę.

Działania ww. grupy są podobne w zamyśle do działań prowadzonych w województwie dolnośląskim w ramach Podgrupy do Spraw Koordynacji i Komplementarności i działającej w jej ramach Grupy Roboczej ds. monitoringu, z tymże w województwie dolnośląskim zespoły te w większym stopniu pełniły funkcję, do jakiej zostały powołane. Rzeczywiste działania Zespołu roboczy ds. komplementarności w województwie mazowieckim są podejmowane dopiero obecnie.

W województwie mazowieckim, podobnie jak w województwie dolnośląskim, komplementarność była zapewniana głównie poprzez zastosowanie kryteriów strategicznych w ramach 4 Priorytetów komponentu regionalnego PO KL.

W ramach komponentu regionalnego PO KL zostały zastosowane kryteria zapewniające komplementarność bezpośrednią⁵⁹ odnoszące się do poprzedniego okresu programowania w tym dokonań PIW EQUAL oraz SPO RZL/ EFS 2004-2006. Jeśli chodzi o poprzedni okres programowania IP odwoływała się również do wykorzystania sprzętu ICT, centrów kształcenia na odległość na wsiach oraz specjalistycznych stanowisk do przeprowadzania zewnętrznych egzaminów zawodowych (utworzonych w ramach EFS w poprzednim okresie programowania).

- a. *Projekt zapewnia wykorzystanie modelu aktywizacji środowisk lokalnych wypracowanego na podstawie walidowanych rezultatów PIW EQUAL. (Kryteria strategiczne - Poddziałanie 6.3, rok 2010, Działanie 7.3, rok 2010, 2011, Działanie 9.5 - rok 2011)*
- b. *Projekt zakłada wdrożenie modelu wsparcia adaptacyjności przedsiębiorstw do zmian strukturalnych w gospodarce wypracowanego i zwalidowanego, jako rezultat EQUAL. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 8.1.2, rok 2011)*
- c. *Projekt zapewnia wykorzystanie modelu usług asystenckich w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, wypracowanego na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL (Kryterium strategiczne - Działania 7.3, rok 2010)*
- d. *Projekt zakłada wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2004-2006. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie - 9.1.2 rok 2009, rok 2010)*

⁵⁹ Na podstawie Planów działania na lata 2009/2010/2011

- e. *Projekt zakłada wykorzystanie specjalistycznych stanowisk do przeprowadzania zewnętrznych egzaminów zawodowych zakupionych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2004-2006. (Kryterium strategiczne - Działania 9.2 i 9.3, rok 2010)*
- f. *Projekt zakłada wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1 SPO Rozwój Zasobów Ludzkich 2004-2006. (Kryterium strategiczne - Działanie 9.5, rok 2010, 2011)*

W roku 2010 IP zamieściło w Planie działania kryteria strategiczne wspierające inicjatywy lokalne na obszarach wiejskich w brzmieniu: *Beneficjent jest podmiotem posiadającym doświadczenie we współpracy w ramach LGD lub partnerstw na rzecz rozwoju.* (Kryterium strategiczne - Działanie 6.3, 7.3, 9.5 rok 2010)

Kolejny typ kryteriów zapewniających komplementarność bezpośrednią odnosi się do działań/ inwestycji zrealizowanych/ planowanych do realizacji w ramach EFRR i FS. W Planach działań na lata 2009-2011 widoczne jest dążenie IP do jak największego uszczegółowienia tego typu kryteriów strategicznych. Dobrym kierunkiem są zapisy zawarte w punktach e. do g. odwołujące się do konkretnych działań w ramach RPO. W roku 2010 pojawił się zapis wyjaśniający, że przez planowane inwestycje należy rozumieć, jako „inwestycje, w przypadku których na dzień składania wniosku o dofinansowanie beneficjent dysponuje oficjalnym stanowiskiem Instytucji przyznającej dofinansowanie, o którym mowa w kryterium, o zakwalifikowaniu inwestycji do otrzymania dofinansowania”.

- a. *Projekt jest skierowany do mieszkańców gminy, na terenie której już zrealizowano lub aktualnie realizowana jest inwestycja związana z rozbudową infrastruktury społecznej, współfinansowana z EFRR lub FS. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 7.2.1, rok 2010)*
- b. *Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi, realizowanymi bądź planowanymi do realizacji współfinansowanymi ze środków EFRR lub FS (jako planowane, należy traktować inwestycje, w przypadku których na dzień składania wniosku o dofinansowanie beneficjent dysponuje oficjalnym stanowiskiem Instytucji przyznającej dofinansowanie o którym mowa w kryterium, o zakwalifikowaniu inwestycji do otrzymania dofinansowania); (Kryterium strategiczne - Poddziałaniu 7.2.2, rok 2010)*
- c. *Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi, realizowanymi bądź planowanymi do realizacji finansowanymi ze źródeł innych niż Europejski Fundusz Społeczny (jako planowane, należy traktować inwestycje w przypadku których na dzień składania wniosku o dofinansowanie beneficjent dysponuje oficjalnym stanowiskiem Instytucji przyznającej dofinansowanie, o którym mowa w kryterium,*

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- o zakwalifikowaniu inwestycji do otrzymania dofinansowania).* (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 9.1.1 i 9.1.2, rok 2010)
- d. *Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi, realizowanymi bądź planowanymi do realizacji finansowanymi z programu RPO lub PO IG (jako planowane, należy traktować inwestycje w przypadku których na dzień składania dofinansowanie beneficjent dysponuje oficjalnym stanowiskiem Instytucji przyznającej dofinansowanie o którym mowa w kryterium, o zakwalifikowaniu inwestycji do otrzymania dofinansowania)*”._(Kryteria strategiczne - Poddziałania 8.1.1 i 8.2.1 2010, Poddziałanie 8.2.1, rok 2011)
- e. *Projekt powiązany z przedsięwzięciami infrastrukturalnymi realizowanymi w ramach RPO WM (np. w ramach Działań 5.2, 7.3 RPO WM) - (Kryterium strategiczne -Poddziałanie 7.2.2, rok 2011)*
- f. *Minimum 50% uczestników projektu jest szkolonych w tematyce związanej z inwestycją realizowaną bądź planowaną do realizacji na terenie województwa mazowieckiego w ramach Poddziałania 1.5 lub Działania 2.3 Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 8.1.1, rok 2011)*
- g. *Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi, realizowanymi bądź planowanymi do realizacji finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny, np. Dz. 7.2 RPO WM (jako planowane, należy traktować inwestycje, w przypadku których na dzień składania wniosku o dofinansowanie beneficjent dysponuje oficjalnym stanowiskiem Instytucji przyznającej dofinansowanie o którym mowa w kryterium, o zakwalifikowaniu inwestycji do otrzymania dofinansowania).* (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 9.11, 9.1.2, 9.2, rok 2011)

Warto w tym miejscu wspomnieć o kryterium strategicznym zastosowanym przez IP dotyczącym *cross-financingu* w brzmieniu *Grupę docelową w projekcie, w co najmniej 5% stanowią osoby niepełnosprawne oraz projekt przewiduje wsparcie polegające na dostosowaniu infrastruktury (w ramach cross-financingu) do szczególnych potrzeb osób niepełnosprawnych w celu ułatwienia im dostępu do oferowanego wsparcia.* (Kryterium strategiczne w ramach Poddziałania 6.1.1, rok 2011). Premiowanie tego typu rozwiązania może dodatkowo zachęcić projektodawców do jego stosowania.

Przedstawiciele IP województwa mazowieckiego biorący udział w wywiadach pogłębionych zwrócili uwagę na kilka podstawowych kwestii jeżeli chodzi o wdrażanie zasady komplementarności:

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Do tej pory w województwie komplementarność była wdrażana głównie poprzez istnienie kryteriów strategicznych zapewniających komplementarność bezpośrednią, wybór kryteriów w dużej mierze był podyktowany sugestiami ze strony IZ.
- W ramach Regionalnej Grupy Sterującej Ewaluacją został powołany Zespół Roboczy d.s. komplementarności, jednak brakowało rzeczywistych efektów prowadzonych przez niego działań. Na podstawie przeprowadzonych badań i rekomendacji⁶⁰ do działania tej komórki zostały wprowadzone zmiany.
- W opinii pracownika IP przesunięcie realizacji RPO w województwie mazowieckim spowodowało, że projekty miękkie są oderwane od tego, co się dzieje w infrastrukturze.
- Wprowadzenie kryteriów, wskazujących w sposób ogólnikowy komplementarność pomiędzy ww. programami, może powodować trudności interpretacyjne i problemy podczas oceny wniosków o dofinansowanie projektów.
- Jeżeli chodzi o komplementarność wewnątrz funduszową to w opinii respondentów⁶¹ z założenia jest ona powiązana z konkretnym uczestnikiem projektu.

„komplementarność byłaby tak naprawdę związana z uczestnikiem projektu i to byłoby trudno zrobić systemowo, bo tak naprawdę chyba taką odpowiedzią na to byłyby projekty i programy, o których mówi się w perspektywie przyszłej, bo teraz tak naprawdę musielibyśmy albo zrobić projekty systemowe, w ramach trzech priorytetów, które by tam się rozkładały w kolejnych latach i obejmowały tego jednego uczestnika”⁶².

- Wśród rozwiązań pozwalających stosować komplementarność w obecnym okresie programowania pojawił się pomysł, aby koncentrować konkursy tematycznie i geograficznie⁶³, przy czym kluczowe jest tutaj w opinii pracownika IP zdiagnozowanie zapotrzebowania w branży, grupie w odniesieniu do danego powiatu, regionu.
- W regionie nie były do tej pory prowadzone działania monitorujące komplementarność, pozwalające określić efektywność wprowadzonych kryteriów strategicznych. W opinii

⁶⁰ Dot. raportu pn. „Komplementarność wsparcia w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013 w województwie mazowieckim”

⁶¹ Przedstawiciele IP woj. mazowieckiego

⁶² Cytat z wywiadu pogłębionego IDI z przedstawicielem IP.

⁶³ Chodzi o konkursy dedykowane

pracowników IP baza projektów zapewniających komplementarność w największym stopniu weryfikowałaby skuteczność wypracowanych kryteriów strategicznych.

- W opinii przedstawicieli IP komplementarność musi być rozważana głównie w powiązaniu z trwałością efektów prowadzonych działań, opinia taka pojawiała się również podczas wywiadów eksperckich oraz wywiadów z członkami KOP.
- Istotne jest skoordynowanie działań jeśli chodzi o wdrażanie poszczególnych programów już na początku okresu programowania.
- Istotne są spotkania i stała wymiana doświadczeń pomiędzy jednostkami odpowiedzialnymi za wdrażanie różnych programów operacyjnych w formie grup roboczych pozwalających na rzeczywistą wymianę informacji na temat działań wdrażanych w ramach różnych Programów Operacyjnych.
- W opinii pracowników IP jednostki odpowiedzialne za wdrażanie poszczególnych programów nie orientują się w potencjalnych możliwościach, działaniach, harmonogramach realizowanych w innych Programach Operacyjnych, brakuje wymiany takich informacji, brakuje też wiedzy w jaki sposób można byłoby powiązać i ukierunkować wsparcie realizowane w ramach różnych Programów Operacyjnych celem spełnienia celów strategicznych i zapotrzebowania w województwie⁶⁴.
- Najmniejsza wymiana doświadczeń występuje pomiędzy jednostkami odpowiedzialnymi za programy wdrażane centralnie i jednostkami wdrażającymi programy/ komponenty regionalne.
- Istotna w procesie zapewnienia komplementarności jest realizacja projektów systemowych, w których istnieje możliwość bezpośredniego synergii pomiędzy różnymi Priorytetami oraz Programami.
- W ramach Priorytetu IX za mało jest odczuwalna komplementarność pomiędzy z Priorytetem III wdrażanym na poziomie centralnym.
- Ważne jest powiązanie komplementarności z trwałością prowadzonych działań.

⁶⁴ Wniosek płynący z badań ewaluacyjnych pn . „Komplementarność wsparcia w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013 w województwie mazowieckim”

„W tym roku staraliśmy się kłaść nacisk na trwałość przedsięwzięć, żeby beneficjent, który otrzymał dofinansowanie na projekt trwający 24 miesiące, jeszcze rok później na przykład realizował ten projekt. Uważam, że to dałoby nam ten zamierzony efekt, że nie kończyłoby się wraz dofinansowaniem działanie tego projektu, tylko trwałoby to dłużej. To jest taka dla mnie, nie wiem na ile, rygorystycznie pojęta komplementarność, ale haczącą o trwałość i oto nam chodzi⁶⁵.”

Jednym z elementów zapewnienia komplementarności w województwie mazowieckim było przeprowadzenie w drugiej połowie roku 2010 badań i opracowanie raportu pn. „Komplementarność wsparcia w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013 w województwie mazowieckim”. Istotne z punktu widzenia prowadzonych badań są następujące wnioski i rekomendacje zawarte w tymże opracowaniu:

- a. Jedną z głównych barier realizacji projektów komplementarnych może być konkursowy tryb wyboru projektów i związana z nim idea oceniania każdego projektu samodzielnie i pojedynczo (zarówno jeżeli chodzi o porównanie z innymi projektami, jak i ocenę szerszego kontekstu w układzie dynamicznym a nie jako dane i niezmiennie otoczenie). Rozwiązaniem rokującym nadzieje na przyszłość w tym zakresie są nabory i ocena całych portfeli powiązanych projektów zamiast pojedynczych przedsięwzięć.
- b. Możliwości zapewniania komplementarności na obecnym etapie wdrażania funkcjonujących w ramach NSRO programów są już mocno zawężone. Wynika to ze stanu zaawansowania programów, ale przede wszystkim pewnych rozstrzygnięć strategicznych i systemowych poczynionych na etapie programowania i w zasadzie niemożliwych do zmiany na obecnym etapie, więc stanowiących istotne ograniczenie.

4.5.2. Studium przypadku województwa wielkopolskiego

Na poziomie Planów działania w ramach poszczególnych priorytetów PO KL IP województwa wielkopolskiego wskazywała następujące typy rozwiązań mające zapewnić komplementarność na poziomie systemowym:

- 1) Istnienie Podkomitetu Monitorującego PO KL, który jest odpowiedzialny za zapewnienie komplementarności procesu wdrażania Priorytetów PO KL na terenie województwa z działaniami realizowanymi w ramach innych programów współfinansowanych z funduszy strukturalnych. W skład PKM PO KL wchodzi przedstawiciele Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, Wojewódzkiej Komisji Dialogu

⁶⁵ Cytat z wywiadu pogłębionego IDI z przedstawicielem IP woj. mazowieckiego

Spolecznego, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu, Kuratorium Oświaty w Poznaniu, Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu, Regionalnych Ośrodków Europejskiego Funduszu Społecznego, Organizacji Pozarządowych, Środowiska Akademicko-Naukowego oraz przedstawiciele Gmin i Powiatów, a także w charakterze obserwatorów przedstawiciele Komisji Europejskiej, Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

- 2) Funkcjonowanie Regionalnej Grupy Sterującej Ewaluacją oraz Regionalnej Informacyjnej Grupy Roboczej, których spotkania odbywają się cyklicznie i zapewniają sprawny przepływ informacji oraz wymianę doświadczeń. W skład powyższych Grup wchodzi przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu, Regionalnych Ośrodków Europejskiego Funduszu Społecznego, Regionalnego Centrum Informacji Europejskiej - Wielkopolskiego Punktu Informacyjnego Europe Direct, Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu, Konwentu Dyrektorów Powiatowych Urzędów Pracy Województwa Wielkopolskiego. Rekomendacje wypracowane na spotkaniach powyższych Grup każdorazowo są brane pod uwagę i uwzględniane przy tworzeniu Planów działania.

W Planach działania zostały zastosowane kryteria strategiczne (stosujące komplementarność bezpośrednią). Podobnie jak w województwie mazowieckim i dolnośląskim odnosiły się one przede wszystkim do osiągnięć poprzedniego okresu programowania w ramach PIW EQUAL i SPO RZL.

- a. *Projekt zapewnia wykorzystanie modelu aktywizacji środowisk lokalnych wypracowanego na podstawie zwalidowanych rezultatów Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL. (Kryterium strategiczne - Działanie 6.3 rok 2010)*
- b. *Projekt zapewni wykorzystanie metody aktywizacji długotrwale bezrobotnych w środowisku lokalnym lub modelowych programów walidowanych rezultatów PIW EQUAL - (Kryterium strategiczne - Działanie 6.3 rok 2009)*
- c. *Projekt zapewnia wykorzystanie modeli przedsiębiorstw społecznych, wypracowanych na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 7.2.2 lata 2009, 2010, 2011)*
- d. *Projekt zapewnia wykorzystanie rozwiązań ułatwiających godzenie życia zawodowego i rodzinnego wypracowanych na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 8.1.1 rok 2009)*

- e. *Projekt zapewnia wykorzystanie zwalidowanej w ramach PIW EQUAL metody zwiększania dostępności kształcenia osób o specjalnych potrzebach, w szczególności osób niepełnosprawnych. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 9.1.2, rok 2010)*
- f. *Projekt zapewnia wykorzystanie modelu aktywizacji środowisk lokalnych wypracowanego na podstawie walidowanych rezultatów Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL. (Kryterium strategiczne - Działanie 9.5 rok 2009)*
- g. *Projekt zapewnia wykorzystanie metody zwiększania dostępności kształcenia osób o specjalnych potrzebach, w szczególności osób niepełnosprawnych, wypracowanych na podstawie walidowanych rezultatów PIW EQUAL. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 9.1.2, rok 2011)*
- a. *Kryterium strategiczne: Projekt zakłada wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2004-2006. (Kryterium strategiczne - Działanie 9.4 rok 2010, Działanie 9.2 rok 2009)*

IP PO KL w województwie wielkopolskim zastosowała tylko w jednym przypadku kryterium związane z LGD w ramach Działania 6.3 w roku 2009 w brzmieniu: *Beneficjent lub jego partnerzy w projekcie są podmiotami posiadającymi doświadczenie we współpracy w ramach LGD lub partnerstwa na rzecz rozwoju.*

Najwięcej kryteriów zapewniających komplementarność bezpośrednią odnosiło się do dokonań w ramach EFRR i FS. Przy kryterium strategicznym „Projekt jest komplementarny z konkretnym projektem lub projektami współfinansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny” w roku 2010 pojawił się dodatkowy zapis „należy podać główne założenia oraz zaplanowane do osiągnięcia rezultaty dotyczące projektu komplementarnego.”

- b. *Rezultatem projektu będzie zatrudnienie bądź objęcie aktywizacją w formie stażu, praktyki zawodowej bądź wolontariatu przez podmiot, który uzyskał dofinansowanie ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny (EFS) lub przy realizacji inwestycji, dofinansowanych ze źródeł wspólnotowych innych niż EFS. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 6.1.1 rok 2010)*
- c. *Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 6.1.1, 8.2.1 rok 2009)*
- a. *Projekt jest skierowany do mieszkańców gminy, na terenie której już zrealizowano lub aktualnie realizowana jest inwestycja związana z rozbudową infrastruktury społecznej, współfinansowana z EFRR lub FS. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 7.2.1 rok 2010)*

- b. *Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny. (Kryteria strategiczne - Poddziałanie 7.2.1 rok 2009 Działanie 9.1.1, 9.1.2, 9.2, 9.4 rok 2009)*
- c. *Projekt jest komplementarny z konkretnym projektem lub projektami współfinansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny (należy podać główne założenia oraz zaplanowane do osiągnięcia rezultaty dotyczące projektu komplementarnego). (kryteria strategiczne - Poddziałanie 7.2.2, 8.1.1 i 8.2.1, 9.1.2 rok 2010, Poddziałanie 9.1.2 rok 2011)*
- d. *Projekt jest skierowany do mieszkańców gminy, na terenie której już zrealizowano lub aktualnie realizowana jest inwestycja związana z rozbudową infrastruktury społecznej w ramach programu rewitalizacji, współfinansowanego z EFRR lub FS. (Kryterium strategiczne - Poddziałanie 7.2.2, rok 2011)*

W Planie działań dla Priorytetu VII pojawiło się również kryterium premiujące konkretne dokonania z komponentu regionalnego PO KL w ramach Poddziałania 7.2.2. w brzmieniu:

Projekt zakłada wsparcie istniejącego ośrodka wsparcia ekonomii społecznej, utworzonego z wykorzystaniem środków UE, w szczególności środków EFS w ramach Poddziałania 7.2.2 PO KL, którego działalność jest zgodna z 1 typem wsparcia w ramach Poddziałania 7.2.2.

Należy podkreślić, że w roku 2011 zmniejszyła się znacząco liczba kryteriów strategicznych zapewniających komplementarność. Największa liczba kryteriów była dostępna w Planach działań w roku 2010. Widoczna jest tendencja, że czym mniejszy nacisk ze strony MRR, tym mniejsza chęć do podkreślania przy pomocy kryteriów wagi komplementarności ze strony IP PO KL w woj. wielkopolskim.

Z opinii pracowników IP PO KL wynika, że na poziomie województwa wielkopolskiego podobnie jak województwo mazowieckie wdrażała zasadę komplementarności głównie poprzez kryteria strategiczne, korzystając w tym zakresie z sugestii IZ PO KL. W trakcie wywiadów pogłębionych pracownicy IP mówiąc o genezie wprowadzonych rozwiązań odwoływali się przede wszystkim do zaleceń stosowanych ze strony MRR. Konieczność kładzenia nacisku na stosowanie zasady pojawiła się w roku 2009. Pracownicy IP PO KL uważają, że zastosowanie zasady komplementarności zeszło obecnie na dalszy plan w związku z naciskiem MRR na realizację wskaźników. Opinia ta potwierdziła się również podczas wywiadów prowadzonych w województwie mazowieckim. Na poziomie województwa działania komplementarne nie są w żaden sposób monitorowane.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wśród rozwiązań na poziomie systemowym pracownicy wskazywali na obrady PKM PO KL, ale trudno im było zweryfikować, czy podczas spotkań były poruszane zagadnienia związane z komplementarnością. Ponadto w regionie funkcjonuje Regionalna Grupa Sterująca Ewaluacją oraz Regionalna Informacyjna Grupa Robocza, których spotkania odbywają się cyklicznie i zapewniają sprawny przepływ informacji oraz wymianę doświadczeń. Grupy te stanowią jednak głównie niewykorzystany potencjał, jeśli chodzi o dyskusję wokół zagadnień związanych z komplementarnością.

Przedstawiciele IP mówili o potrzebie spotkań organizowanych przez IZ PO KL, spotkania jako wymiana doświadczeń między poszczególnymi IP PO KL (również w zakresie stosowania działań komplementarnych), a także pozyskiwania informacji o programach wdrażanych centralnie.

Jakiegolwiek zmiany i dodatkowe działania, które miałyby usprawnić, ukierunkować wdrażanie projektów komplementarnych na obecnym etapie programowania są według pracowników IP PO KL niecelowe i mało realne, natomiast warto byłoby zastanowić się nad nimi w kolejnym okresie programowania.

Podsumowanie:

- W województwach mazowieckim i wielkopolskim nie wprowadzono odmiennych, dodatkowych rozwiązań na poziomie instytucjonalno-systemowym, które pomogły bardziej efektywnie planować i wdrażać komplementarność na poziomie projektów.
- Głównym motorem dla zaistnienia komplementarności w objętych badaniem województwach jest stosowanie kryteriów strategicznych.
- Z pewnością godna polecenia jest (zaobserwowana również w województwie dolnośląskim) tendencja do jak największego doprecyzowania i wyjaśnienia kryteriów strategicznych zapewniających komplementarność na poziomie projektów.
- W objętych badaniem województwach brakuje pełnego monitoringu prowadzonych działań. W województwie mazowieckim takie działania zostały obecnie zaplanowane.
- Komplementarność jest traktowana jako coś z góry narzuconego (przez IZ), niewygodnego i trudnego do rozpoznania, przy czym takie podejście stanowi barierę na poziomie instytucjonalnym i prowadzi do zaniedbań w tej sferze.
- Poszczególne IP cechuje pewna różnorodność ale również spójność w podejściu do zagadnienia, w każdym z województw głównym motorem dla zapewnienia

komplementarności jest stosowanie kryteriów strategicznych, przy czym w województwie dolnośląskim za najlepiej funkcjonujące możemy uznać mechanizmy instytucjonalne (pozostałych województwach zabrakło rzeczywistego działania grup powołanych celem spełnienia zasady komplementarności).

- W każdym z województw sygnalizowano brak skomunikowania pomiędzy PO wdrażanymi na poziomie centralnym a PO/ komponentem wdrażanymi regionalnie.

4.6. Podsumowanie i wnioski końcowe z prowadzonych badań

Głównym celem prowadzonego badania była ocena stanu i perspektyw komplementarności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie dolnośląskim z innymi programami UE realizowanymi w tym województwie.

Na podstawie wyników badania możemy podjąć następujące wnioski:

- ➔ Na podstawie analiz dokumentów możemy powiedzieć, że największe potencjalne zależności, jeśli chodzi o komponent regionalny PO KL istnieją z RPO WD.
- ➔ Najwięcej możliwych potencjalnych połączeń pomiędzy komponentem regionalnym PO KL i RPO WD istnieje w sferze przedsiębiorczości, nauki, badań i innowacji oraz w sferze edukacyjnej.
- ➔ Zapisy dokumentów programowych (Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013; Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL na lata 2007-2013) odnośnie komplementarności są na dużym poziomie ogólności w związku z czym występuje trudność z operacjonalizacją zagadnienia i przełożeniem go na poziom regionu. Warto byłoby zastanowić się (biorąc pod uwagę przyszłą perspektywę programowania) nad przeniesieniem programowania na poziom regionalny, co dawałoby możliwość wypracowania operacyjnej spójności pomiędzy programami wdrażanymi regionalnie. Na obecnym etapie programowania możliwe jest jedynie poszukiwanie obszarów nie tylko potencjalnie komplementarnych, ale też komplementarności możliwej do spełnienia (biorąc pod uwagę stan zaawansowania wdrażania programów i harmonogramy realizacji poszczególnych zadań).
- ➔ W województwie dolnośląskim komplementarność była zapewniana głównie poprzez zastosowanie kryteriów strategicznych w ramach 4 Priorytetów komponentu regionalnego PO KL, a także poprzez projekty systemowe realizowane w ramach Priorytetu IX.

- ⇒ Komplementarność mogła być potencjalnie zapewniona przez istnienie mechanizmów instytucjonalnych, jednak nie wszystkie z nich są w pełni zaangażowane, jeśli chodzi o dyskusje wokół zagadnień związanych z komplementarnością.
- ⇒ Skuteczność mechanizmów zapewniających komplementarność można rozważać na dwóch poziomach potencjału zastosowanych mechanizmów i rzeczywistego ich wykorzystania.
- ⇒ Wszystkie mechanizmy przytoczone na poziomie niniejszych badań mogą być skuteczne przy spełnieniu pewnych warunków i wykorzystaniu ich na konkretnych etapach całego procesu.
 - a. **Dolnośląska Rada Gospodarcza/ Zespół Monitorujący DSI** - gremia są najbardziej potrzebne na wstępnym etapie programowania ich opinia jest cenna jeśli chodzi o tworzenie dokumentów strategicznych, programów operacyjnych i rozwiązań instytucjonalnych. Warto byłoby zastanowić się nad ich realnym wykorzystaniem w kolejnym okresie programowania, przy czym zmiany wymaga system administrowania tych grup.
 - b. **Podkomitet Monitorujący PO KL** - powinien zostać wykorzystany potencjał Grup Roboczych funkcjonujących przy PKM.
 - c. **Grupy robocze (ds. komplementarności)** - wskazane jest uczestnictwo jak najszerszego grona przedstawicieli jednostek odpowiedzialnych za regionalne wdrażanie i programowanie (IP/IP2 PO KL, IZ RPO WD, PROW, EWT). Grupy te powinny być w posiadaniu pełnej informacji na temat projektów wdrażanych centralnie mających znaczenie dla woj. dolnośląskiego.
 - d. **Kryteria wyboru projektów** - skuteczność kryteriów jest warunkowana głównie przez zapisy w nich zawarte - w zapisach należałoby zejść na niższy poziom szczegółowości, dodatkowo wprowadzić kryteria komplementarności geograficznej i przedmiotowej.
 - e. **Projekty systemowe** - skuteczność projektów systemowych jest obecnie największa, ponieważ z założenie spełniają one kryterium komplementarności i rzeczywiście wdrażają ta zasadę.
- ⇒ Na poziomie instytucjonalnym wewnątrz jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie PO KL, RPO WD, PROW, EWT w województwie dolnośląskim istnieje system komunikowania i podjęcie próby dialogu celem wskazania pewnych obszarów komplementarności. Jednak instytucjom wdrażającym brakuje realnych możliwości współdziałania m.in. ze względu na stan wdrażania poszczególnych programów, różne harmonogramy działań i odmienny system wskaźników.
- ⇒ **Należy wykorzystać potencjał już istniejących grup roboczych do dyskusji nt. komplementarności np. grup roboczych przy KM i PKM.**
- ⇒ **Konstruując kryteria strategiczne IP powinna przede wszystkim dążyć do:**

- a. Jak największej precyzji w ich formułowaniu (w tym ujednolicenia zapisów dotyczących stopnia zaawansowania, jaki ma mieć projekt rozpatrywany, jako komplementarny).
 - b. Przyznawanie punktów nie może występować na podstawie samego wskazania projektu/ działania, jako komplementarnego (warto wymagać od projektodawców aby wykazywali faktyczne powiązania z realizowanym projektem).
 - c. Należałoby zastanowić się nad stosowaniem kryteriów stosujących komplementarność geograficzną i przedmiotową, kryteria te nie muszą być jednak z nazwy komplementarne ważne, aby odnosiły się do realizacji wcześniejszych celów i założeń.
 - d. Pożądane jest premiowanie tych beneficjentów, którzy deklarują ponowne wykorzystanie metod pracy, schematów postępowania, kompetencji pracowników (premiowanie doświadczenia).
- ⇒ Obecnie komplementarność występuje we wnioskach w dużym stopniu z chęcią otrzymania dodatkowych punktów i zwiększenia szans na otrzymanie dofinansowania. Dobre kryteria komplementarności powinny odnosić się nie do samego faktu zaistnienia komplementarności, ale dodatkowych rezultatów, które dzięki niej są osiągnane. Zdecydowana większość wniosków traktuje kryterium komplementarności powierzchownie, jako „podbicie wniosku”. Bardzo często kryterium komplementarności jest wpisane do wniosku bez wyjaśnienia, w jaki sposób będzie realizowana zasada komplementarności, w jaki sposób wnioskowany projekt nawiązuje do inwestycji zrealizowanych/realizowanych ze źródeł EFRR, lub na czym dokładnie ma polegać wykorzystanie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL.
- ⇒ Wpisane kryteria komplementarności można spotkać w dowolnym miejscu wniosku, w związku, z czym powinny istnieć ustalenia odnośnie tego gdzie i jak należy opisywać komplementarność we wniosku o dofinansowanie. Należałoby wskazać w dokumentacji konkursowej, w jakim miejscu projektodawcy powinni wpisywać informacje o spełnieniu zasady, jednak rekomendacja ta powinna mieć charakter „miękkiej”.
- ⇒ Kryteria komplementarności geograficznej, przedmiotowej zawarte w Planach działania POKL (choć nie założone jako komplementarne) pozwalają na osiągnięcie celów strategicznych rozwoju regionu Dolnego Śląska. Skierowanie wsparcia na tereny, w których średnioroczna stopa bezrobocia w 2009 roku przekroczyła 150% średniorocznej stopy bezrobocia w województwie dolnośląskim jest bardziej funkcjonalnym kryterium, niż wskazanie konkretnych powiatów. Uzasadnienie wyboru danego obszaru/środowiska, do którego ma być skierowane wsparcie powinno być poprzedzone badaniami i analizami.

- Kryteria komplementarności bezpośredniej, takie jak wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków EFS, wykorzystanie specjalistycznego sprzętu, oprogramowania i nowoczesnych metod terapeutycznych, dostarczonych w ramach SPO RZL, wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1. SPO RZL, są dobrą praktyką pozwalającą osiągnąć wysoki poziom synergii działań w ramach środków wspólnotowych. Na uwadze należy mieć fakt, że kryterium wykorzystania centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1 SPO RZL nie zostało spełnione przez żadnego wnioskodawcę w 2010 roku, choć wnioski zostały uznane za komplementarne przez odwołanie się do współpracy w ramach LGD. Należy zastanowić się nad wagą poszczególnych kryteriów strategicznych (zagrożeniem a nie dobrą praktyką może być dyskryminowanie tych wnioskodawców, którzy rozwijają się w dłuższej perspektywie, posiadają odpowiednie zasoby, ale nie są powiązani z LGD. Należy zastanowić się nad rezygnacją w określonych przypadkach z tego kryterium na rzecz kryterium realizacji celów Lokalnej Strategii Rozwoju.
- Komplementarność bezpośrednia nie powinna być osiągana przez odwołanie się wyłącznie do innych projektów dofinansowanych ze środków UE. Kompleksowe połączenia, sieci wzajemnego uzupełniania i wynikania, tworzone dla zintegrowania rozwoju regionu powinny być gwarantowane przez powiązanie działań w ramach PO KL z projektami finansowanymi również z innych źródeł niż wspólnotowe (np. inne krajowe środki publiczne, środki prywatne).
- Znacząca część projektodawców nie zna pojęcia komplementarności, ani możliwych do przeprowadzenia w tym zakresie działań.
- Zasada komplementarności powinna być z pewnością promowana w ramach działań informacyjno-promocyjnych skierowanych do projektodawców i potencjalnych projektodawców. Biorąc pod uwagę zakres tematyczny informacja taka powinna być zawarta w dokumentacji konkursowej (jako osobny dokument/ załącznik), jak również podczas spotkań informacyjnych adresowanych do projektodawców, na stronach WWW powinno znaleźć się wyjaśnienie tej zasady w formie: pytań i odpowiedzi.
- Wskazane jest przygotowanie podręcznika/ przewodnika na temat komplementarności - jednego dokumentu na poziomie ogólnokrajowym dla potrzeb instytucji wdrażających, programujących, jak również samych projektodawców.
- Powinny być promowane dobre praktyki stasowania zasady komplementarności w realizowanych projektach. Wybór ich powinien być podjęty w porozumieniu z instytucją

wdrażającą na podstawie rzeczywistych efektów prowadzonych działań w trakcie realizacji projektu oraz na podstawie monitoringu projektów stosujących kryteria odwołujące się do zasady komplementarności.

- ➔ Komplementarność powinna być rozważana w powiązaniu z trwałością podejmowanych działań.
- ➔ Konieczne jest wyznaczenie celów oraz obszarów w których można stosować działania komplementarne. Obecnie brakuje badań, analiz, prognoz, na podstawie których można byłoby określić w których obszarach jest możliwość łączenia sfery „miękkiej” z inwestycjami „twardymi”.
- ➔ Obecne dokumenty strategiczne dla regionu są na zbyt dużym stopniu ogólności wymagają większego zoperacjonalizowania i uszczegółowienia.
- ➔ Przy okazji kolejnego okresu programowania można byłoby dodatkowo zastanowić się nad innymi rozwiązaniami, trudnymi do wprowadzenia obecnie:
 - a. Ocena i nabór portfeli projektów w miejsce pojedynczych przedsięwzięć. Takie rozwiązanie wymaga jednak wypracowania mechanizmów wspólnej oceny wniosków, a także spójnego systemu wskaźników. Projekty powinny wykazywać przemyślane strategiczne podejście, powinny być dedykowane obszarowo lub przedmiotowo.

Przy okazji pierwszego rozwiązania, jak również generalnie w przypadku interwencji dofinansowywanych ze środków UE powinno być premiowane partnerstwo. Liderem w tego typu projektach powinny być jednostki o dużym doświadczeniu i potencjale organizacyjnym (jednostki otoczenia biznesu, JST).

Realizacja tego typu przedsięwzięcia wymagałaby również poświęcenia szczególnej uwagi i wsparcia ze strony jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie PO, jak również bardzo dobrego skomunikowania pomiędzy pracownikami tych jednostek.

- b. W kolejnym okresie programowania trzeba koordynować harmonogramy naboru wniosków (szczególnie na poziomie regionalnym) w tych obszarach, w których komplementarność jest możliwa.
- c. Rzeczywiste wykorzystanie potencjału „drzemiącego” w takich gremiach jak DRG i ZM DSI, poprzez zmiany w administrowaniu tych grup, stworzenie oddzielnego zespołu na poziomie Urzędu pełniącego taką funkcję.
- d. W przypadku istnienia w kolejnym okresie programowania komponentu regionalnego PO KL należałoby się zastanowić nad możliwością regionalnego tworzenia dokumentów

programowych, co dałoby możliwość pełniejszego połączenia z innymi programami wdrażanymi na poziomie regionalnym a także bezpośrednich odniesień do SR WD, przy założeniu doszczegółowienia i lepszego zoperacjonalizowania tego dokumentu.

- e. Stawianie zasady komplementarności w regionie Dolnośląskim powinno być poprzedzone jasnym określeniem celów i obszarów działań komplementarnych, podparte badaniami na temat zapotrzebowania w poszczególnych obszarach, oparte na istniejących lokalnych strategiach rozwoju jak również Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego.

4.7. Analiza SWOT

Tabela obrazuje mocne i słabe strony mechanizmów zapewniających stosowanie komplementarności w regionie.

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Powołanie w województwie dolnośląskim Grupy Roboczej ds. monitoringu w ramach Podgrupy do Spraw Koordynacji i Komplementarności; 2. Dążenie IP/IP2 PO KL w woj. dolnośląskim do uszczegółowienia i doprecyzowania kryteriów strategicznych; 3. Realizacja projektów systemowych w ramach Priorytetu IX, z kryterium dostępu odnoszącym się do konkretnych działań podejmowanych w ramach innych Funduszy; 4. Podjęcie próby monitoringu działań komplementarnych przez IP PO KL; 5. Poszukiwanie punktów styecznych między RPO WD i komponentem regionalny PO KL; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Komplementarność w komponencie regionalnym PO KL woj. dolnośląskim jest spełniana głównie poprzez kryteria strategiczne na poziomie Planów działania; 2. Brak wystarczającej wiedzy na temat zasady komplementarności po stronie IP/IP2 PO KL, jak również projektodawców; 3. Brak świadomości istotności zaganiania komplementarności wśród projektodawców; 4. Brak wykorzystania potencjału gremiów zewnętrznych DRG i ZM DSI, przez instytucję wdrażające programy regionalnie; 5. Brak spójności i holistycznego podejścia w podejmowanych działaniach na poziomie IP/IP2 PO KL oraz IZ; 6. Nadużycia ze strony projektodawców, co do stosowania tej zasady na poziomie projektów realizowanych w ramach

	<p>komponentu regionalnego PO KL;</p> <p>7. Brak świadomości na temat możliwości stosowania tej zasady wśród projektodawców aplikujących w ramach komponentu regionalnego PO KL;</p>
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Utworzenie w województwie dolnośląskim oddzielnej jednostki odpowiedzialnej za monitorowanie i koordynowanie działań komplementarnych prowadzonych w ramach różnych Programów Operacyjnych; 2. Uruchomienie w województwie dolnośląskim gremiów zewnętrznych poprzez stworzenie odpowiedniego zaplecza administracyjnego i finansowego do ich działania; 3. Wykorzystanie potencjału projektów systemowych; 4. Wykorzystanie potencjału jednostek samorządu terytorialnego i jednostek opieki społecznej; 5. Przeprowadzenie badań i analiz na wyznaczenie celów i obszarów wsparcia komplementarnego; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak połączeń komunikacyjnych między IZ RPO WD/ IP PO KL, a także jednostkami odpowiedzialnymi za wdrażanie centralne; 2. Stan zaawansowania wdrażania Programów Operacyjnych zarówno na poziomie centralnym, jak również regionalnym; 3. Nastawienie IP/IP2 PO KL tylko i wyłącznie na realizację wskaźników; 4. Negatywne nastawienie do komplementarności ze strony przedstawicieli IP/IP2, jak również projektodawców wywołane niezrozumieniem tego pojęcia; 5. Brak chęci stosowania tej zasady ze strony projektodawców aplikujących w ramach komponentu regionalnego PO KL.

4.8. Rekomendacje

A. Rekomendacja kluczowa

Lp	Tytuł raportu	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Proponowany sposób wdrożenia	Status: stan wdrożenia	Termin realizacji
1.	<i>„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej zasady”</i>	<p>Konieczne jest wyznaczenie celów oraz obszarów, w których można stosować działania komplementarne.</p> <p>Obecnie brakuje badań, analiz, prognoz, na podstawie, których można byłoby określić, w których obszarach jest możliwość łączenia sfery „miękkiej” z inwestycjami „twardymi”.</p>	<p>Rekomendujemy przeprowadzenie badania/analizy/prognozy na podstawie której będzie możliwe stworzenie diagnozy województwa w zakresie możliwości i potrzeb w podejmowaniu działań komplementarnych.</p>	IP/ IP2	<p>Badania powinny zostać przeprowadzone w obecnym okresie programowania, a ich wyniki powinny posłużyć do zaplanowania i określenia celów wsparcia komplementarnego w przyszłości.</p>		

B. Rekomendacje operacyjne

Lp	Tytuł raportu	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Proponowany sposób wdrożenia	Status: stan wdrożenia	Termin realizacji
1.	„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej zasady”	Występują braki informacyjne w zakresie pojęcia komplementarności, jak również stosowania tej zasady na wszystkich etapach tworzenia projektów komplementarnych, w szczególności, jeśli chodzi o projektodawców i potencjalnych projektodawców komponentu regionalnego PO KL, ale również w jednostkach odpowiedzialnych za wdrażanie i programowanie PO KL.	<p>a. Zasada komplementarności powinna być promowana w ramach działań informacyjno-promocyjnych skierowanych do projektodawców/potencjalnych projektodawców różnych programów wdrażanych regionalnie i centralnie.</p> <p>b. MRR powinno wydać podręcznik/przewodnik dotyczący komplementarności skierowany do projektodawców potencjalnych projektodawców różnych programów</p>	<p>IP/IP2 (pierwsza część rekomendacji)</p> <p>IZ (druga część rekomendacji)</p>	<p>a. Biorąc pod uwagę komponent regionalny PO KL i zakres tematyczny informacja taka powinna być zawarta w dokumentacji projektowej (jako osobny dokument/ załącznik), jak również informacje w tym zakresie powinny być przekazywane podczas spotkań informacyjnych dla projektodawców i potencjalnych projektodawców oraz na stronach WWW w formie: pytań i odpowiedzi</p> <p>a. Podręcznik powinien nie tylko w sposób przystępny i czytelny wyjaśniać samo pojęcie</p>		

			wdrażanych regionalnie i centralnie, jak również jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie tych programów.		komplementarności, ale również wskazywać ścieżki/ możliwości stosowania tej zasady w praktyce (dobre praktyki/ negatywne przykłady i nieprawidłowości stosowania). Jednym z elementów podręcznika powinno być wskazanie, że genezą dla działań komplementarnych powinno być jasne określenie celów, zapotrzebowania i możliwości realizacji działań komplementarnych w danym regionie.		
2.	<i>„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej</i>	Badania wskazują, że obecnie komplementarność występuje we wnioskach o dofinansowanie składanych w ramach komponentu regionalnego PO KL w dużym stopniu z chęci otrzymania dodatkowych punktów i zwiększenia szans na otrzymanie dofinansowania.	Konieczne jest promowanie dobrych praktyk w zakresie wdrażania zasady komplementarności i wskazywanie pożądanych kierunków tego typu działań.	IP/IP2	Promowanie dobrych praktyk wdrażania zasady komplementarności może odbywać się podczas spotkań informacyjnych, dobre praktyki powinny być zamieszczone również w biuletynie, na stronach WWW IP/IP2.		

	zasady”	<p>Biorąc pod uwagę większość objętych badaniem wniosków, realizacja zasady komplementarności traktowana jest w projektach powierzchownie.</p> <p>Często kryterium komplementarności było wpisane do wniosku bez wyjaśnienia, w jaki sposób będzie realizowana zasada komplementarności, w jaki sposób wnioskowany projekt nawiązuje do inwestycji zrealizowanych/realizowanych ze źródeł EFRR, lub na czym dokładnie ma polegać wykorzystanie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL.</p> <p>Kryteria komplementarności powinny odnosić się nie do samego faktu zaistnienia komplementarności, ale dodatkowych rezultatów, które dzięki niej są osiągnane.</p> <p>W trakcie prowadzonych badań zarówno projektodawcy jak również przedstawiciele KOP</p>			<p>Dobre praktyki powinny zostać wybrane przez IP przy udziale instytucji wdrażającej w największym stopniu zorientowanej w rzeczywistych efektach działań w ramach projektu zapisanych na poziomie wniosku o dofinansowanie.</p>		
--	---------	---	--	--	---	--	--

		mówili o potrzebie promowania dobrych praktyk w zakresie stosowania zasady komplementarności.					
3.	<i>„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej zasady”</i>	Opis komplementarności w projektach można spotkać w dowolnym miejscu wniosku o dofinansowanie, jak wynika z opinii członków KOP biorących udział w badaniu, istnieją trudności w poszukiwaniu informacji potrzebnych w celu monitorowania stosowania tej zasady.	Należy wskazywać projektodawcom, w którym punkcie wniosku o dofinansowanie należy opisywać komplementarność. Informacja powinna mieć charakter „miękkiej” rekomendacji.	IP/ IP2	Informacja o tym gdzie powinien być umieszczony zapis odnośnie zastosowania zasady komplementarności powinna być zawarta w dokumentacji konkursowej i mieć charakter „miękkiej” rekomendacji. Umieszczenie zapisu w innym miejscu wniosku nie powinno mieć wpływu na ocenę wniosku o dofinansowanie.		

4.	<p>„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej zasady”</p>	<p>Trudności w ocenie wniosków, w części dotyczącej komplementarności, wynikają ze sposobu opisywania komplementarności przez projektodawców. Przedstawiciele KOP sygnalizowali trudności w znalezieniu konkretnych efektów działań, do jakich odnosili się projektodawcy. Większość zapisów dotyczących komplementarności we wnioskach o dofinansowanie zamykana jest w jednym zdaniu, brakuje odniesień do pozostałych części wniosku oraz opisu, w jaki sposób komplementarność będzie realizowana na poziomie projektu.</p>	<p>Beneficjenci/potencjalni beneficjenci oraz członkowie KOP powinni być szczegółowo informowani w zakresie prawidłowego sposobu opisywania we wnioskach o dofinansowanie działań komplementarnych, w szczególności, gdy beneficjent stara się o uzyskanie punktów strategicznych za realizację zasady komplementarności w ramach projektu. Członkowie KOP powinni zostać poinstruowani, czego IP/IP2 oczekuje w ramach opisu działań komplementarnych w projekcie.</p>	IP/ IP2	<p>Podczas szkoleń dla członków KOP powinny być prezentowane i szczegółowo wyjaśniane kryteria związane ze realizacją zasady komplementarności oraz możliwości ich zastosowania przez projektodawców. Podczas szkoleń powinny być podawane również przykłady nieprawidłowości w zapisach odnośnie komplementarności, z jakimi mogą potencjalnie spotkać się dokonujący oceny wniosków o dofinansowanie członkowie KOP.</p> <p>Członkowie KOP powinni mieć świadomość, że mogą każdorazowo zwrócić się do przewodniczącego KOP o wyjaśnienia i dodatkowe informacje w zakresie projektów realizowanych z innych programów,</p>		
----	---	---	---	---------	---	--	--

					<p>opisywanych przez beneficjentów we wnioskach o dofinansowanie projektów z PO KL.</p> <p>Podczas spotkań informacyjnych z potencjalnymi beneficjentami powinny być szczegółowo wyjaśniane zarówno kryteria strategiczne związane z realizacją zasady komplementarności w projekcie, jak i sam sposób opisywania takich działań w ramach wniosku o dofinansowanie.</p>		
5.	<p>„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów</p>	<p>Na poziomie instytucjonalnym wewnątrz jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie PO KL, RPO WD, PROW, EWT w województwie dolnośląskim istnieje system komunikowania i podejmowane są próby dialogu celem wskazania pewnych obszarów</p>	<p>Nadal kontynuowana powinna być dyskusja i spotkania w ramach Podgrupy do Spraw Koordynacji i Komplementarności i Komplementarności Współfinansowanych w latach 2007-2013 i</p>	<p>Członkowie Podgrupy do Spraw Koordynacji i Komplementarności i Współfinansow</p>	<p>Podczas spotkań grupy powinni być obecni pracownicy odpowiedzialni za programowanie, jak również pracownicy jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie (jak najszersze</p>		

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

<p>realizacji tej zasady”</p>	<p>komplementarności. Jednak instytucjom wdrażającym brakuje realnych możliwości współdziałania ze względu na stan zaawansowania wdrażania Programów, różne wskaźniki i harmonogramy działań, tryb wdrażania centralny i regionalny.</p>	<p>działającej przy niej Grupy Roboczej ds. monitoringu w ramach UMWD. Na obecnym etapie wdrażania Grupa ta powinna poszukiwać możliwej do wdrożenia spójności programowej, jak również dążyć do wypracowania wniosków na przyszły okres programowania. Na Podgrupie do Spraw Koordynacji i Komplementarności Interwencji Współfinansowanych w latach 2007-2013 powinien zostać poddany dyskusje poddany temat utworzenia pełnej bazy projektów komplementarnych z różnych PO wdrażanych regionalnie, celem monitorowania stosowania</p>	<p>anych w latach 2007-2013 i działającej w jej ramach Grupy Roboczej ds. monitoringu utworzonych w UMWD</p>	<p>grono przedstawicieli IP/ IP2 PO KL, IZ RPO WD i PROW, EWT i innych programów). Temat utworzenia bazy projektów komplementarnych powinien pojawić się podczas najbliższego spotkania po przyjęciu rekomendacji zaprezentowanych w niniejszym raporcie.</p>		
-------------------------------	--	--	--	---	--	--

			projektów/ działań komplementarnych w regionie.				
6.	„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej zasady”	<p>W województwie dolnośląskim komplementarność była i jest zapewniana głównie poprzez zastosowanie kryteriów strategicznych w ramach 4 Priorytetów komponentu regionalnego PO KL.</p> <p>Mechanizm ten nie jest w pełni skuteczny gdyż w niewielkim stopniu generuje projekty rzeczywiście komplementarne.</p> <p>Na obecnym etapie komplementarność w przypadku większości projektów jest sferą przypadku, a nie przemyślanej strategii projektodawcy.</p>	<p>a. Konstruując kryteria wyboru projektów w zakresie komplementarności oraz wyjaśniając ich treść, IP powinna dążyć do jak największej precyzji w ich formułowaniu. Ponadto IZ powinna wziąć to pod uwagę opiniując kryteria wyboru projektów.</p> <p>b. Przyznawanie punktów nie może występować na podstawie samego wskazania projektu/ działania, jako komplementarnego, warto wymagać od projektodawców, aby wykazywali faktyczne powiązania z realizowanym</p>	IZ/ IP/ IP2	<p>W punkcie a. chodzi o doprecyzowanie zapisów w kryteriach strategicznych np. zapis wyjaśniający, że przez planowane inwestycje należy rozumieć - inwestycje, w przypadku których na dzień składania wniosku o dofinansowanie beneficjent dysponuje oficjalnym stanowiskiem Instytucji przyznającej dofinansowanie, o którym mowa w kryterium, o zakwalifikowaniu inwestycji do otrzymania dofinansowania.</p> <p>W punkcie b. należy wymagać od projektodawców, aby wykazywali faktyczne powiązania z realizowanym</p>		

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

			<p>projektem.</p> <p>c. IP powinna kłaść większy nacisk na spełnienie komplementarności przedmiotowej i terytorialnej poprzez stosowanie kryteriów strategicznych. Obszarem na którym należy koncentrować kompleksowe działania są gminy/powiaty zapóźnione rozwojowo o niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Możliwość zastosowania tego typu kryteriów istnieje na poziomie Działań: 6.1, 6.2, 7.2, 8.1, 9.1, 9.3. Koncentracja przedmiotowa powinna być skierowana głównie do branż uznanych za kluczowe z punktu widzenia</p>		<p>projektem/ działaniem, który/ które jest wykazywane jako komplementarne w ramach wniosku o dofinansowanie z tym projektem np. wskazywanie konkretnych rezultatów PIW EQUAL, opis ich wykorzystania oraz analiza pod kątem przydatności i celowości wykorzystania tych rezultatów w danym projekcie, wskazanie konkretnego projektu w ramach RPO WD i opis w jaki sposób zostanie on wykorzystany w ramach realizowanego projektu, jak wpłynie na realizację celów projektu.</p> <p>W punkcie c. IP konstruując kryteria wyboru projektów związane z realizacją zasady komplementarności powinna w jak najszerszym stopniu</p>	
--	--	--	--	--	--	--

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

			<p>województwa. Wskazania na konkretne branże powinno być wynikiem przeprowadzenia aktualnych badań i analiz.</p> <p>d. Pożądanym jest premiowanie tych beneficjentów, którzy we wniosku deklarują ponowne wykorzystanie metod pracy, schematów postępowania, nabytych kompetencji, które zostały stworzone w ramach innych realizowanych przez nich projektów.</p>		<p>korzystać z aktualnych badań/analiz regionalnych, które wskazywałyby obszary (powiaty/gminy) zapóźnione rozwojowo lub branże uznane za kluczowe z punktu widzenia województwa</p> <p>W punkcie d. chodzi o kontynuowanie już stosowanej praktyki premiowania doświadczenia projektodawców w dziedzinie, w której składany jest wniosek o dofinansowanie (również poza punktami strategicznymi przyznawanymi za spełnienie zasady komplementarności).</p>		
7.	„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności	W województwie dolnośląskim oprócz projektów konkursowych, komplementarność była zapewniana poprzez projekty systemowe realizowane w	Zaleca się stosowanie projektów systemowych i wykorzystanie ich potencjału szczególnie, jeśli	IP/IP2/IZ RPO WD	Podczas wspólnych spotkań pomiędzy pracownikami IZ RPO i IP/IP2 PO KL (np. w ramach Podgrupy do Spraw Koordynacji		

<p><i>oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej zasady”</i></p>	<p>ramach Priorytetu IX.</p> <p>Na obecnym etapie programowania projekty systemowe stanowią dużą szansę dla rzeczywistego stosowania zasady komplementarności, ze względu na możliwość zaplanowania kompleksowych działań komplementarnych realizowanych z poszczególnych programów oraz zapewnienia im finansowania odpowiednie kryteria dostępu.</p> <p>Z tego względu możliwości jakie dają projekty systemowe w stosowaniu tej zasady powinny być szerzej niż obecnie wykorzystywane.</p> <p>Na podstawie analiz dokumentów można stwierdzić, że największe potencjalne możliwości dla PO KL w zakresie realizacji projektów komplementarnych występują w połączeniu z RPO WD, zwłaszcza w sferze przedsiębiorczości, nauki,</p>	<p>chodzi o spójność z RPO WD w obszarach przedsiębiorczości, nauki, badań i innowacji, a także rewitalizacji miast i turystyki uzdrowiskowej.</p>	<p>i Komplementarności) należałoby poszukać punktów styčných w wymienionych obszarach i możliwości realizacji projektów systemowych. Proponujemy zastosowanie projektów systemowych w obszarze rewitalizacji miast i utworzenie Programów rewitalizacyjnych, które zakładałyby kompleksowe działania w ramach inwestycji twardych i miękkich na danym obszarze.</p>		
---	--	--	---	--	--

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

		badan i innowacji oraz w sferze edukacyjnej.					
8.	„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej zasady”	Na podstawie analiz dokumentów można stwierdzić, że największe potencjalne możliwości dla PO KL w zakresie realizacji projektów komplementarnych występują w połączeniu z RPO WD, zwłaszcza w sferze przedsiębiorczości, nauki, badan i innowacji oraz w sferze edukacyjnej.	Na poziomie kryteriów strategicznych powinny znaleźć się szczegółowe odniesienia do możliwości do wykorzystania inwestycji realizowanych z działań w ramach RPO WD w projektach miękkich.	IP/ IP2	Na poziomie kryteriów strategicznych powinny znaleźć się szczegółowe wyjaśnienia do jakich Działań w ramach RPO WD powinni odnosić się projektodawcy.		
9.	„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej zasady”	Występujące w Planach działania PO KL kryteria komplementarności terytorialnej, przedmiotowej (choć nie założone jako komplementarne, np. <i>Projekt obejmuje podnoszenie kwalifikacji pracowników jednej lub wielu z następujących branż: hotelarstwo, turystyka,</i>	IP w dalszym ciągu powinna kontynuować praktykę stosowania takich kryteriów, przy czym powinna kłaść większy nacisk na spełnienie komplementarności przedmiotowej i terytorialnej poprzez stosowanie kryteriów	IP	Obszarem, na którym należy koncentrować kompleksowe działania są gminy/ powiaty zapóźnione rozwojowo o niekorzystnej sytuacji społeczno ekonomicznej. Możliwość zastosowania tego typu kryteriów istnieje na poziomie		

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

	zasady”	<p>gastronomia, obsługa imprez masowych, usługi komunikacyjne, budownictwo, poligrafia, usługi w zakresie PR, promocji, reklamy lub pracowników instytucji publicznych realizujących zadania z zakresu sportu i rekreacji, pomocy medycznej, porządku i bezpieczeństwa publicznego.) pozwalają na osiągnięcie celów strategicznych rozwoju regionu Dolnego Śląska.</p> <p>Uzasadnienie wyboru danego obszaru/środowiska, do którego ma być skierowane wsparcie powinno być poprzedzone badaniami i wynikami monitoringu.</p>	strategicznych o takim charakterze.		<p>działań: 6.1, 6.2, 7.2, 8.1, 9.1, 9.3.</p> <p>Koncentracja przedmiotowa powinna być skierowana głównie do branż uznanych za kluczowe z punktu widzenia województwa.</p> <p>Wskazania na konkretne branże, obszary powinny być wynikiem przeprowadzenia aktualnych badań i analiz.</p>		
10	„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów	<p>Obecnie w niewystarczającym stopniu jest podkreślana waga komplementarności wewnątrzfunduszowej i jednookresowej.</p> <p>Taka komplementarność potencjalnie jest możliwa jeśli chodzi o Priorytet III i IX PO KL,</p>	Konieczne jest poszukiwanie możliwych punktów stykowych, biorąc pod uwagę stan realizacji projektów wdrażanych na poziomie centralnym pomiędzy komponentem	IZ/ IP/ IP2	Należy monitorować sytuacje, jeśli chodzi o wdrażanie projektów w komponencie centralnym w Priorytecie III w przypadku planowania działań w ramach Priorytetu IX na rok 2012 w celu szukania		

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

	<i>realizacji tej zasady”</i>	poprzez wykorzystanie wyników projektów z Priorytetu III w Projektach z Priorytetu IX. Ze względu na niższy od zakładanego stan wdrażania komponentu centralnego, komplementarność taka nie jest realnie obecnie możliwa do zastosowania.	regionalnym i centralnym PO KL.		możliwości zastosowania komplementarności pomiędzy tymi Priorytetami PO KL;		
11	<i>„Komplementarność wsparcia z PO KL z innymi programami UE - aktualna ocena realizacji zasady komplementarności oraz propozycja rozwiązań w celu zwiększenia efektów realizacji tej zasady”</i>	Na obecnym etapie brakuje pełnego systemu monitorowania działań/projektów komplementarnych realizowanych w ramach PO KL. Brakuje wskaźników pozwalających na monitorowanie komplementarności.	Wskazane byłyby stworzenie systemu monitoringu działań na poziomie IP/ IP2 PO KL, poprzez utworzenie pełnej bazy projektów stosujących zasadę komplementarności w ramach komponentu regionalnego PO KL.	IP/ IP2	Baza taka powinna być tworzona odpocząwszy od projektów przyjętych do realizacji w 2011 roku (w miarę możliwości do bazy mogłyby zostać wprowadzone wszystkie projekty, które w poprzednich latach 2007-2010 otrzymały punkty strategiczne za spełnienie zasady w zakresie komplementarności). Monitoring powinien prowadzić do wyłonienia projektów rzeczywiście spełniających zasadę komplementarności i		

					<p>realizujących ją w praktyce (celem tego etapu monitoringu byłoby wyłonienie dobrych praktyk stosowania zasady komplementarności w projektach realizowanych w ramach komponentu regionalnego PO KL).</p> <p>W obecnej perspektywie programowania monitoring projektów komplementarnych powinien stanowić podstawę do wskazania obszarów o największej sile synergii, a także wykazać zasadność stosowania poszczególnych kryteriów strategicznych.</p>		
--	--	--	--	--	--	--	--

Spis wykresów i tabel

Tabela 1. Liczba wywiadów zrealizowanych w ramach każdego z Priorytetów komponentu regionalnego PO KL.....	28
Tabela 2. Podmioty biorące udział w badaniu CATI	28
Tabela 3. Liczba wniosków poddanych analizie i liczba wniosków komplementarnych.....	31
Tabela 4. Kierunki definiowania komplementarności przez projektodawców	76
Tabela 5. Przyczyny, dla których projektodawcy włączyli zasadę komplementarności do planowanego do realizacji projektu.....	80
Tabela 6. Źródła informacji na temat komplementarności wskazywane przez projektodawców	82
Tabela 7. Propozycje obszarów, w których można stosować działania komplementarne - opinia projektodawców	83
Tabela 8. Bariery w realizacji projektów komplementarnych wskazywane przez projektodawców PO KL.....	84
Tabela 9. Liczba wniosków spełniających dane kryterium komplementarności w 2009 roku (wartości bezwzględne).....	86
Tabela 10. Liczba wniosków spełniających dane kryterium komplementarności obrębie danego Działania/Poddziałania w POKL, w 2010 roku (wartości bezwzględne).	87
Tabela 11. Liczba wniosków spełniających dane kryterium komplementarności w 2010 roku (wartości bezwzględne).....	88
Tabela 12. Liczba wniosków spełniających dane kryterium komplementarności obrębie danego Działania/Poddziałania w POKL, w 2010 roku (wartości bezwzględne).	89
Tabela 13. Liczba wniosków komplementarnych ze względu na wnioskodawcę (w tym Lidera w projekcie).	90
Wykres 1. Wiedza wnioskodawców na temat możliwości zastosowania zasady komplementarności .	74
Wykres 2. Znajomość pojęcia komplementarności wśród projektodawców składających wnioski w ramach komponentu regionalnego PO KL	74
Wykres 3. Odsetek wniosków, w których została zastosowana zasada komplementarności - deklaracja projektodawców	77
Wykres 4. Zastosowanie zasady komplementarności a spełnienie celów zakładanych przez projekt	78

Aneks

Załącznik 1. Spis kryteriów stosujących komplementarność bezpośrednią stanowiących podstawę do wyboru wniosków o dofinansowanie poddanych analizie

Rok	Priorytet	Działanie/ Poddziałanie	Konkurs	Kryterium strategiczne/ dostępu w ramach którego zastosowana została zasada komplementarności
2010	VI	6.1.1	Konkurs A	<p>Kryterium strategiczne 3: Projekt zapewni wykorzystanie metody aktywizacji długotrwale bezrobotnych w środowisku lokalnym lub modelowych programów walidowanych rezultatów PIW EQUAL (Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL), zawartych na stronie http://www.equal.org.pl.</p> <p>Kryterium strategiczne 4: W ramach wsparcia oferowanego przez projekt uczestnicy projektu podejmą subsydiowane zatrudnienie u pracodawcy, który realizował/realizuje lub będzie realizował projekt w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.</p>
			Konkurs C	<p>Kryterium strategiczne 3: W ramach wsparcia oferowanego przez projekt uczestnicy projektu podejmą subsydiowane zatrudnienie u pracodawcy, który realizował/realizuje lub będzie realizował projekt w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.</p> <p>Kryterium strategiczne 4: Grupę docelową w projekcie stanowią w co najmniej 10% osoby, które zakończyły udział w projektach realizowanych w ramach Działań 6.3 lub 7.3 PO KL.</p>
		6.3	Konkurs A	<p>Kryterium strategiczne 3: Beneficjent lub jego partnerzy w projekcie formalnie wchodzi lub wchodził w skład poniższych partnerstw: - Lokalnych Grup Działania, które jako partnerstwa trójsektorowe, składające się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, powstały w ramach Pilotażowego Programu Leader + realizowanego w Sektorowym Programie Operacyjnym Restrukturyzacja i modernizacja sektora Żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006 oraz w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, i/lub -partnerstw na rzecz rozwoju, realizowanych przez partnerstwa kilku organizacji i instytucji zgodnie z zasadą partnerstwa obowiązującą przy realizacji projektów w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL.</p> <p>Kryterium strategiczne 4: Projekt zapewni wykorzystanie metody aktywizacji długotrwale bezrobotnych w środowisku lokalnym lub modelowych programów walidowanych rezultatów PIW EQUAL (Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL), zawartych na stronie http://www.equal.org.pl.</p>
2010	VII	7.2.1	Konkurs A	<p>Kryterium strategiczne 1: Projekt jest skierowany do mieszkańców gminy, na terenie której już zrealizowano lub aktualnie realizowana jest inwestycja związana z rozbudową infrastruktury społecznej, współfinansowana z EFRR lub FS.</p> <p>Kryterium strategiczne 2: Projekt zapewni wykorzystanie co najmniej jednego z następujących zwalidowanych</p>

				<p>rezultatów PIW EQUAL, zawartych na stronie http://www.equal.org.pl:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej - Model reintegracji społecznej i zawodowej młodych osób wykluczonych społecznie (opuszczających zakłady poprawcze i karne) <p>Streetworking - pierwszy krok w integracji społecznej i zawodowej osób bezdomnych</p> <p>Kryterium strategiczne 3: Grupę docelową w projekcie stanowią w co najmniej 10% osoby, które zakończyły udział w projektach realizowanych w ramach Działań 6.3 lub 7.3 PO KL.</p>
			Konkurs B	<p>Kryterium strategiczne 1: Projekt jest skierowany do mieszkańców gminy, na terenie której już zrealizowano lub aktualnie realizowana jest inwestycja związana z rozbudową infrastruktury społecznej, współfinansowana z EFRR lub FS.</p>
		7.3	Konkurs A	<p>Kryterium strategiczne 3: Beneficjent lub jego partnerzy w projekcie formalnie wchodzi lub wchodził do składu poniższych partnerstw: -Lokalnych Grup Działania, które jako partnerstwa trójsektorowe, składające się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, powstały w ramach <i>Pilotażowego Programu Leader</i> + realizowanego w Sektorowym Programie Operacyjnym <i>Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006</i> oraz w ramach <i>Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013</i>, oraz/lub partnerstw na rzecz rozwoju, realizowanych przez partnerstwa kilku organizacji i instytucji zgodnie z zasadą partnerstwa obowiązującą przy realizacji projektów w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL.</p>
2010	IX	9.1.1	Konkurs A	<p>Kryterium strategiczne 3 - Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji, finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny.</p>
		9.1.2	Konkurs A	<p>Kryterium strategiczne 3: Projekt zakłada wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2004-2006.</p>
		9.3	Konkurs A i B	<p>Kryterium strategiczne 4 - Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji, finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny.</p> <p>Kryterium strategiczne 6 - Projekt zapewni wykorzystanie co najmniej jednego rezultatu spośród zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL, zawartych na stronie http://www.equal.org.pl. [do poprzedniego okresu programowania]</p>
		9.4	Konkurs A	<p>Kryterium strategiczne 3 - Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji, finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny.</p>
		9.5	Konkurs A	<p>Kryterium strategiczne 1: Beneficjent lub jego partnerzy</p>

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

				<p>w projekcie formalnie wchodzi lub wchodził w skład poniższych partnerstw: - Lokalnych Grup Działania, które jako partnerstwa trójsektorowe, składające się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i Społecznego, powstały w ramach Pilotażowego Programu Leader + realizowanego w Sektorowym Programie Operacyjnym Restrukturyzacja i modernizacja sektora Żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006 oraz w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, i/lub - partnerstw na rzecz rozwoju, realizowanych przez partnerstwa kilku organizacji i instytucji zgodnie z zasadą partnerstwa obowiązującą przy realizacji projektów w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL.</p> <p>Kryterium strategiczne 2: - Projekt zapewni wykorzystanie co najmniej jednego rezultatu spośród zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL, zawartych na stronie http://www.equal.org.pl. [do poprzedniego okresu programowania]</p> <p>Kryterium strategiczne 5: Projekt zakłada wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1 SPO RZL (ICT, wykorzystanie sprzętu komputerowego zakupionego w latach 2004-2006 ze środków EFS)</p>
2009	VI	6.1.1	Konkurs 1	<p>Kryterium strategiczne 3: Projekt zapewni wykorzystanie metody aktywizacji długotrwanie bezrobotnych w środowisku lokalnym lub modelowych programów walidowanych rezultatów PIW EQUAL (Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL), zawartych na stronie http://www.equal.org.pl.</p> <p>Kryterium strategiczne 4: Projekt zapewni wykorzystanie modelowych programów szkoleniowych dla osób 45+ wypracowanych na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL.</p>
		6.3	Konkurs 1	<p>Kryterium strategiczne 3: Beneficjent lub jego partnerzy w projekcie są podmiotami posiadającymi doświadczenie we współpracy w ramach LGD lub partnerstw na rzecz rozwoju.</p> <p>Kryterium strategiczne 4: Projekt zapewni wykorzystanie metody aktywizacji długotrwanie bezrobotnych w środowisku lokalnym lub modelowych programów walidowanych rezultatów PIW EQUAL.</p>
2009	VII	7.2.1	Konkurs 1	<p>Kryterium strategiczne 2: Projekt zapewni wykorzystanie metody coachingu i instrumentoringu wypracowanej na podstawie zwalidowanych rezultatów PIW EQUAL.</p>
2009	IX	9.1.1	Konkurs 1	<p>Kryterium strategiczne 3: Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do realizacji, finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny.</p>
		9.1.2	Konkurs 1	<p>Kryterium strategiczne 3: Projekt zakłada wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków EFS w latach 2004-2006</p>
		9.3	Konkurs 1	<p>Kryterium strategiczne 4: Projekt jest komplementarny z inwestycjami zrealizowanymi bądź planowanymi do</p>

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

			realizacji, finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny.
	9.4	Konkurs 1	Kryterium strategiczne 1: Grupę docelową w projekcie stanowi kadra poradni psychologiczno -pedagogicznych oraz projekt zakłada realizację kursów doskonalących w zakresie korzystania ze specjalistycznego sprzętu, oprogramowania i nowoczesnych metod terapeutycznych, dostarczonych w ramach SPO RZL.
	9.5	Konkurs 1	Kryterium strategiczne 2 - Beneficjent lub jego partnerzy w projekcie są podmiotami posiadającymi doświadczenie we współpracy w ramach LGD lub partnerstw na rzecz rozwoju. Kryterium strategiczne 3 - Projekt zakłada wykorzystanie centrów kształcenia na odległość na wsiach, utworzonych w ramach Działania 2.1 SPO RZL.

Załącznik 2. Narzędzia - scenariusze i kwestionariusze wywiadu użyte w badaniu

1. SCENARIUSZ WYWIADU IDI

RESPONDENCI: WNIOSKODAWCY/ OSOBY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZCJĘ PROJEKTÓW

Szanowni Państwo

Firma Public Profits Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego realizuje badania dotyczące komplementarności wsparcia z PO KL z innymi programami UE.

Celem prowadzonych badań jest ocena stanu i perspektyw komplementarności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie dolnośląskim z innymi programami UE realizowanymi w tym województwie, a także komplementarności pomiędzy poszczególnymi projektami wewnątrz PO KL.

W związku z tym zwracamy się z uprzejmą prośbą o udzielenie wywiadu. Rozmowa potrwa około 30 min będzie nagrywana. Zapewniamy jednak, że nagranie dokonywane jest wyłącznie w celach badawczych i nie będzie udostępniane osobom spoza naszej firmy.

Moderator: członek zespołu badawczego. Lista pytań stanowi wytyczne dla moderatora, w trakcie wywiadu będą zadawane pytania dodatkowe pogłębiające wybrane zagadnienia. Czas trwania wywiadu około 30 minut.

Pytania do respondenta:

1. Proszę krótko przedstawić się i powiedzieć, jaki zawód P. wykonuje i jaki zakres P. obowiązków. Czy odpowiadał(a) P. za opracowanie wniosku o dofinansowanie w projekcie... (***nazwa projektu zgodnie z tabelą***)? Czy uczestniczyła P. w realizacji tego projektu? W ramach jakiego Priorytetu i Poddziałania/ Działania PO KL był realizowany projekt.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

2. Na początek chciałabym P. zapytać co rozumie P. pod pojęciem komplementarności? Prosiłbym również o wskazane co rozumie P. pod pojęciem komplementarności międzyfunduszowej/międzyprogramowej; wewnątrzfunduszowej/wewnątrzprogramowej.
3. komplementarności międzyokresowej i jednookresowej. Czy uważa P. za zasadne stosowanie tej zasady? Jeśli tak jakich dokładnie aspektów/ obszarów powinna ona dotyczyć? Jakich obszarów, grup docelowych, branż?
Proszę podać przykład projektu spełniającego tą zasadę.

Moderator: Po wypowiedzi respondenta opisać dokładnie badane zagadnienie (ewentualnie doprecyzować informacje przytoczone przez projektodawcę)

4. Czy pojęcie to i stosowanie komplementarności jeśli chodzi o projekty realizowane w komponencie regionalnym PO KL jest dla P. wystarczająco jasne, czy wymaga doprecyzowania i wprowadzenia dodatkowych wytycznych, co do możliwości jej stosowania? Czy miał(a) P. jakiegokolwiek wątpliwości dotyczące proponowanych w Planach działań kryteriów strategicznych punktujących projekty komplementarne (**Moderator: podać przykłady kryteriów w danym Priorytecie w którym realizowany był projekt**) jeśli tak/ to jakie?
5. Z jakich źródeł informacji najczęściej P. korzysta przy pisaniu wniosku o dofinansowanie i realizacji projektu? Gdzie P. zdaniem powinna zostać zamieszczona informacja na temat zasady komplementarności i jej stosowania?
6. Czy uczestniczył P. w spotkaniach informacyjnych organizowanych przez UMWD? Jeśli tak to czy zakres przekazanych informacji (na tych spotkaniach) dotyczących komplementarności był wystarczający?
7. W jakich obszarach w realizowanym projekcie (**nazwa projektu zgodna z tabelą**) została zastosowana zasada komplementarności? Czego dokładnie dotyczył projekt? Jakże były jego założenia? Czy zastosowana zasada wpisywała się w realizowane działania? Jeśli tak/ w jaki sposób i w jakim zakresie? Czy założenia dotyczące komplementarności z wniosku o dofinansowanie były realnie realizowane? W takiej formie? Czy wystąpiły jakieś rozbieżności między zapisami a realizacją tych założeń?
8. Czy zastosował(a)by P. zasadę komplementarności w projekcie jeśli nie byłaby ona dodatkowo punktowana? Jeśli nie: Dlaczego nie zastosował(a)by P. tej zasady?
9. Czy według P. wystąpiły jakieś trudności w realizacji założeń projektu w związku z wprowadzeniem tej zasady? Jakiego rodzaju to były trudności?
10. Czy uczestniczył P. w realizacji innych projektów (pisaniu wniosków), w których zasada komplementarności została zastosowana? Jakże to były projekty? (w ramach jakiego programu, priorytetu) W jaki sposób została zastosowana w nich zasada komplementarności? Czy w trakcie realizacji założeń projektu związanych z tą zasadą napotkaliście P. jakiegokolwiek trudności.
11. Dotychczas są dostępne następujące kryteria mające zapewnić komplementarność PO KL z innymi Programami dofinansowywanymi z UE. Co P. myśli na ich temat? Moderator: opisuje poszczególne kryteria zastosowane do tej pory
12. Co myśli P. o stworzeniu wspólnej bazy projektów/ działań realizowanych w ramach różnych Programów Operacyjnych? Czy jest zapotrzebowanie na tego typu informacje?
13. Czy na zakończenie chciałaby P. jeszcze coś dodać, co nie zostało wcześniej poruszone w trakcie prowadzonego wywiadu, a wydaje być się szczególnie istotne z punktu widzenia prowadzonych działań?

Dziękuję za udzielenie wywiadu.

2. SCENARIUSZ WYWIADU IDI

RESPONDENCI: PRZEDSTAWICIELE KOMISJI OCENY PROJEKTÓW

Szanowny/a Panie/ Pani

Firma Public Profits Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego realizuje badania dotyczące komplementarności wsparcia z PO KL z innymi programami UE.

Celem prowadzonych badań jest ocena stanu i perspektyw komplementarności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie dolnośląskim z innymi programami UE realizowanymi w tym województwie, a także komplementarności pomiędzy poszczególnymi projektami wewnątrz PO KL.

W związku z tym zwracamy się z uprzejmą prośbą o udzielenie wywiadu. Rozmowa potrwa około 30min będzie nagrywana. Zapewniamy jednak, że nagranie dokonywane jest wyłącznie w celach badawczych i nie będzie udostępniane osobom spoza naszej firmy.

Moderator: członek zespołu badawczego. Lista pytań stanowi wytyczne dla moderatora, w trakcie wywiadu będą zadawane dodatkowe pytania pogłębiające wybrane zagadnienia.

Pytania do respondenta:

1. Proszę się krótko przedstawić i powiedzieć, jaki zawód P. wykonuje i jaki zakres P. obowiązków jeśli chodzi o ocenę wniosków. (W ramach jakiego Priorytetu/ Priorytetów PO KL dokonuje P. oceny wniosków?)
2. Na początek chciał(a)bym P. zapytać co rozumie P. pod pojęciem komplementarności? Prosił(a)bym również o wskazane co rozumie P. pod pojęciem komplementarności międzyfunduszowej/międzyprogramowej i wewnątrzfunduszowej/wewnątrzprogramowej. Jakie projekty według P. realizują tą zasadę?

Moderator: Po wypowiedzi respondenta opisać dokładnie badane zagadnienie (ewentualnie doprecyzować informacje przytoczone przez respondenta)

3. Czy ma P. jakiegokolwiek trudności z oceną wniosków pod względem zachowania zasady komplementarności? Jeśli tak/ z czego wynikają te trudności?
4. Czy P. zdaniem projektodawcy rozumieją pojęcie komplementarności i treść kryteriów strategicznych promujących zasadę komplementarności? Czy może P. wskazać kryteria z zakresu komplementarności, które stwarzają projektodawcą problemy z interpretacją? Czy ma P. pomysł jak zwiększyć świadomość i zainteresowanie beneficjentów w zakresie realizacji projektów komplementarnych?
5. Dotychczas są dostępne następujące mechanizmy (kryteria) mające zapewnić komplementarność PO KL z innymi Programami dofinansowywanymi z UE w ramach

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Priorytetów, w których dokonuje P. oceny. **Moderator odczytuje kryteria w ramach danego Priorytetu/ Priorytetów** Czy według P. pozwalają one na realne wykorzystanie możliwości zastosowania zasady komplementarności w realizowanych projektach? Czy pozwalają według P. na dokonanie przez P. oceny projektów pod względem spełnienia zasady komplementarności?
6. Na ile szczegółowe kryteria strategiczne wyboru projektów w ramach PO KL (lub innych Programów, jeśli wpływa to na komplementarność z PO KL - o ile posiada P. o nich wiedzę) wpływają na stosowanie zasady komplementarności w projektach PO KL? Czy obecny system wyboru projektów w ramach PO KL (w tym kryteria wyboru projektów) promuje komplementarność w odpowiednim stopniu, tzn. czy prowadzi ostatecznie do realizacji projektów, które wiążą się z istotnymi, zamierzonymi efektami synergii?
 7. Czy w ocenianych przez P. projektach została zastosowana zasada komplementarności? **Jeśli tak:** Czy zastosowanie tej zasady w ocenianych przez P. projektach w P. opinii wynikało z faktycznego zapotrzebowania, czy bardziej z chęci spełnienia kryterium w celu uzyskania większej ilości punktów i otrzymania możliwości realizacji projektu? Czy rzeczywiście w obszarze, w którym ocenia P. projekty, występuje potrzeba zapewniania komplementarności? Prosimy o podanie konkretnych przykładów zastosowania tej zasady? **Jeśli nie:** Czy w projektach, które podlegały P. ocenie powinna ona zostać zastosowana? W jakim obszarze? Jakich konkretnych sytuacji to dotyczyło?
 8. Czy komplementarność występuje również w projektach, które nie otrzymały premii punktowej za realizację zasady komplementarności? Proszę podać przykłady jej zastosowania.
- Moderator kolejne pytania od 8-9 jeśli respondent dokonywał oceny projektów w których została zawarta zasada komplementarności (poprzednie pytanie)**
9. W jaki sposób zasada komplementarności jest najczęściej wdrażana jeśli chodzi o wnioski o dofinansowanie, w jakiej formie występuje? Proszę podać najczęściej występujące przykłady spełnienia zasady komplementarności w projektach które P. oceniał/a.
 10. Czy z P. doświadczeń w ocenie projektów realizujących zasadę komplementarności wynika, iż zasada ta jest realizowana przez beneficjentów bardziej doświadczonych w realizacji projektów czy doświadczenie beneficjenta nie ma znaczenia przy występowaniu o punkty strategiczne w tym obszarze?
 11. Czy o punkty strategiczne w obszarze komplementarności występują częściej podmioty publiczne czy prywatne? Czy wie P. jaka może być przyczyna?
 12. Czy realizacja zasady komplementarności w projektach PO KL z projektami finansowanymi z innych Programów UE przebiega na poziomie całych projektów (całe projekty są ze sobą komplementarne), czy poszczególnych działań w ramach tych projektów (komplementarne są tylko niektóre elementy projektów)? Które najczęściej są to elementy i z czego to wynika?
 13. Na ile z zakresu realizacji projektów wynika, że komplementarność jest w nich ważna, ma znaczenie dla powodzenia projektu, a na ile ten temat jest traktowany przez projektodawców powierzchownie?
 14. Jakie są według P. realne potrzeby regionu w zakresie realizacji projektów komplementarnych biorąc pod uwagę Program Operacyjny Kapitał Ludzki i inne fundusze dostępne dla podmiotów z województwa dolnośląskiego (w szczególności RPO WD), w jaki

sposób powinno zostać ukierunkowane wsparcie?

15. Jakie inne mechanizmy byłyby bardziej odpowiednie jeśli chodzi o monitorowanie oraz ocenę działań komplementarnych na Dolnym Śląsku? **Moderator: dysponuje listą obecnie przyjętych mechanizmów zapewniających spełnianie zasady komplementarności**
16. Czy mógłby Pan wskazać inne niż obecnie stosowane kryteria wyboru projektów lub inne mierniki, na podstawie których można byłoby dokonywać oceny komplementarności działań w województwie dolnośląskim? Może ma P. konkretne pomysły na treść kryterium w zakresie komplementarności?

Podziękowanie za udzielenie wywiadu

3. SCENARIUSZ WYWIADU FGI

RESPONDENCI: - Grupowy wywiad pogłębiony z przedstawicielami IP PO KL/IP2 PO KL/innych programów (w tym przede wszystkim RPO WD i PROW);

Szanowni Państwo

Nazywam się..... jestemNasze spotkanie jest jednym z elementów badań prowadzonych przez Firma Public Profits Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego realizuje badania dotyczące komplementarności wsparcia z PO KL z innymi programami UE.

Celem prowadzonych badań jest ocena stanu i perspektyw komplementarności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie dolnośląskim z innymi programami UE realizowanymi w tym województwie, a także komplementarności pomiędzy poszczególnymi projektami wewnątrz PO KL.

Dyskusja potrwa około 90 min. będzie nagrywana. Zapewniamy jednak, że nagranie dokonywane jest wyłącznie w celach badawczych i nie będzie udostępniane osobom spoza naszej firmy.

Moderator: członek zespołu badawczego. Lista pytań stanowi wytyczne dla moderatora, w trakcie wywiadu będą zadawane dodatkowe pytania pogłębiające wybrane zagadnienia. Czas trwania wywiadu około 90 minut.

Pytania do respondentów:

1. Proszę aby P. krótko się przedstawili i powiedzieli jaki jest zakres Państwa [dalej P.] obowiązków? Za wdrażanie jakich programów operacyjnych P. odpowiadacie?

OBSZAR I: OGÓLNE ZAGADNIENIA ZWIĄZANE Z ZASTOSOWANIEM ZASADY KOMPLEMENTARNOŚCI I UKIERUNKOWANIEM WSPARCIA UDZIELANEGO ZE ŚRODKÓW UE

2. Czym według P. jest komplementarność jeżeli chodzi o działania/ programy współfinansowane ze środków Unii Europejskiej? Jakie są P. pierwsze skojarzenia?
3. W jaki sposób najczęściej jest według P. stosowana zasada komplementarności w projektach realizowanych w ramach poszczególnych programów? Jak oceniany jest przez P. tak obrany kierunek realizacji zasady komplementarności przez projektodawców?

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

4. Jakie P. zdaniem są realne potrzeby regionu w zakresie realizacji projektów komplementarnych biorąc pod uwagę PO KL i inne fundusze dostępne dla podmiotów z województwa dolnośląskiego (w szczególności RPO, PROW)? Czy powinno występować ukierunkowanie wsparcia z różnych źródeł na te same tereny? W jakim zakresie? Czy powinno występować ukierunkowanie wsparcia z różnych źródeł na konkretne problemy społeczno-gospodarcze, konkretne branże? W jakim zakresie? Jakie są obecnie według P. priorytety jeśli chodzi o realizowane działania?
5. Czy stosowanie zasady komplementarności powinno być traktowane priorytetowo? Czy są według P. ważniejsze/ istotniejsze kwestie jeśli chodzi o wdrażanie programów dofinansowywanych ze środków UE? Jeśli tak/ jakie?

OBSZAR II: OCENA MECHANIZMÓW MAJĄCYCH ZAPEWNIĆ KOMPLEMENTARNOŚĆ STOSOWANYCH DOTYCHCZAS W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM

Moderator: *Przedstawia listę do tej pory zastosowanych mechanizmów zapewniających komplementarność.*

6. Które z wymienionych przeze mnie (dotychczas zastosowanych mechanizmów mających zapewnić komplementarność PO KL z innymi programami, jak również poprzednim okresem programowania) w P. opinii w największym stopniu zapewniają realizację zasady komplementarności w województwie dolnośląskim? Jakie są wady i zalety wprowadzonych rozwiązań?
7. Jakie mechanizmy mające zapewnić komplementarność zostały zastosowane jeśli chodzi o inne programy wdrażane na poziomie regionalnym (RPO, PROW)? Jakie mają P. doświadczenia w tym zakresie? Które z tych działań okazały się najbardziej efektywne? Jakie są wady i zalety wprowadzonych rozwiązań?
8. Czy wypracowali P. jakieś wspólne rozwiązania jeśli chodzi o mechanizmy zapewniające komplementarność międzyprogramową w województwie dolnośląskim? Jakie są to rozwiązania? Jakie są wady i zalety wprowadzonych rozwiązań?

Moderator: *Pytania od 9 do 12 stanowią pogłębienie poruszanych w pytaniach 6 i 7 zagadnień.*

9. Czy za zasadne uważają P. premiowanie komplementarności bezpośrednio na poziomie kryteriów strategicznych (**Moderator: podaje przykłady stosowanych kryteriów**)? Czy taki kierunek działań nie prowadzi do tworzenia sztucznych sytuacji na poziomie projektów - stosowania tej zasady tylko dla zdobycia dodatkowych punktów strategicznych?
10. Jakie kroki według P. należy podjąć w celu usprawnienia działań instytucjonalnych skierowanych na koordynację obszarów, w których można stosować zasadę komplementarności pomiędzy programami UE?
11. Czy istnieją instrumenty koordynacji pomiędzy poszczególnymi programami operacyjnymi na poziomie ich wdrożenia zapewniające komplementarność podejmowanych działań? Czy w poszczególnych instytucjach/ wydziałach istnieje odpowiednie zaplecze kompetencyjne i formalne? Czy występują spójność podejmowanych działań?
12. Czy instytucje zaangażowane we wdrażanie programów operacyjnych w województwie dolnośląskim prowadzą spotkania w celu wypracowania spójnej strategii w zakresie

stosowania zasady komplementarności? Czy brakuje tego typu kontaktów?

13. Czy obecnie funkcjonują mechanizmy umożliwiające monitorowanie oraz ocenę dotychczas prowadzonych działań mających zapewnić komplementarność wsparcia na Dolnym Śląsku? Jeśli tak czy są one wystarczające? Czy zasadne jest podejmowanie tego typu działań?

OBSZAR III: PROPOZYCJE DODATKOWYCH DZIAŁAŃ MOGĄCYCH ZAPEWNIĆ KOMPLEMENTARNOŚĆ

14. Jakie inne mechanizmy zapewniające komplementarność mogłyby zostać dodatkowo zastosowane w województwie dolnośląskim?
15. Zarówno beneficjenci PO KL jak i członkowie KOP zgłaszali braki informacyjne jeśli chodzi o działania realizowane w ramach innych programów, czy też w poprzednim okresie programowania. Czy zasadne byłoby stworzenie bazy projektów/ działań realizowanych w ramach różnych programów na potrzeby instytucji wdrażających poszczególne programy, członków KOP oraz projektodawców?

Dziękuję za udzielenie wywiadu.

4. SCENARIUSZ WYWIADU IDI

RESPONDENCI: EKSERCI ZAJMUJĄCY SIĘ TEMATYKĄ SPOŁECZNO - GOSPODARCZĄ

Szanowny(a) Panie(Pani)

Firma Public Profits Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego realizuje badania dotyczące komplementarności wsparcia z PO KL z innymi programami UE.

Celem prowadzonych badań jest ocena stanu i perspektyw komplementarności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie dolnośląskim z innymi programami UE realizowanymi w tym województwie, a także komplementarności pomiędzy poszczególnymi projektami wewnątrz PO KL.

W związku z tym zwracamy się z uprzejmą prośbą o udzielenie wywiadu. Rozmowa potrwa około 40 min będzie nagrywana. Zapewniamy jednak, że nagranie dokonywane jest wyłącznie w celach badawczych i nie będzie udostępniane osobom spoza naszej firmy.

Moderator: członek zespołu badawczego. Lista pytań stanowi wytyczne dla moderatora, w trakcie wywiadu będą zadawane pytania dodatkowe pogłębiające wybrane zagadnienia. Czas trwania wywiadu około 40 minut.

Pytania do respondenta:

1. Proszę krótko przedstawić się i powiedzieć, jaki zawód P. wykonuje i jaki zakres P. obowiązków.
2. Na początek chciał(a)bym P. zapytać co rozumie P. pod pojęciem komplementarności? Prosiłbym również o wskazane co rozumie Pan/i pod pojęciem komplementarności międzyfunduszowej/międzyprogramowej i wewnątrzfunduszowej/wewnątrzprogramowej,

międzyokresowej/jednookresowej. Czy może P. podać przykład działań komplementarnych? Przy jakiej okazji spotkał się P. z działaniami komplementarnymi?

Moderator: Po wypowiedzi respondenta opisać dokładnie badane zagadnienie (ewentualnie doprecyzować informacje przytoczone przez eksperta)

3. Czy uważa P. za zasadne stosowanie tej zasady w realizowanych projektach dofinansowywanych ze środków UE? Jeśli tak jakich dokładnie aspektów/ obszarów powinna ona dotyczyć? (pod uwagę proszę wziąć zarówno działania mające zapewnić komplementarność międzyfunduszową/międzyprogramową, jak również komplementarność wewnątrzfunduszową/wewnątrzprogramową dotyczącą Europejskiego Funduszu Społecznego/ Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
4. Jakie są według P. realne potrzeby regionu w zakresie realizacji projektów komplementarnych biorąc pod uwagę Program Operacyjny Kapitał Ludzki i inne fundusze/ programy dostępne dla podmiotów z województwa dolnośląskiego (w szczególności RPO WD, PROW)? Które obszary, branże, grupy wymagają takiego wsparcia. Gdzie powinno być przede wszystkim ukierunkowane wsparcie realizowane w ramach różnych funduszy, różnych programów operacyjnych?
5. Dotychczas są dostępne następujące mechanizmy mające zapewnić komplementarność PO KL z innymi Programami dofinansowywanymi z UE, co P. myśli na ich temat. Jak P. ocenia dotychczas podjęte działania w kontekście stwierdzanych przez P. potrzeb w województwie dolnośląskim.

Moderator: opisuje poszczególne mechanizmy zastosowane do tej pory

6. Czy bierze P. udział w spotkaniach Dolnośląskiej Rady Gospodarczej lub/i Zespołu Monitorującego Dolnośląską Strategię Innowacji? Jeśli tak: Czy podczas spotkań, w których P. uczestniczył/a były poruszane zagadnienia związane z komplementarnością? Jakże dokładnie zagadnienia były poruszane?
7. Jakie inne mechanizmy byłby najbardziej odpowiednie jeśli chodzi o zapewnienie komplementarności podejmowanych działań na Dolnym Śląsku?
8. Czy i w jakim zakresie powinna być w P. opinii stosowana komplementarność w projektach dofinansowywanych ze środków EFS w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?

Moderator: podać przykłady stosowania tej zasady obecnie w projektach realizowanych w ramach PO KL

9. Czy na zakończenie chciał(a)by P. jeszcze coś dodać, co nie zostało wcześniej poruszone w trakcie prowadzonego wywiadu, a wydaje być się szczególnie istotne z punktu widzenia prowadzonych działań?

Dziękuję za udzielenie wywiadu.

5. SCENARIUSZ WYWIADU IDI

RESPONDENT: przedstawiciel MRR

Szanowny(a) Panie(Pani)

Firma Public Profits Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego realizuje badania dotyczące komplementarności wsparcia z PO KL z innymi programami UE.

Celem prowadzonych badań jest ocena stanu i perspektyw komplementarności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie dolnośląskim z innymi programami UE realizowanymi w tym województwie, a także komplementarności pomiędzy poszczególnymi projektami wewnątrz PO KL. Jednym z elementów prowadzonych badań są wywiady eksperckie.

W związku z tym zwracamy się z uprzejmą prośbą o udzielenie wywiadu. Rozmowa potrwa około 45 min i będzie nagrywana. Zapewniamy jednak, że nagranie dokonywane jest wyłącznie w celach badawczych i nie będzie udostępniane osobom spoza naszej firmy.

Moderator: członek zespołu badawczego. Lista pytań stanowi wytyczne dla moderatora, w trakcie wywiadu będą zadawane pytania dodatkowe pogłębiające wybrane zagadnienia. Czas trwania wywiadu około 45 minut.

Pytania do respondenta:

1. Proszę się krótko przedstawić i powiedzieć, jaki zawód Pani wykonuje i jaki zakres Pani obowiązków.
2. Na początek chciał(a)bym Panią zapytać co rozumie Pani pod pojęciem komplementarności? Jakie mogą być główne problemy definicyjne jeśli chodzi o to pojęcie? Czy obecnie jest ono wyjaśnione i zoperacjonalizowane w wystarczającym stopniu?
3. Czy komplementarność na początkowym okresie programowania (tworzenia dokumentów programowych) była dyskutowana i rozważana w wystarczającym stopniu. Czy powstały odpowiednie wskazówki i wytyczne na poziomie dokumentów programowych?
4. Jakie są zalecane ze strony MRR mechanizmy zapewnienia komplementarności w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki? Jakie pomysły rozwiązania przedstawiane z Państwa strony są według Pani możliwe do wdrożenia na obecnym etapie programowania? Jakie mechanizmy najczęściej są stosowane przez poszczególne województwa jeśli chodzi o wdrażanie komponentu regionalnego PO KL?
5. Czy potrafi Pani wskazać jakie inne mechanizmy (które nie mogą być obecnie zastosowane ze względu na stan zaawansowania wdrażania programów) byłyby bardziej odpowiednie jeśli chodzi o zapewnienie komplementarności podejmowanych działań na poziomie regionalnym i krajowym?
6. Czy w Pani opinii obecny system komunikowania między komponentem centralnymi a regionalnym PO KL pozwala na prowadzenie działań komplementarnych?
7. Czy istnieją obecnie narzędzia pozwalające na monitorowanie komplementarności? Jeśli tak jakie? Jeśli nie, to czy obecnie możliwe jest monitorowanie tego typu działań?

8. Czy Instytucja Zarządzająca planuje promowanie dobrych praktyk w zakresie komplementarności/przykładów projektów komplementarnych w obecnej perspektywie programowania?
9. Jakie są według Pani obecnie główne bariery w realizacji projektów komplementarnych/ wykorzystujących środki z różnych funduszy/ programów operacyjnych?
10. Czy według Pani brak diagnozy poszczególnych obszarów (województw/powiatów/gmin) pod kątem możliwości i potrzeb w realizacji projektów komplementarnych na tych obszarach stanowi problem w realizacji projektów komplementarnych w skali kraju?
11. Chciałabym przedyskutować niektóre wstępne rekomendacje propozycje, jakie zostały przedstawione w ramach badań prowadzonych na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego. Co Pani myśli o tych propozycjach?

Moderator: przedstawia po kolei listę wniosków wraz z rekomendacjami, szczególny nacisk powinien być położony na rekomendacje związane z przyszłą perspektywą programowania.

12. Czy na zakończenie chciał(a)by Pani jeszcze coś dodać, co nie zostało wcześniej poruszone w trakcie prowadzonego wywiadu, a wydaje być się szczególnie istotne z punktu widzenia prowadzonych działań?

6. KWESTIONARIUSZ WYWIADU DLA PROJEKTODAWCÓW (APLIKUJĄCYCH LUB REALIZUJĄCYCH PROJEKTY W RAMACH PO KL)

Dzień dobry. Nazywam się (imię i nazwisko ankietera), dzwonię z firmy badawczej Public Profits. Nasza firma realizuje badanie na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego dotyczące zasady komplementarności w projektach dofinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Czy mógłbym porozmawiać z osobą odpowiedzialną za tworzenie/ pisanie wniosku o dofinansowanie składanego przez P. firmę instytucję na realizację projektu.....[Ankieter: odczytać nazwę projektu - nazwa projektu z bazy telefonicznej]. w ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki? [Jeżeli rozmawiamy z odpowiednią osobą - kontynuujemy, jeżeli nie - należy poprosić o umożliwienie kontaktu z taką osobą, jeśli kontakt jest niemożliwy prosimy o kolejny projekt z listy].

Chciał(a)bym poinformować, że zebrane dane będą miały charakter całkowicie anonimowy i zostaną wykorzystane jedynie w formie zbiorczych zestawień statystycznych. Będę bardzo zobowiązany, jeżeli poświęci mi P. około 10minut. Czy zgodzi się P. na rozmowę lub poda inny możliwy jej termin?

CZĘŚĆ REKRUTACYJNA - wybór respondentów do badania

- R1. Czy składany wniosek na realizację tego konkretnego projektu w ramach komponentu regionalnego PO KL otrzymał dofinansowanie? **Rekrutować zgodnie z bazą i założeniami próby**

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

1. Tak → rekrutować zgodnie z założeniami z próby
 2. Nie → rekrutować zgodnie z założeniami próby
- R2. W ramach jakiego Priorytetu komponentu regionalnego PO KL realizowany był projekt?
Rekrutować zgodnie z bazą i założeniami próby
1. Priorytet VI
 2. Priorytet VII
 3. Priorytet VIII
 4. Priorytet IX
- R3. W ramach jakiego Działania/ Poddziałania komponentu regionalnego PO KL realizowany był projekt? **Wpisać zgodnie z bazą**
- Działanie*.....
- Poddziałanie*.....

KWESTIONARIUSZ ZASADNICZY

1. Czy słyszał P. o możliwości zastosowania zasady komplementarności w projektach realizowanych w ramach komponentu regionalnego PO KL?
 1. Tak
 2. Nie
 3. Nie wiem/ trudno powiedzieć (*nie czytać*)
 2. Czy wie P. co oznacza pojęcie komplementarności jeśli chodzi o realizację projektów dofinansowywanych ze środków Unii Europejskiej?
 1. Tak → zadać pytanie 3
 2. Nie → odczytać definicję komplementarności i zadać pytanie 4
 3. Nie wiem/ trudno powiedzieć (*nie czytać*) → odczytać definicję komplementarności i zadać pytanie 4
 3. Proszę powiedzieć, co dokładnie rozumie P. pod tym pojęciem?
-

Ankieter odczytać definicję: *Chciał(a)bym poinformować, że komplementarność w projektach realizowanych w ramach komponentu regionalnego PO KL polega na: zastosowaniu w nich elementów odnoszących się do działań podejmowanych w ramach innych projektów (realizowanych w ramach tego Programu lub w ramach innych programów operacyjnych, np. Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego). Przykładem takich działań w ramach Poddziałania 6.1.1 jest realizacja projektu polegającego na dostarczeniu osobom niepełnosprawnym kwalifikacji z zakresu teleinformatyka turystycznego celem wzrostu aktywizacji zawodowej tej grupy z ukierunkowaniem na możliwość podjęcia zatrudnienia w nowobudowanej platformie E-Dolny Śląsk tworzonej przez Samorząd Województwa z dotacji RPO.*

4. Czy uważa P., że zasadę komplementarności można zastosować w projektach realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?

1. Tak
2. Nie
3. Nie wiem/ trudno powiedzieć

5. Czy w realizowanym/ planowanym do realizacji przez P. projekcie (w ramach komponentu regionalnego PO KL) została zastosowana zasada komplementarności?

1. Tak → zadać pytanie 6 i 7
2. Nie → przejść do pytania 9
3. Nie wiem/ trudno powiedzieć (*nie czytać*) → przejść do pytania 9

6. W jaki sposób została zastosowana ta zasada? (Proszę dokładnie powiedzieć jaki zapis dotyczący realizacji tej zasady znalazł się we wniosku o dofinansowanie).

7. Dlaczego zastosowaliście P. tą zasadę? (*Ankieter: Odpowiedź spontaniczna nie odczytywać kategorii*)

1. Chęć zdobycia dodatkowych punktów podczas oceny i zdobycie dofinansowania
2. Zasadność jej zastosowania z punktu widzenia realizowanych w projekcie działań
3. Realizacja projektów w ramach innych programów dofinansowywanych ze środków UE
4. Wiara w słuszność stosowania idei komplementarności, jej zasadności
5. Inne / jakie _____
6. Inne / jakie _____

8. Czy zastosowanie zasady komplementarności w P. projekcie w realny sposób przyczyniło się do spełnienia celów P. projektu? (*Pyt 8 tylko dla respondentów, którzy realizowali projekt stosujący zasadę komplementarności*)

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

9. Czy w przyszłości skłaniałby/ skłaniałaby się P. do realizowania projektu komplementarnego?

1. Tak --> zadać pytanie 11
2. Nie --> zadać pytanie 10
3. Nie wiem/ trudno powiedzieć (*nie czytać*)--> zadać pytanie 11

10. Dlaczego nie chce P. realizować w przyszłości tego typu projektów?

11. Czy uważa Pan/i że pojęcie komplementarności wymaga doprecyzowania i wyjaśnienia?

1. Tak --> zadać pytanie 12
2. Nie --> zadać pytanie 13
3. Nie wiem/ trudno powiedzieć (*nie czytać*)--> zadać pytanie 13

12. W jakich dokumentach/ opracowaniach powinno znaleźć się takie wyjaśnienie? (Ankieter: Odpowiedź spontaniczna nie odczytywać kategorii)

1. Instrukcji do pisania wniosku
2. Planie działania
3. Szczegółowym Opisie Priorytetów PO KL
4. Materiałach informacyjno promocyjnych (ulotki)
5. Na stronie WWW Urzędu Marszałkowskiego/ Wojewódzkiego Urzędu Pracy
6. Spotkaniach informacyjnych
7. Inne jakie?
8. Inne jakie? _____

13. Czy ma P. pomysł na konkretne kryterium strategiczne jakie można byłoby wprowadzić celem realizacji zasady komplementarności z innymi programami dofinansowywanymi ze środków Unii Europejskiej?

1. Tak → zadać pytanie 14
2. Nie → przejść do pytania 15
3. Nie wiem/ trudno powiedzieć (*nie czytać*) → przejść do pytania 15

14. Proszę powiedzieć jakie to powinno być kryterium/ kryteria strategiczne?

15. Biorąc pod uwagę P. doświadczenia w realizacji projektów, Prosiłabym aby wskazał/a P. konkretne obszary, w których można zastosować komplementarność?

16. Prosił(a)bym aby wymienił P. bariery w realizacji projektów komplementarnych, których istnienie zniechęca beneficjentów do realizacji takich właśnie projektów?

METRYCZKA

M1. W jakiego typu instytucji / przedsiębiorstwie P. pracuje?

- 1) Przedsiębiorstwo (firma prywatna)
- 2) Jednostka samorządu terytorialnego (typu gmina, powiat itp.)
- 3) Instytucja samorządowa (typu wojewódzki urząd pracy, powiatowy urząd pracy itp.)
- 4) Uczelnia wyższa
- 5) Fundacja/ stowarzyszenie
- 6) Inne, jakie? _____

M2. Ile wniosków zostało przez P. instytucję / przedsiębiorstwo złożonych w latach 2007-2010 w ramach PO KL w woj. dolnośląskim? (Ankieter wpisać liczbę wniosków)

M3. Czy składaliście P. wnioski w ramach innych Programów Operacyjnych?

1. Tak
2. Nie

M4. Czy składaliście P. wnioski w poprzednim okresie programowania w latach 2004-2006?

1. Tak
2. Nie